

BİR ZAMANLAR DARVİNİZM

HARUN YƏHYA

MÜNDƏRİCAT

Giriş

Darvinizmin puç olan əfsanələri, elmin verdiyi doğru tərif

Bir zamanlar həyatın sadə olduğu güman edilirdi

Bir zamanlar fosillər (daşlaşmış qalıntılar) təkamülə dəlil hesab edilirdi

Bir zamanlar itkin halqa axtarıldı

Bir zamanlar bioloji məlumat bilinmirdi

Bir zamanlar təkamülə "embrioloji dəlil olduğu" güman edilirdi

Bir zamanlar yanlış xüsusiyyətlər hekayəsi vardı

Bir zamanlar "qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT)" nağılı vardı

Bir zamanlar növlərin mənşəyi "növləşmə" hesab edilirdi

Bir zamanlar at silsiləsi ssenarisi vardı

Bir zamanlar "pulcuqlu kəpənəklər" hekayəsi vardı

Yaxın zamana qədər "dino-quş nağılları" vardı

Son söz

OXUCUYA

Bu kitabda və digər işlərimizdə təkamül nəzəriyyəsinin süqutuna xüsusi yer ayrılmasının səbəbi bu nəzəriyyənin hər cür din əleyhdarı olan fəlsəfənin təməlini meydana gətirməsidir. Yaradılışı və dolayısıylə, Allahın varlığını inkar edən darvinizm 150 ildir ki, bir çox insanın imanını itirməsinə və ya şübhəyə düşməsinə səbəb olmuşdur. Buna görə də, bu nəzəriyyənin yalan olduğunu gözlər önünə gətirmək əhəmiyyətli imani bir vəzifədir. Bu əhəmiyyətli xidmətin bütün insanlığa çatdırılması isə zəruridir. Bəzi oxucularımız ola bilər ki, yalnız bir kitabımızı oxumaq imkanı tapa bilər. Bu səbəblə, hər kitabımızda bu mövzuya xülasə də olsa yer ayrılması uyğun hesab edilmişdir.

Qeyd edilməsi lazım olan başqa bir xüsüs də bu kitabların məzmunu ilə əlaqədardır. Yazıcının bütün kitablarında imani mövzular Quran ayələri yönündə izah edilir və insanlar Allahın ayələrini öyrənməyə və yaşamağa dəvət edilirlər. Allahın ayələri ilə əlaqədar bütün mövzular oxucuda heç bir şübhə və ya sual buraxmayacaq şəkildə açıqlanmışdır.

Bu mövzuda istifadə edilən səmimi, sadə və səlis üslub isə kitabların hamı tərəfindən rahat başa düşülməsini təmin edir. Bu təsirli və sadə izah sayəsində kitablar "bir nəfəsə oxunan kitablar" ibarəsinə tam uyğun gəlir. Dini qəti şəkildə rədd edən insanlar belə bu kitablarda bildirilən həqiqətlərdən təsirlənir və yazılanların doğruluğunu inkar edə bilmirlər.

Bu kitab və yazıcının digər əsərləri oxucular tərəfindən şəxsən oxuna biləcəyi kimi, qarşılıqlı söhbət şəraitində də oxuna bilər. Bu kitablardan istifadə etmək istəyən bir qrup oxucunun, kitabları bir yerdə oxumaları mövzu ilə əlaqədar öz təfəkkür və təcrübələrini də bir-birlərinə ötürmək baxımından faydalıdır.

Bununla belə, yalnız Allahın razılığı üçün yazılan bu kitabların tanınmasında və oxunmasında iştirak etmək də böyük xidmətdir. Çünki yazıcının bütün kitablarında isbat və razı salıcı yön son dərəcə güclüdür. Bu səbəblə, dini izah etmək istəyənlər üçün ən təsirli üsul bu kitabların digər insanlar tərəfindən də oxunmasının təşviq edilməsidir.

Kitabların arxasına yazıcının digər əsərlərinin təqdimatının əhəmiyyətli səbəbləri vardır. Bu sayədə kitabı nəzərdən keçirən şəxs yuxarıda yazılan xüsusiyyətləri daşıyan və oxumaqdan xoşlandığını ümid etdiyimiz bu kitabla eyni xüsusiyyətlərə sahib daha bir çox əsərin olduğunu görür, imani və siyasi mövzularda faydalana biləcəyi zəngin bir qaynağın mövcudluğuna şahid olacaq.

Bu əsərlərdə digər bəzilərdə görülən, yazıçının şəxsi qənaətlərinə və şübhəli qaynaqlara əsaslanan izahlara, müqəddəsata qarşı lazım olan ədəb və hörmətə diqqət yetirilməyən üslublara, şübhəli və həmçinin incidici yazılara rast gələ bilməzsiniz.

YAZIÇI VƏ ƏSƏRLƏRİ HAQQINDA

Harun Yəhya təxəllüsündən istifadə edən yazıçı Adnan Oktar 1956-cı ildə Ankarada anadan olmuşdur. İbtidai və orta təhsilini Ankarada almışdır. Daha sonra İstanbul Memar Sinan Universitetinin İncəsənət fakültəsində və İstanbul Universitetinin Fəlsəfə bölməsində təhsil almışdır. 1980-ci illərdən bu yana imani, elmi və siyasi mövzularda bir çox əsər hazırlamışdır. Bununla yanaşı, yazıçının təkamülçülərin saxtakarlıqlarını, iddialarının əsassızlığını və darvinizmin qanlı ideologiyalarla olan qaranlıq əlaqələrini ortaya qoyan çox əhəmiyyətli əsərləri vardır.

Harun Yəhyanın əsərləri təxminən 30.000 şəklin olduğu cəmi 45.000 səhifəlik külliyyatdır və bu külliyyat 60 fərqli dilə tərcümə edilmişdir.

Yazıçının təxəllüsü inkarçı düşüncəyə qarşı mübarizə aparan iki peyğəmbərin xatirəsinə hörmət olaraq adlarını yad etmək üçün Harun və Yəhya adlarından götürülmüşdür. Yazıçı tərəfindən kitabların üz qabığında Rəsulullahın (səv) möhürünün olmasının simvolik mənası isə kitabların məzmunu ilə əlaqədardır. Bu möhür Qurani-kərimin Allahın son kitabı və son sözü, Peyğəmbərimizin (səv) xatəmül-ənbiya olduğunun rəmzidir. Yazıçı bütün yayımlarında Quranı və Rəsulullahın sünnəsini özünə rəhbər etmişdir. Bu surətlə, inkarçı düşüncə sistemlərinin bütün təməl iddialarını bir-bir ortadan qaldırmağı və dinə qarşı yönələn etirazları tam susduracaq son sözü söyləməyi əsas almışdır. Böyük hikmət və kamal sahibi olan Rəsulullahın möhüründən bu son sözü söyləmək niyyətinin duası olaraq istifadə edilmişdir.

Yazıçının bütün işlərindəki ortaq hədəf Quranın təbliğini dünyaya çatdırmaq, beləliklə, insanları Allahın varlığı, birliyi və axirət kimi təməl imani mövzular üzərində düşünməyə sövq etmək və inkarçı sistemlərin əsassız təməllərini və azğın tətbiqlərini gözlər önünə çəkməkdir.

Necə ki, Harun Yəhyanın əsərləri Hindistandan Amerikaya, İngiltərədən İndoneziyaya, Polşadan Bosniya-herseqovınaya, İspaniyadan Braziliyaya, Malayziyadan İtaliyaya, Fransadan Bolqarıstana və Rusiyaya qədər dünyanın əlavə bir çox ölkəsində sevilərək oxunur. İngilis, fransız, alman, italyan, ispan, portuqal, urdu, ərəb, alban, rus, boşnaq, uyğur, İndoneziya, Malay, benqal, serb, bolqar, Çin, Danimarka və İsveç dili kimi bir çox dilə tərcümə edilən əsərlər xaricdə geniş oxucu kütləsi tərəfindən izlənilir.

Dünyanın dörd tərəfində fəvqəladə təqdir toplayan bu əsərlər bir çox insanın iman etməsinə, bir çoxunun da imanında dərinləşməsinə vəsile olur. Kitabları oxuyub araşdıran hər kəs bu əsərlərdəki hikmətli, dolğun, asan aydın olan və səmimi üslubun, ağıllı və elmi

yanaşmanın fərqində olar. Bu əsərlər sürətli təsir etmə, qəti nəticə vermə, etiraz və təkzib edilə bilinməyən xüsusiyyətləri daşıyır. Bu əsərləri oxuyan və üzərində ciddi şəkildə düşünən insanların artıq materialist fəlsəfəni, ateizmi və digər azğın görüş və fəlsəfələrin heç birini səmimi olaraq müdafiə etmələri mümkün deyil. Bundan sonra müdafiə etsələr də, ancaq romantik inadla müdafiə edəcəklər. Çünki fikri dayaqları aradan götürülmüşdür. Dövrümüzdəki bütün inkarçı cərəyanlar Harun Yəhya külliyyatı qarşısında fikirlə məğlub olmuşlar.

Şübhəsiz, bu xüsusiyyətlər Quranın hikmət və ifadə təsirliliyindən qaynaqlanır. Yazıçı bu əsərlərə görə öyünmür, yalnız Allahın hidayətinə vəsilə olmağa niyyət etmişdir. Bundan başqa, bu əsərlərin çap və nəşrində hər hansı bir maddi qazanc güdülür.

Bu həqiqətlər göz önünə gətirildikdə insanların görmədiklərini görmələrini təmin edən, hidayətlərinə vəsilə olan bu əsərlərin oxunmasını təşviq etməyin də çox əhəmiyyətli xidmət olduğu ortaya çıxır.

Bu qiymətli əsərləri tanıtməğın yerinə insanların zehinlərini bulandıran, fikri qarışıqlıq meydana gətirən, şübhə və tərəddüdləri aparmaq və imanı qurtarmaq üçün güclü və iti təsiri olmadığı ümumi təcrübə ilə sabit olan kitabları yaymaq isə əmək və zaman itkisinə səbəb olar. İmanı qurtarmaq məqsədindən çox, yazıçının ədəbi gücünü vurğulamağa yönələn əsərlərdə bu təsirin əldə edilə bilməyəcəyi məlumdur. Bu mövzuda şübhəsi olanlar varsa, Harun Yəhyanın əsərlərinin tək məqsədinin dinsizliyi yox etmək və Quran əxlaqını yaymaq olduğunu, bu xidmətdəki təsir, müvəffəqiyyət və səmimiyyətin açıq şəkildə göründüyünü oxucuların ümumi qənaətindən anlaya bilərlər.

Bilmək lazımdır ki, dünyadakı zülm və qarışıqlıqların, müsəlmanların çəkdiyi əziyyətlərin təməl səbəbi dinsizliyin fikri hakimiyyətidir. Bunlardan xilas olmağın yolu isə dinsizliyin fikirlə məğlub edilməsi, iman həqiqətlərinin ortaya qoyulması və Quran əxlaqının insanların qavrayıb yaşaya biləcəkləri şəkildə izah edilməsidir. Dünyanın gündəngünə daha çox büründüyü zülm, fəsad və qarışıqlıq mühiti diqqətə alındığında bu xidmətin mümkün qədər sürətli və təsirli şəkildə edilməsinin lazım olduğu aydındır. Əks halda, çox gec ola bilər.

Bu əhəmiyyətli xidmətdə öndərliyi üzərinə götürən Harun Yəhya külliyyatı Allahın izni ilə 21-ci əsrdə dünya insanlarını Quranda təsvir edilən hüsur, sülh, düzgünlük, ədalət, gözəllik və xoşbəxtliyə daşımağa vəsilə olacaq.

GİRİŞ

Tarix boyu insanlar yaşadıkları kainatı müşahidə edərək onun sirlərini açmağa çalışdılar. Bir çox elm adamı insanların zehinlərini məşğul edən suallara cavablar tapmaq üçün illərlə çalışdı. Bəziləri yaşadıkları dövrün şərtlərinə bağlı olaraq çox böyük icadlara imza atarkən, bəziləri də öz dövrlərində diqqəti cəlb edən, lakin sonralar isə böyük elmi yanlışlıqlar olaraq qəbul edilən iddialar irəli sürmüşdü.

Ptolomey eramızın II əsrində, o dövrün elm mərkəzi olan İsgəndəriyyədə yaşamış bir elm adamı və mütəfəkkirdi. İçində olduğu kainatı tanımaq və dünyanın kainatdakı mövqeyini kəşf etmək istəyən Ptolomey uzun müddət göyü müşahidə etdi. Günəşin, Ayın və ulduzların hərəkətləri barəsində düşündü. Sonunda isə bir qərara gəldi: **Kainatın mərkəzində Dünya vardı.** Onun düşüncələrinə görə, dünya hərəkətsiz olaraq dayanır, Günəş, Ay, planetlər və bütün ulduzlar isə onun ətrafında dönürdülər. Ptolomeyin böyük maraqla qarşılanılan bu fəaliyyətləri müxtəlif dillərə çevrildi və xüsusilə Avropa mədəniyyəti üzərində böyük təsir meydana gətirdi. Katolik kilsəsi Ptolomeyin dünya mərkəzli kainat modeli ilə xristian ilahiyyatını birləşdirdi. Bəziləri, Ptolomeyin modelindəki ziddiyyətləri görmələrinə baxmayaraq, Ptolomeyə verilən böyük dəstəkdən ötrü susmaq məcburiyyətində qaldı. Ziddiyyətləri qısa zamanda aşkara çıxan bu fikrin tərki edilməsi asan olmadı. 15-ci əsrə gəlindiyində isə, bəzi irəliləyişlər yaşanmağa başlandı. İlk olaraq Kopernik Ptolomeyin fikirlərində böyük səhvlər olduğunu göstərdi. Kopernik dünya mərkəzli kainat inancına qəti olaraq qarşı çıxdı və bu həqiqəti ortaya qoydu: **Dünya kainatın mərkəzində deyildi.** Sonrakı əsrlərdə isə, dünyanın Günəş ətrafında dönmə bir planet, Günəşin Süd yolu qalaktikasının içindəki milyardlarla ulduzdan biri və Süd yolu qalaktikasının isə sayı belə müəyyənləşdirilə bilinməyən ulduz topalarına yalnız bir nümunə olduğu məlum oldu.

1600-cü illərin sonuna doğru isə, elm tarixi başqa bir yanlışlığa səhnə oldu. Od və saçdığı alovlar hər dövrdə insanların diqqətini çəkmişdi. O dövrə qədər hələ sirri kəşf edilə bilməmiş odun qaynağı üzərində düşünən insanlardan biri də Alman elm adamı G. E. Stahl idi. Stahl araşdırmaları nəticəsində, **odun yaranmasına "flojiston" adı verilən gözlə görülə bilməyən bir maddənin səbəb olduğunu irəli sürdü.** Stahla görə flojiston obyektlərə girib çıxma bilən bir maddə idi. Flojistona sahib bir obyekt sürətlə yandıqı halda, flojistona sahib olmayan obyektlər isə yanmırdı. Yanan maddələrdən

tüstü çıxması, bu maddələrin yanarkən kəçilmələri və yüngülləşmələri, flojistonun bu maddələri tərək etməsi kimi şərh olundu. Tədqiqatlarda, yanan maddələrin üstünün örtülməsiylə və ya toz və torpaq atılıb söndürülməsiylə flojistonun çıxışının qarşısı alındığı və beləcə atəşin söndüyü düşünülürdü. Ancaq zaman keçdikcə, metalların yanarkən kəçilməmələri və ya yüngülləşməmələri flojiston həqiqəti haqqında bəzi şübhələrin yaranmasına səbəb oldu. 1700–cü illərin sonunda isə havanın bir neçə fərqli qazın qarışığından ibarət olduğu kəşf edildi. Bu fərqli qazların fərqli formalarda yanmaları da flojiston nəzəriyyəsi ilə açıqlanmağa çalışılarkən, oksigen qazıyla əlaqədar aparılan araşdırmaların biri nəzəriyyənin süquta uğratdı. Antuan Lavuazye adlı elm adamı oksigen qazı içində yandırdığı bir metalı müşahidə etdi. Bu müşahidəsi nəticəsində yanan metalın çəkisinin artdığını, oksigen miqdarının isə azaldığını gördü. Məhz bu təcrübə insanlara odun qaynağını da göstərdi. **Obyektlər oksigen aldıqları üçün yanırıdılar.** Flogiston adlı nəzəri maddə isə əsla var olmamışdı.

Tarixdəki elmi yanılmalara başqa bir nümunə isə, elektrikin qaynağı barəsində verilmiş bir şərhdir. Doktor Luigi Qalvani 1780–ci illərdə heyvanlarla əlaqədar tədqiqat apararkən, birdən–birə yeni bir elektrik qaynağı tapdığını güman etdi. Qurbağalar üzərində apardığı araşdırmalarda metal bir parçaya bağlanan qurbağa qıçındakı əzələlərin tərpendiyini gördü. Qalvani bu canlı üzərində apardığı bir neçə araşdırma nəticəsində bu qərara gəldi: Bir metal **heyvanların əzələlərindən və sinirlərindən qaynaqlanan elektrikin çölə çıxmasını təmin edirdi.** Qalvani təcrübəsini tək qıç üzərində tək metal parçasıyla aparmışdı. Bu təcrübənin məntiqindən şübhələnən Alessandro Volta adlı elm adamı mövzuyla əlaqədar çalışmalara başladı. Volta qurbağanın qıçına bir telin fərqli iki ucunu bağladı və qıçlardakı əzələlərin az da olsa qımıldamadığını gördü. Bu təcrübədən sonra çalışmalarına davam edən Volta, **qurbağadan və ya başqa bir heyvandan qaynaqlanan elektrik iddiasının həqiqət olmadığını göstərdi.** Elektrik, elektronlardan qaynaqlanan bir axın idi və metallar elektronu daha asanlıqla ötürürdü. Heyvanlardakı elektrik nəzəriyyəsi bir dövrün insanlarını çaşbaş vəziyyətdə qoymuş bir yanılma idi.

Bu nümunələrdən də açıq şəkildə göründüyü kimi, indiki vaxtda çox yaxşı bilinən həqiqətlər haqqında keçmişdə bir sıra çox səhv iddialar irəli sürüldü. Bir çox elm adamı istər yaşadıkları dövrün geri qalmış elm səviyyəsi, istərsə də sahib olduqları bəzi ön mühakimələr səbəbindən bir çox elmi yanılmaya qapıldı. Tarixdə olmuş bu kimi elmi yanılmalara göstəriləcək ən böyük nümunə, həyatın mənşəyi haqqında

ortaya atılmış iddialardan biriydi. Çünki bu iddianın göstərdiyi təsirlər və məntiqsizliyi yuxarıda nümunəsini göstərdiyimiz yanılmalardan olduqca böyük oldu. Bu yanılma, təkamül inancıyla materialist dünyagörüşünün birləşdiyi **Darvinizm** idi.

Əldə kifayət qədər elmi dəlil olmadığı üçün darvinizm bir zamanlar bəzi şəxslər tərəfindən elmi bir nəzəriyyə kimi qəbul edilirdi. Çarlz Darvinin 1859-cu ildə nəşr olunan *"Növlərin Mənşəyi"* adlı kitabı, o dövrdə belə anlaşılan əsassızlıqlarına baxmayaraq, bəzi ətraflarda əks-səda oyandırdı. Darvinin genetika və ya biokimya elmindən xəbərsiz olaraq səsləndirdiyi fərziyyələr, fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydlərinin qeyri-kafiliyindən faydalanaraq irəli sürdüyü yanlış iddialar, fəlsəfi səbəblərə görə qəbul etməyə çox meyilli olan bəzi kəslər tərəfindən bu nəzəriyyə hərərətlə qəbul olundu. Bu fəlsəfi səbəb, Darvinin nəzəriyyəsi ilə materialist fəlsəfə arasındakı əlaqə idi. Darvin, bütün canlıların mənşəyini maddi faktorlarla və təsadüflərlə açıqlamağa çalışan, dolayısıyla bir Yaradıcının varlığını rədd edən bir nəzəriyyə irəli sürmüşdü. Aqla və məntiqə tamamilə zidd olan bu nəzəriyyənin yanlışlığının elmi olaraq ortaya çıxması üçünsə, 20-ci əsrdə çoxlu sayda kəşflər lazım olacaqdı.

Bu gün darvinizm hələ də bəzi axmaq elm ətraflarında geniş şəkildə qəbul edilir, amma bu, darvinizm dövrünün sona çatdığını qəbul etməyimizə bir maneə deyil. Çünki nəzəriyyəyə dəstək olan uydurma elmi fərziyyələr bir-bir çökmüşdür. Nəzəriyyəni hələ də ayaqda saxlayan tək səbəb, onun təmali olan materialist fəlsəfənin hələ bir qisim elm ətraflarında fanatik ehtirasla müdafiə olunmasıdır. Darvinizm dünyası, 1980-ci illərin ikinci yarısındakı Sovet İttifaqına bənzəyir. O dövrlərdə kommunizmin bir ideologiya olaraq iflasa uğradığı, fərziyyələrinin etibarsız olduğu ortaya çıxmışdı. Ancaq kommunist sistemin təşkilatları hələ də öz varlığını davam etdirirdi. Kommunist ideologiya ilə beyni zəhərlənmiş bir nəsil hələ də kor-koranə bu ideologiyayı müdafiə edirdi. Bu doqmatizmdən ötrü, faktiki olaraq çökmüş kommunist sistem bir müddət daha yaşadı. "Qlasnost" və "Perestroyka" deyilən üsullarla dəyişdirilib yaşadılmaq istəndi. Amma sonunda qaçınılmaz çöküş gəldi.

Bu çöküşdən əvvəl isə, kommunizmin həqiqətdə süquta uğradığını müəyyənləşdirən və dilə gətirən bəzi kəslər var idi. Bir çox qərbli müşahidəçi, bu çöküşün qaçınılmaz olduğunu, Sovet İttifaqındakı vəziyyətin bunu ancaq bir müddət gecikdirə biləcəyini görmüş və yazmışdılar.

Biz də bu kitabda darvinizmin əslində elmi olaraq çoxdan çökdüyünü izah edirik. Onsuz da heç vaxt həqiqi bir elmi dayağı olmayan bu nəzəriyyə elm səviyyəsinin

qeyri-qənaətbəxş olmasından ötrü bir müddət bəziləri tərəfindən "qaneedici" hesab edilmiş, amma bu qaneediciliyin də bir yalan olduğu ortaya çıxmışdır. Darvinin təkamül nəzəriyyəsini müdafiə etmək üçün son 150 ildir ki, irəli sürülən iddiaların hər biri hazırkı dövrdə çürümüş vəziyyətdədir. Təkamülün bütün saxta dəlilləri bir-bir çürüdülmüşdür. Çox yaxında elm dünyasındakı yanılan insanlar da bu həqiqəti dərk edəcək, bu cür səhv bir nəzəriyyəyə necə qapıldıqlarına təəccüblənəcəklər. İsveçli elm adamı Soren Lovtrupun ifadə etdiyi kimi, *"darwinist əfsanə bir gün elm tarixindəki ən böyük aldanış olaraq səciyyələndiriləcək"*. Bu səciyyələndirmənin meydana gəlməsi üçün lazımı bütün elmi məlumatlar ortaya çıxmış, geriyə yalnız bəzi elm ətraflarının bu həqiqəti qəbul etməsi qalmışdır. Sonrakı səhifələrdə təkamül nəzəriyyəsini çürüdən, bəhs olunan elmi məlumatları araşdıracaq və darvinizmin, 19-cu əsrin elm səviyyəsinin qeyri-qənaətbəxş olmasından faydalanılaraq ortaya atılmış böyük bir yanılma olduğunu birlikdə görəcəyik.

DARVİNİZMİN PUÇ OLAN ƏFSANƏLƏRİ, ELMİN VERDİYİ DOĞRU TƏRİF

Hazırkı dövrdə təkamül nəzəriyyəsini müdafiə edən jurnalistlər, yazıçılar, mütəfəkkirlər, elm adamları, alimlər yaxud da universitet tələbələrindən bir anket doldurmaları tələb olunsa və "niyə təkamül nəzəriyyəsinə inanırsınız, bu nəzəriyyənin dəlilləri nələrdir?" deyə soruşulsa, əksəriyyətinin verəcəyi cavab böyük ehtimalla, həqiqətdə hamısı elmdən kənar bir yanılma olan bəzi "əfsanə"lər olacaq. Bu əfsanələrin ən geniş yayılanları və niyə doğru olmadıqları aşağıdakı kimi sıralana bilər.

1) Təkamül tərəfdarları, "elm adamlarının apardıqları təcrübələr, həyatın kimyəvi reaksiyalarla öz-özünə başlaya biləcəyini göstərmişdir" deyə bir iddia irəli sürürlər. Halbuki, bunu göstərən tək bir təcrübə belə yoxdur, üstəlik bunun nəzəri səviyyədə belə mümkün olmadığı ortaya çıxmışdır.

2) Canlı fosillərinin (daşlaşmış qalıntılarının) dünyada bir təkamül prosesinin yaşandığını sübut etdiyini zənn edirlər. Ancaq bunun tam tərsinə bütün fosillər (daşlaşmış qalıntılar) Darwinin nəzəriyyəsiylə tamamilə zidd bir "təbiət tarixi" ortaya çıxarmış, canlı növlərinin təkamül prosesi nəticəsində mərhələli şəkildə meydana gəlmədiklərini, bir anda qüsursuz hallarıyla yaradıldıklarını göstərmişdir.

3) Məşhur fosil (daşlaşmış qalıntı) *arxeopteriksin* sürünənlərin təkamül keçirərək quşlara çevrildiyi iddialarını isbat etdiyini zənn edirlər. Ancaq *arxeopteriksin* uça bilən həqiqi bir quş olduğu aydın olmuş və onun əcdadı olaraq göstəriləcək heç bir sürünən tapıla bilməmişdir. Bu həqiqətin ortaya çıxmasıyla birlikdə təkamülçülərin sürünənlərin təkamül keçirərək quşlara çevrildiyi iddiasını dəstəkləyə bildikləri tək bir dəlilləri belə qalmamışdır.

4) Onlarla ildir ki, "atın təkamülü" təkamül nəzəriyyəsinin ən yaxşı sənədləşdirilmiş dəlillərindən biri olaraq göstərilməyə çalışılmışdır. Halbuki, at silsiləsinin tamamilə gülünc elmi müvəffəqiyyətsizlik olduğu ortaya çıxmışdır. Fərqli dövrlərdə yaşamış dörd ayaqlı məməlilər kiçikdən böyüyə doğru düzölmüş və bu xəyal "at silsiləsi" təbiət tarixi muzeylərində sərgilənmişdir. Son illərdəki araşdırmalar isə, at silsiləsindəki canlıların bir-birlərinin əcdadı olmadığını, sıralamaların çox səhv olduğunu, atın əcdadı olaraq göstərilən canlıların həqiqətdə atdan daha sonra meydana gəldiklərini göstərir.

5) İngiltərənin tanınmış "sənaye inqilabı kəpənəklərinin", təbii seleksiya yolu ilə təkamülün yaşanmış bir dəlili olduğunu güman edərlər. Halbuki, sənaye inqilabı

əsnasında kəpənəklərin rənglərində baş verən dəyişikliklərin təbii seleksiya yolu ilə təkamül keçirmiş olmadığı qəti olaraq ortaya çıxmışdır. Bu kəpənəklərin rəngləri dəyişməmiş, yalnız ağ kəpənəklər daha çox sayda olduğu halda, dəyişən mühit şərtlərindən ötrü onların sayı azalmış, tünd rəngli kəpənəklərin sayında artım olmuşdur. Bu hekayənin də tam bir elmi saxtakarlıq olduğu aydın olduqdan sonra təkamülçülərin uydurma dəlillərindən biri daha öz etibarlılığını itirmişdir.

6) İnsanın meymunlarla ortaq bir əcdaddan gəldiyini göstərən "meymun adamlara" dair qalıqların və izlərin olduğunu iddia edirlər. Halbuki, bu mövzudakı iddiaların hamısı yalnız ön mühakiməyə əsaslanır, təkamülçülər belə "insanın təkamülü mövzusunda dəlil yoxdur" demək məcburiyyətində qalırlar. Məsələn, təkamülçü bir paleoantropoloq olan Riçard Likey (Richard Leakey) belə söyləyir:

David Pilbeam məmnunsuzluqla belə deyir: "Fərqli bir elm sahəsindən ağıllı bir elm adamını gətirsəniz və ona əlimizdəki qeyri-kafi dəlilləri göstərsəniz, mütləq; "bu mövzunu unudun, davam etmək üçün kifayət qədər dayaq yoxdur" deyəcək". Nə David, nə də insanın əcdadını araşdıran digərləri, əlbəttə ki, bu məsləhətə əməl etməyəcəklər, ancaq hamımız bu qədər yetərsiz dəlillə nəticə çıxarmağın nə qədər təhlükəli olduğunun tamamilə fərqi deyik. ⁽²⁾

Likeyin yazısında bəhs etdiyi başqa bir təkamülçü paleontoloq olan David Pilbeam isə bu mövzuda bu etirafla çıxış edir:

Yalnız bu kitab barədə (Riçard Likeyin "Köklər" adlı kitabı) deyil, paleoantropologiyanın maraqlandığı bütün sahələr və metodları barəsində təərəddüdlərim var. Nəşr olunan kitablar bunu söyləməyə çəkinirlər ki, mən də daxil olmaqla nəsillər boyu insan təkamülünü araşdıran bütün kəslər qaranlıqlar içində çırpınırlar. Əlimizdə olan məlumatlar, nəzəriyyələrimizi formalaşdırmaq üçün çox etibarsız və yetərsizdir.

İnsanın guya əcdadı olduğu iddia edilən fosillərin (daşlaşmış qalıntıların) ya nəslə tükənmiş bir meymun növünə və ya fərqli bir insan irqinə aid olduğu ortaya çıxır. Nəticədə təkamülçülərin insanın meymunla ortaq bir əcdaddan təkamül keçirərək meydana gəldiyi iddialarını sübut edə bildikləri tək bir dəlilləri belə yoxdur.

7) İnsanla digər canlıların rüşeymlərinin ana bətnində (və ya yumurtada) eyni "təkamül müddəti"ni keçirdiklərini, hətta insan rüşeyminin sonradan yox olan qəlsəmələrinin olduğunu zənn edirlər. (Bu iddianın böyük bir elmi saxtakarlığa əsaslandığı və tamamilə əsassız olduğu dəlillərlə göstərilmişdir. İddianın sahibi olan

Hekkel adlı təkamülçü elm adamı, rüşeym şəkillərində qəsdən bəzi dəyişikliklər aparmış, rüşeymləri bir–birinə bənzər göstərməyə çalışmışdır. Artıq təkamülçülər belə bu iddianı elmdən kənar bir saxtakarlıq olaraq qəbul edirlər.

8) İnsanda və digər canlılarda heç bir funksiya yerinə yetirməyən, "korlaşmış" orqanlar olduğunu zənn edirlər. Hətta DNT–nin böyük qisminin belə heç bir funksiya yerinə yetirmədiyini, "qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT)" olduğunu güman edərlər. Halbuki, bütün bu iddiaların elmi cəhalətdən doğulduğu aydın olmuş, zaman keçdikcə və elm inkişaf etdikcə həm orqanların, həm də genlərin hamısının müəyyən bir funksiya yerinə yetirdiyi ortaya çıxmışdır. Bu həqiqət isə, canlıların guya təkamül prosesində istifadə etmədikləri üçün korlaşan orqanlara sahib olmadıqlarını, bütün orqanları və strukturları etibarilə qüsursuz olaraq yaradıldıklarını, təsadüflərin əsəri ola bilməyəcəklərini göstərir.

9) Bir canlı növünün öz daxilindəki "variasiyasının" (müxtəlifliyinin) (məsələn, Qalapaqos adalarındakı alacəhrələrin fərqli dimdik strukturlarını) çox güclü bir təkamül dəlili olduğunu zənn edirlər. Halbuki, bunun təkamülə dəlil ola bilməyəcəyi məlumdur. Dimdik strukturlarındakı fərqliliklər kimi "mikro" səviyyədəki dəyişikliklər yeni bioloji məlumat, yəni yeni–yeni orqanlar əmələ gətirə bilməz, dolayısıyla təkamül keçirə bilməz. Nəticə etibarilə, bu gün neo–darvinistlər belə, bir canlı növü daxilində gedən ayrılımların təkamülə səbəb ola bilməyəcəyini qəbul edirlər.

10) Meyvə milçəkləri üzərində aparılan təcrübələrdə həyata keçirilən mutasiyalarla yeni canlı növləri meydana gətirilə bildiyini zənn edirlər. Halbuki, bu təcrübələr nəticəsində yalnız şikəst və sonsuz fərdlər meydana gətirilir, heç bir faydalı mutasiya müşahidə edilmir. Ağıl və məlumat sahibi, mütəxəssis elm adamlarının nəzarəti altında həyata keçirilən mutasiyalarda da yeni növlər meydana gətirilə bilinməməsi təkamülün deyil, təkamülün olmadığına dəlildir. Dolayısıyla mutasiyaların da təkamülə dəlili olaraq göstərilməsi qeyri–mümkündür.

Əslində "niyə təkamül nəzəriyyəsinə inanırsınız" sualı qarşısında anket dolduranların böyük hissəsi bu saydığımız saxta dəlillərin də çox azını, çox səthi şəkildə bilmiş olacaqlar. Bir zamanlar bir qəzet və ya jurnalda oxuduqları, lisey müəllimlərindən eşitdikləri, təkamülçü mənbələrdə gördükləri bu "əfsanə"lər onları bir dəfə təkamülün olduğuna inandırmışdır. Həmçinin bir daha da bunları sorğulamağa ehtiyac duymamışlar.

Halbuki, yuxarıda guya dəlil olaraq verilənlərin hər biri tamamilə çürükdür.

Bu bir iddia deyil, təkamül nəzəriyyəsini tənqid edən elm adamlarının konkret dəlillərlə açıq şəkildə isbat etdikləri bir həqiqətdir. Bu kitabın sonrakı səhifələrində də eyni həqiqət yenə açıqlanacaq.

Darvinizmi tənqid edən əhəmiyyətli adlardan biri olan Amerikalı bioloq Jonathan Wells⁽⁴⁾, bir çox təkamül tərəfdarının əzbərdən bildiyi, amma əslində hamısı da tamamilə yanlış bir batil inanc olan qeyd olunan təkamül əfsanələrini "**təkamülün ikonları**" olaraq tanıdır. İkon, bəzi batil dinlərdə olan və o inancın müqəddəs saydığı anlayışları təmsil edən və mənsublarına xatırladan simvollara verilən addır. Ateist bir din olan⁽⁵⁾ təkamül nəzəriyyəsini, özünə bağlı kimsələrin inanclarını ayaqda saxlamaq üçün istifadə etdiyi ikonlar isə, "meymun adam" şəkilləri, "insan rüşeymindəki qəlsəmələr" kimi həqiqətdə elmi bir saxtakarlıqdan ibarət olan şəkillər, yuxarıda saydığımız və hər biri əsassız olan əfsanələrdir. *"Wells, icons of evolution: science or myth? why much of what we teach about evolution is wrong?"* (Təkamülün ikonları: Elmi əfsanədirmi?. Təkamül haqqında öyrətdiyimiz şeylərin çoxu niyə səhvdir?) adlı kitabında, burada saydığımız əfsanələrə bənzər 10 ədəd "təkamül ikonu" sayar və bunların niyə çürük olduğunu müfəssəl şəkildə izah edər.

Bu əfsanələrin hamısı bu gün çökmüş vəziyyətdədir. Yerlərinə təkamülçülər tərəfindən irəli sürülən heç bir yeni dəlil də yoxdur.

Bu səbəblədir ki, darvinizm 19-cu əsrin qeyri-qənaətbəxş elmi səviyyəsində "bir zamanlar" bəzi insanlara qanedicici kimi görünən, ancaq maskası 21-ci əsrdə tamamilə düşmüş, köhnə və çürük bir nəzəriyyədir.

Din və elm mövzusu

Darvinizmin puç olan əfsanələrini sonrakı səhifələrdə təhlil edəcəyik. Ancaq bundan əvvəl, bir çox təkamül tərəfdarını bu nəzəriyyəyə bağlayan başqa bir səbəbi ələ almaq və çürütmək lazımdır.

Bu niyə "din və elm qarşıdurması" deyilən saxta şablondur?. Bu həqiqətdən kənar şablonu müdafiə edənlər, təkamül nəzəriyyəsini elmi dəlilləri olan, "elm adamları" tərəfindən ortaq bir qənaətə gəlinib qəbul edilən bir həqiqət olduğunu iddia edirlər. Yaradılış həqiqətini isə elmdən ayrı, yalnız inancın bir tələbi olaraq irəli sürürlər. Halbuki, bu iddiaları tamamilə həqiqətdən kənardır. Bu mövzuda nümunə olaraq ABŞ–

da təkamül nəzəriyyəsinin məktəblərdə necə oxudulması lazım olduğu mövzusunda davam etdirilən mübahisəni verə bilərik. Bu mübahisə tamamilə elmi səviyyədə keçməsinə baxmayaraq, "kilsələr ilə elm adamlarının anlaşmazlığı" kimi göstərilməyə çalışılır. Türkiyədə də bir qisim media orqanlarında və nəşriyyatlarda bu mövzuda dərc olunan xəbərlərə və ya bu qəzetlərin köşə yazarlarının bir hissəsinin bu mövzudakı məqalələrinə baxıldığında hamısının eyni səthi və səhv şablonu istifadə etdikləri görülməkdir.

Bu şablon aşağıdakı səbəblərə görə tamamilə səhvdir:

Əvvəlcə yaradılış elmi dəlillərlə müdafiə olunur. Bu gün dünyada davam edən təkamül–yaradılış mübahisəsi "elm adamları ilə kilsələr" arasında deyil, təkamül nəzəriyyəsinə inanmaqda israr edən elm adamları ilə bu nəzəriyyənin əsassızlığını görənlər arasında gedir. Mövcud elmi dəlillərin hamısı təkamülün əleyhinədir. Bu dəlillərin gücü sayəsində, 90–cı illərin ikinci yarısından etibarən təkamül nəzəriyyəsi ABŞ–da zəifləməyə başlamış, müvafiq olaraq Kanzas, Corciya, Ohayo kimi əyalətlərdə, məktəblərdə təkamül nəzəriyyəsinin əsassızlığını göstərən dəlillərin də öyrədilməsinin lazım olduğu qərara alınmışdır. ABŞ–da təkamül nəzəriyyəsinə qarşı olduqca güclü bir qarşıdurma baş göstərmişdir. Bu hərəkətin bütün üzvləri ABŞ–ın ən böyük universitetlərində karyeraları olan elm adamlarıdır. Hətta 70–ci illərdə həyatın mənşəyi və kimyəvi təkamül mövzusunda müddəasiyla təkamül nəzəriyyəsinin tanınmış müdafiəçilərindən biri olan prof. Dean Kenyon da, təkamül nəzəriyyəsinə qarşı hərəkətin nümayəndələrindən biri halına gəlmişdir və həyatın mənşəyinin təkamüllə deyil, ancaq yaradılışla açıqlana biləcəyini müdafiə edir.

Epikürdən darvinizmə miras qalan doqmatizm

Fransiskan Universitetində elm və teologiya mövzusunda müəllim vəzifəsində işləyən Benjamin Wiker *"moral darwinizm: How we become hedonists?"* (əxlaqi darvinizm: Hedonistlər halına necə gəldik?) adlı kitabında Darvinin təkamül nəzəriyyəsinin Qədim Yunanistan və Romanın materialist mütəfəkkirləri Epikür və Lukretsinin fəlsəfələrinin aktuallaşmış bir versiyası olduğunu ətraflı şəkildə izah edir. Bu iki fikir, sonradan Darvinin dilə gətirəcəyi:

1) Təbiətin "öz–özünə işləyən bir sistem" olduğu.

2) Canlılar arasında amansızcasına bir həyat mübarizəsinin yaşandığı və bunun təbii seleksiya yolu ilə təkamülü təmin etdiyi.

3) Təbiəti və canlıları izah edərkən, bir "teleoloji" şərhin edilməməsi (yəni məqsədə yönəlmiş şəkildə var olduqları fikrindən yola çıxılmaması) lazım olduğu kimi həqiqətdən kənar fikirləri ətraflı şəkildə yazmışlar.

Diqqət çəkən məqam isə, bu fikirlərin elmi olmamasıdır. Həm Epikür, həm də Lukretsi təcrübələr və müşahidələr aparmamış, tamamilə öz istəkləri istiqamətində səthi məntiq yürütmüşlər. Həmçinin bu məntiqin çıxış nöqtəsi də çox maraqlıdır. Epikür, bir Yaradıcının varlığını qəbul etmək istəmədiyini, bu həqiqətin özü ilə birlikdə axirət inancını da gətirdiyini və buna görə də özünü məhdudlaşdırılmış hiss etdiyini açıqlamış və bütün fəlsəfəsini qəbul etmək istəməyi vəziyyətdən xilas olmaq üçün inkişaf etdirdiyini ifadə etmişdir. Digər bir sözlə Epikür, ateizmi özünə psixoloji bir rahatlıq təmin etdiyi üçün seçmiş, sonra da bu seçiminə əsaslanan bir dünyagörüşü meydana gətirməyə təşəbbüs etmişdir. Bu səbəblə də kainatdakı nizamın və canlıların mənşəyi mövzularına ateist bir şərh tapmağa çalışmış, təkamülə təməl olan fikirləri bu məqsədlə mənimsəmişdir.

Qısaca yekunlaşdırdığımız Epikür–Darvin əlaqəsini çox ətraflı şəkildə ortaya qoyan Benjamin Wiker bu mövzuda bu şərh verir:

İlk darvinist Darwin deyildi. Sisam (Samos) adasında e.ə. 341–ci ildə anadan olmuş Epikür adlı pis ada sahib bir yunanlı idi. Darvinizmin fəlsəfi təməllərini meydana gətirən o idi. Çünki, tamamilə materialist, ateist kosmologiyayı o meydana gətirdi. Bu kosmologiyaya görə, cansız maddənin məqsədsiz qarşılıqlı təsirləri, sonsuz zaman daxilindəki bir sıra təsadüfi qəzalar nəticəsində, yalnız Dünyanı deyil, eyni zamanda onun üzərindəki saysız həyat formasını da meydana gətirmişdi. (Epikür) bu kosmologiyayı hər hansı bir dəlilə əsaslanaraq deyil, dünyanı Yaradıcı fikrindən ayırmaq istəyinə əsaslanaraq meydana gətirmişdi... Dinə qarşı bəslədiyi nifrət Epikürü modernizmə bağlayır, çünki (darvinist) modernlər də Epikürün varisləridir. Uzun və dolanbaclı bir yol nəticəsində Epikür materializminin yenilənmiş bir forması hazırkı dövrdə elmi materializmin təməli halına gəldi. Bu Darwinin "*Növlərin Mənşəyi*"ndə fərz etdiyi materialist kosmologiya idi və hələ də təbiətdəki dizaynı görməzlikdən gələnlərin fikri təməlini meydana gətirir.⁽⁶⁾

Hazırkı dövrdə də təkamül nəzəriyyəsini israrla müdafiə edənlərin motivasiyası, "elm tərəfdarı" olmalarından deyil, "ateizm tərəfdarı" olmalarından irəli gəlir. Ateizmə

olan bağlılıqları isə, eynilə baniləri Epikürdə olduğu kimi, Allahın varlığını qəbul etməyin öz egoist ehtirasları ilə ziddiyyət təşkil etməsindən qaynaqlanır.

Burada dərhal bunu ifadə etmək lazımdır ki, Allahın Quranda inkarçılar haqqında bildirdiyi, **"vicdanları qəbul etdiyi halda, zülm və təkəbbürlükdən ötrü (Allahın ayələrini) inkar etdilər"** (Nəml surəsi, 14) ayəsi, bu kəslərin vəziyyətini tam olaraq təsvir edir. Başqa bir ayədə isə; **"nəfsinin istəyini ilahiləşdirən kimsəni gördünmü?..."** (Furqan surəsi, 43) deyə buyrulur. Sırf Onun varlığını qəbul etmək nəfslərinin istək və ehtirasları ilə zidd düşdüyü üçün Allahı inkar edən Epikürçü–Darvinist qəbilə də bu ayədə təsvir edilən insanların mövqeyinə daxil olurlar. Buna görə də təkamül–yaradılış mübahisəsini "elm–din qarşıdurması" kimi görmək çox böyük bir aldanışdır.

Təkamül və yaradılış, kainatın və canlıların mənşəyi haqqında tarixin keçmiş dövrlərindən bəri mövcud olan iki fərqli şərhdir. Bu iki şərhdən hansının elmi olaraq doğru olduğunun başa düşülməsi üçün elmi tapıntılara baxmaq lazımdır. Bütün tapıntılar bu kitabda və digər əsərlərimizdə açıqlandığı kimi, təkamül nəzəriyyəsinin yanlış, yaradılış həqiqətinin isə doğru olduğunu bir dəfə daha sübut edir.

Elmin ateist olmaq məcburiyyətində olduğu yanılması

Elmin ateist olmaq, yəni "kainat yalnız maddədən ibarətdir, maddədən başqa heç nə də şüur yoxdur" şəklindəki bir müddəaya inanmaq və bunu dəstəkləmək məcburiyyəti yoxdur. Elm, tapıntıları təhlil edər və doğruluğu qəti olan tapıntılar bizi hara aparırsa onu qəbul edər.

Etməlidir.

Bu gün astrofizika, fizika, biologiya kimi fərqli elm sahələri kainatda və təbiətdə təsadüflərlə açıqlanması qeyri–mümkün olan yaradılış nümunələrinin olduğunu açıq şəkildə göstərir. Dəlillər, bir Yaradıcının varlığını sübut edir. Bu Yaradıcı, göyləri, yeri və bu ikisi arasındakı canlı–cansız hər şeyi yaradan sonsuz güc və ağıl sahibi olan Allahdır.

Dəlilsiz "inanc" isə ateizmdir.

Ateizmin ən əhəmiyyətli dayağı olduğu güman edilən darvinizm isə, sonrakı səhifələrdə təhlil ediləcəyi kimi çökmüş vəziyyətdədir.

BİR ZAMANLAR HƏYATIN SADƏ OLDUĞU GÜMAN EDİLİRDİ

Darvinizm yer üzündəki bütün canlıların hər hansı bir məqsəd ya da plan olmadan, təsadüflər nəticəsində meydana gəldiyini iddia edir.

Bu iddianın ilk halqasını isə, cansız maddədən ilk canlının meydana gəlməsi təşkil edir. Bu ilk canlının həqiqətən cansız maddədən təsadüfən meydana gələ biləcəyi göstərməlidir ki, təbii bir "təkamül prosesinin" olub ola bilməyəcəyi mübahisə edilə bilsin.

Yaxşı, bəs onda bu ilk halqa elmi məlumatlarla müqayisə edildikdə ortaya nə çıxar?. Yəni cansız maddədən təsadüflər nəticəsində canlı bir orqanizm meydana gələ bilərmi?.

Bir zamanlar müşahidə və təcrübələrin yuxarıdakı suala müsbət cavab verdiyi hesab edilirdi. Yəni cansız maddədən öz-özünə canlıların törəyə biləcəyi düşünülürdü. Çünki, bəhs olunan "müşahidə və təcrübələr" çox primitiv idi.

Bu müşahidə və təcrübələri ilk olaraq qədim misirlilər aparmışdı. Nil çayının ətrafında yaşayan bu xalq yağışlı fəsillərdə Nilin ətrafında çoxalan qurbağaların, çayın təsiriylə palçıqdan törədiklərini zənn edirdilər. Yalnız qurbağaların deyil, ilan, soxulcan və siçanların da Nil çayında baş verən daşqınlar nəticəsində, çayın palçıqlarından meydana gəldiklərini düşünürdülər. Apardıqları səthi "müşahidə", onları bu cür batil bir inanca sürükləmişdi.

Yalnız Qədim Misirdə deyil, keçmiş dövrlərdəki bir çox bütperəst cəmiyyətdə də canlı və cansız varlıqlar arasında tam da bəlli olmayan və asanlıqla keçilə bilən bir sərhəddin olduğu inancı geniş yayılmışdı. Hindu fəlsəfəsinə görə isə kainat "prakriti (materiya)" adı verilən böyük, yumru bir maddədən meydana gəlmişdi. Canlı-cansız bütün maddələr bu ilk maddədən təkamül keçirmək yolu meydana gəlir və təkrar prakritiyə çevrilirdi. Qədim yunan fəlsəfəçilərindən Talesin şagirdi Anaksimandr "təbiət" adlı şeirində heyvanların günəş işığı sayəsində buxarlanan bir palçıqdan meydana gəldiklərini yazdı.

Bütün bu batil inancların təməlinə, canlıların sadə bir quruluşa sahib olduğu zənni dururdu. Bu zənn müasir elmin yarandığı Avropada da uzun müddət qorundu. Müasir elm 16-cı əsrdən etibarən inkişafa başladı, ancaq elm adamlarının canlıların incəliklərini, xüsusilə də onların gözlə görülməyən molekulyar quruluşunu araşdırma

imkanları olmadığı üçün, ən azı üç yüz il canlıların sadə olduğu düşüncəsi bəziləri üçün inandırıcı olmağa davam etdi.

Bu inandırıcılığın təməlinə yenə bəzi səthi müşahidə və təcrübələr vardı. Məsələn, Belçikalı kimyaçı Jan Baptista van Helmont (1577–1644) çirkli bir köynəyin üzərinə buğda tökdü və müəyyən bir müddət gözlədikdən sonra köynəyin ətrafında siçanların olduğunu gördükdə, buğda və köynək qarışığından siçanların törədiyinə inandı. Alman elm adamı Athanasius Kircher (1601–1680) də bənzər bir təcrübə apardı. Ölü milçəklərin üzərinə bal tökən və bir müddət sonra bu balın ətrafında uçuşan milçəklərin olduğunu görən Kircher, ölü milçəklərlə birləşən balın canlı bir milçək əmələ gətirdiyini zənn etdi.

Ancaq daha şüurlu təcrübələr aparan elm adamları bu düşüncələrin bir yanılma olduğunu dərk edə bildilər. İtalyan elm adamı Francisco Redi (1626 –1697) bu mövzuda ilk dəfə diqqətli bir təcrübə apardı. İzolyasiya üsulundan istifadə edərək, ətlərin üzərindəki qurdların öz-özlüyündə meydana gəlmədiyini, milçəklərin gətirib buraxdıqları sürfələrdən çıxdığını müəyyənləşdirdi. Redi, canlıların cansız maddələrdən deyil, ancaq başqa bir canlıdan əmələ gələ biləcəyini müdafiə etdi. Bu görüş "biogenez" olaraq məlum oldu. Canlıların öz-özlüyündə meydana gələ bildiyi görüşünün adı isə "abiogenez" idi.

Abiogenez və biogenez tərəfdarları arasındakı elmi mübahisəni 18-ci əsrdə John Needham (1713–1781) və Lazzaro Spallanzani (1729–1799) davam etdirdi. Hər ikisi də bir parça əti qaynatdıqdan sonra izolyasiya etdilər. Needham ətdə yenə qurdların meydana gəldiyini müşahidə etdi və bunu abiogenezə dəlil saydı. Spallanzani isə eyni təcrübəni təkrarladı, amma əti daha uzun müddət qaynatdı. Belə etməklə üzərindəki bütün üzvi formaları öldürmüş olurdu. Bunun nəticəsində ət qurdlanmadı. Beləcə Spallanzani abiogenezi çürütmüş olurdu. Amma yenə də bir çox insan buna inanmadı. Spallanzaninin "əti çox qaynadaraq içindəki həyat gücünü yox etdiyini" söylədilər.

Çarlz Darvin nəzəriyyəsini inkişaf etdirərkən, həyatın mənşəyi mövzusu məhz bu kimi mübahisələrlə naməlum idi. Bir çox insan qurdlar kimi gözlə görülə bilən canlıların olmasa belə, bakteriyaların və digər mikrobların cansız maddədən törəyə biləcəyinə inanırdı. Tanınmış fransız kimyaçısı Luis Pastör, əsrlərdir ki, davam edən abiogenez iddiasını apardığı təcrübələr ilə 1860-cı ildə çürütdü, amma abiogenez düşüncəsi yenə də bir çox insanın zehmində özünə yer saxlamağa davam etdi.

Bu səbəblə də Darvin ilk hüceyrənin necə meydana gəlmiş ola biləcəyi mövzusu barəsində heç düşünmədi. 1859–cu ildə nəşr olunan *“Növlərin Mənşəyi”*ndə bu mövzuya dair hər hansı bir şərhə yer vermədi. Pastörün təcrübələri bu mövzunun darvinizm üçün böyük bir problem olduğunu göstərdikdən sonra belə, məsələyə elə də ciddi yanaşmadı. Həyatın mənşəyi mövzusunda bilinən yeganə "şərhi", ilk hüceyrənin "kiçik isti bir göldə" meydana gəlmiş ola biləcəyi istiqamətində idi. Darvin 1871–ci ildə Joseph Hookerə yazdığı məktubda belə deyirdi:

Ümumiyyətlə deyilir ki, yaşayan orqanizmin meydana gəlməsi üçün lazımi şərtlər hal–hazırda mövcud olduğuna görə, bu şərtlər hər vaxt mövcud olmalı idi. Amma, əgər bütün amonyak və fosfor duzlarının olduğu, işıq, istilik, elektrik və sairənin də mövcud olduğu kiçik isti bir göldə, kimyəvi şəkildə bir zülal birləşməsi meydana gəlsə və mürəkkəb dəyişikliklər keçirməyə hazır olsaydı, hazırkı vaxtda bu maddə dərhal absorbsiyaya məruz qalardı (udulardı), amma canlı varlıqların varlığından əvvəl bu vəziyyət belə olmaya bilərdi.

Bir sözlə Darvin, isti bir gölün içində həyatın xammalı olan bəzi kimyəvi maddələr olduğu təqdirdə zülalların meydana gələ biləcəyini, bunların da çoxalıb birləşərək bir hüceyrə meydana gətirə biləcəkləri fikrini müdafiə etmişdi. Bundan əlavə, belə bir əməlgəlmənin hal–hazırda dünya şərtlərində mümkün olmadığını, amma keçmiş dövrlərdə mümkün ola biləcəyini irəli sürmüşdü.

Darvinin hər iki iddiası da heç bir elmi təməli olmayan bir fərziyyə idi.

Amma bu fərziyyələr özündən sonra gələcək təkamülçülər üçün ilham mənbəyi olacaq və 1 əsrdən artıq bir müddət davam edəcək ümitsiz bir səyi başladacaqdı.

Bu ümitsiz səy, əsrlərdir varlığını qoruyan və Darvini də yanıldan bir yanlışlığa əsaslanırdı: Həyatın tamamilə təsadüflər və təbiət qanunları ilə meydana gələ biləcək qədər sadə olduğu yanılması...

O zamandan indiyədək 1 əsr qədər uzun bir müddət keçdi.

Minlərlə elm adamı həyatın mənşəyinə təkamüllü bir açıqlama gətirmək üçün səy göstərdi. İlk belə açıqlamalar Aleksandr Oparin və J. B. S. Haldanadan gəldi. Biri rus digəri isə ingilis (amma hər ikisi də marksist) olan bu iki elm adamı "kimyəvi təkamül" olaraq bilinən nəzəriyyəni ortaya atdılar. Darvinin xəyal etdiyi kimi, həyatın xammalı olan molekulların enerji verməsi sayəsində öz–özlərinə təkamül keçirib canlı hüceyrə əmələ gətirə biləcəklərini iddia etdilər.

Oparin və Haldananın müddəaları 20-ci əsrin ortasında sürət qazandı. Çünki həyatın nə cür mürəkkəb olduğu hələ də tam bilinmirdi və Stenli Miller adlı gənc bir kimyaçının apardığı bir təcrübə "kimyəvi təkamül" müddəasına saxta bir elmi dəstək təmin etmişdi.

Bir zamanlar Millerin apardığı bir təcrübə vardı

Bu gün həyatın mənşəyindən bəhs edən təkamülçü qaynaqlara baxsanız böyük ehtimalla müdafiə etdikləri müddəalara ən böyük dəlil olaraq, "Miller Təcrübəsi"ni göstərdiklərini görərsiniz. Bir çox ölkənin biologiyaya aid dərslərlərində şagirdlərə bu təcrübənin nə cür əhəmiyyətli bir tapıntı olduğu və guya "həyatın mənşəyi problemini necə işıqlandırdığı" izah edilir. Təcrübənin təfərrüatları çox vaxt görməzlikdən gəlinir. Təcrübədə nəyin meydana gətirildiyi və bunun həyatın mənşəyi məsələsinin nə qədərinə "ışıq tutmuş" ola biləcəyi də görməzlikdən gəlinir.

Bu təcrübəyə aydınlıq gətirmək üçün, daha əvvəlki fəaliyyətlərimizdə çox ətraflı şəkildə yer verdiyimiz həqiqətləri qısaca yekunlaşdıraq.

1953-cü ildə Çikaqo Universitetinin Kimya fakültəsinin tələbəsi olan Stenli Miller müəllimi Harold Ureyin də nəzarəti altında primitiv yer atmosferinə bənzədiyini fərz etdiyi bir qaz qarışığı meydana gətirdi. Sonra bu qarışığın içinə bir həftədən artıq bir müddət elektrik verdi və bu müddətin sonunda canlılarda istifadə olunan (və istifadə olunmayan) bəzi amin turşularının sintez edildiyini müşahidə etdi.

Amin turşuları bədənin ən fundamental vəsaitləri olan zülalların bünövrələridir. Yüzlərlə amin turşusu, hüceyrə içində müəyyən bir sırayla birləşdirilir və beləcə zülallar yaranır. Hüceyrələr də ortalama bir neçə min müxtəlif növdəki zülaldan meydana gəlir. Yəni amin turşuları canlıların ən kiçik hissəcikləridir.

Məhz bu səbəblə də Stenli Millerin amin turşusu sintezi, təkamülçülər arasında böyük həyəcan oyandırdı və on illərlə davam edəcək "Miller təcrübəsi əfsanəsi" meydana gəlmiş oldu.

Halbuki, əfsanə boş idi. Etibarsızdı.

Bu həqiqət yavaş-yavaş ortaya çıxdı. 1970-ci illərdə, dünyanın yeni meydana gəldiyi dövrlərdə mövcud olan atmosferin, Millerin təcrübəsində istifadə etdiyi metan və amonyak qazlarını ehtiva etmədiyi, bunların əvəzinə başlıca olaraq azot və karbon

qazlarını ehtiva etdiyi sübut edildi. Bu da Millerin ssenarisini boşa çıxardı, çünki bəhs olunan qazlar amin turşusunun meydana gəlməsi üçün heç də uyğun deyildi. Geologiya jurnalı *“Earth”*da dərc olunan 1998-ci il tarixli bir məqalədə bu həqiqət belə yekunlaşdırıldı:

Bu gün Millerin ssenarisinə şübhə ilə yanaşılır. Bunun bir səbəbi isə, geoloqların primitiv atmosferin başlıca olaraq karbon və azot qazlarından meydana gəldiyini qəbul etmələridir. Bu qazlar isə 1953-cü ildəki təcrübədə (Miller Təcrübəsində) istifadə ediləndən daha az aktivdirlər.⁽⁸⁾

Digər tanınmış bir elm jurnalı *“National Geographic”*ın eyni ilə aid bir məqaləsində isə, mövzuyla əlaqədar bu sətirlərə yer verilirdi:

Bu gün bir çox elm adamı primitiv atmosferin Millerin irəli sürdüyündən fərqli olduğunu təxmin edir. Primitiv atmosferin, hidrogen, metan və amonyakdan çox, karbon və azot qazlarından meydana gəldiyini düşünür. Bu isə kimyaçılar üçün pis bir xəbərdir!. Karbon və azot qazlarını reaksiyaya daxil etdiklərində əldə edilən üzvi birləşmələr olduqca dəyərsiz miqdarlardadır. ⁽⁹⁾

Jon Cohenin *“Science”* jurnalında dərc olunan 1995-ci il tarixli bir məqaləsindəki bir şərh də bu mövzuya aydınlıq gətirir. Cohen həyatın mənşəyini araşdıran elm adamlarının Miller Təcrübəsinə diqqət yetirmədiklərini ifadə etmiş və səbəbini də belə yekunlaşdırmışdır: *“Çünki primitiv dünya atmosferi, Miller-Urey simulyasiyasına qətiyyənlə bənzəmirdi”*. ⁽¹⁰⁾

Miller təcrübəsini etibarsız hala salan başqa bir nöqtə isə, primitiv dünya atmosferində bol miqdarda oksigen olduğunun da müəyyənləşdirilmiş olunmasıdır. Bu istər Miller təcrübəsini, istərsə də digər kimyəvi təkamül ssenarilərini çıxılmaz vəziyyətə salmışdır, çünki oksigenin, bütün üzvi molekulları oksidləşdirmə xüsusiyyəti vardır. Bədəndə bu təhlükənin qarşısı çox xüsusi ferment sistemləri sayəsində alınmış olar. Təbiətdə sərbəst halda gəzəcək üzvi bir molekulun oksigen tərəfindən oksidləşdirilməməsi, yəni yandırılmaması qeyri-mümkündür.

Bütün bu həqiqətlərə baxmayaraq, başda ifadə etdiyimiz kimi Miller təcrübəsi on illərdir ki, həyatın mənşəyini izah edən çox əhəmiyyətli bir kəşf kimi göstərilir. Dərsliklərdə şagirdlərə belə təqdim edilir. Bu təqdimat aparılarkən də, "Miller üzvi birləşmələrin necə sintez edilə biləcəyini göstərdi" və ya "Miller ilk hüceyrələrin necə meydana gəldiyini göstərdi" kimi istiqamətləndirici ifadələr seçilir.

Məhz bundan ötrü də bir çox təhsilli insan bu mövzuda aldadılmışdır. Məsələn, bəzi məqalələrdə təkamül nəzəriyyəsiindən danışılarkən, "amin turşusu, zülal kimi üzvi maddələr qarışdırılıb qaynadıldıqda həyat meydana gəlir, canlılar yaranır" kimi ifadələrə rast gəlinir. Ehtimal ki, bu, Miller təcrübəsi əfsanəsinin zehinlərdə qoyub getdiyi batil inanclardan biridir. Həqiqətdə isə, "amin turşusu, zülal kimi üzvi maddələr qarışdırılıb qaynadıldıqda həyatın meydana gəldiyi" heç vaxt müşahidə olunmamışdır. Həyat bir tərəfə dursun, amin turşularının meydana gəlməsi mövzusunu izah etməyə çalışan Miller təcrübəsi də, yuxarıda açıqladığımız kimi elmi etibarlılığı qalmamış, köhnə bir sınaqdır. Eynilə qurdlanan ətləri abiogeneza dəlili hesab edən Jan Baptista van Helmontun və ya Athanasius Kircherin "təcrübələri" kimi. Jeremy Rifkin, türk dilinə "*Darvinin Çöküşü*" adıyla tərcümə edilən kitabında (*Algeny: A New World*) eyni bənzətməni edir:

Əgər elm adamları azacıq şübhələnmək zəhmətinə qatlaşa bilsəydilər, bu təcrübənin (Miller təcrübəsinin), eynilə daha əvvəlki illərdə zibillərin içindən çıxan milçək qurdlarını müşahidə edərək həyatın cansız maddədən meydana gəldiyini iddia edən elm adamlarının etdikləri kimi, saxta bir hekayədən ibarət olduğunu dərhal görə bilərdilər. ⁽¹¹⁾

Miller təcrübəsini əhəmiyyətli bir kəşf zənn edənlərin anlama bilmədikləri çox əhəmiyyətli bir nöqtə də budur: Miller təcrübəsini, meydana gətirdiyi və primitiv dünya atmosferi ilə əlaqəsi olmayan süni şərtlər altında reallaşdırmışdır, yəni təcrübənin şərtləri etibarsızdır. Bundan əlavə (və ən əhəmiyyətlisi də) bu təcrübədə yalnız amin turşusu sintez edə bilmişdir və hər hansı bir şəkildə amin turşusunun meydana gəlməsi, mütləq canlıların meydana gəlməsi demək deyil.

Canlı hüceyrəsini nəhəng bir fabrikə bənzətsək, amin turşuları da bu fabrikin bir kərpici ola bilər. Əhəmiyyətli olan bu kərpiclərin necə düzülüb dizayn ediləcəyidir. Bu günə qədər aparılmış heç bir təcrübə amin turşularının təsadüfən və ya öz-özlərinə yerbəyer olunub funksional bir zülal meydana gətirdiklərini göstərməmişdir. Canlıların meydana gəlməsi üçünsə yüzlərlə fərqli zülalın, DNT kodlarının, bunları şərh edən fermentlərin, seçib keçirici bir hüceyrə pərdəsinin və sairənin, yəni çox mürəkkəb bir mexanizmlər toplusunun meydana gəlməsi lazımdır. Belə bir "kimyəvi təkamül"ün baş verməsinin mümkünlüyü isə heç vaxt göstərilə bilinməmişdir. Eləcə də, buna inanmaq tək sözlə namümkünə inanmaqdır. Dünya səviyyəsində tanınmış fizikaçı və elmi yazıçı Pol Deyvis bu mövzuda bu əhəmiyyətli şərhini edir:

Bəzi elm adamları, yalnız bir az enerji əlavə edək, (həyat) öz-özünə meydana gələr deyə düşünürlər. Bu, bunu demək kimi bir şeydir: Kərpic yığınlarının altına bir dinamit qoyaq. Partlasın və bir eviniz olsun!. Əlbəttə bir eviniz olmaz, yalnız dolaşılıq yaranar. Həyatın mənşəyini açıqlamadakı çətinlik, bu mürəkkəb molekulaların iç-içə keçmiş mürəkkəb təşkilatı strukturunun, təsadüfən bir enerjinin daxil olması ilə necə meydana gəldiyinin açıqlanmasındadır. Bu çox spesifik mürəkkəb molekulalar bir yerə necə toplanmışlar?.(12)

Əslində Pol Deyvisin göstərdiyi nümunə, həyatın mənşəyi probleminin həqiqi həllini də özündə saxlayır. Ortada bir ev varsa, bu evin, "kərpiclərin dinamitlə partladılması nəticəsində" meydana gəldiyini fərz etmək və bunun necə mümkün ola biləcəyi mövzusunda nəzəriyyələr meydana gətirmək məntiqlidirmi?. Yoxsa məntiqli olan, evin dinamit partlaması nəticəsində deyil, üstün bir yaradılış və nizamlanma nəticəsində meydana gəldiyini mi qəbul etməkdir?.

Cavab çox aydındır.

Bu səbəblədir ki, həyatın mürəkkəbliyinin bütün incəlikləriylə aydın olduğu son 20 ildə bir çox elm adamı "kimyəvi təkamül" əfsanəsini bir kənara qoymuş və həyatın mənşəyinə yeni bir cavab gətirməyə başlamışdır: Bu cavab, yaradılış həqiqətidir.

Həyatın təəccüb oyandıran kompleksliyi

Yaradılış həqiqətinin açıq şəkildə görülməsinə səbəb olan ən əhəmiyyətli başlanğıc nöqtəsi, həyatın Darwinin dövründə xəyal belə edilə bilməyən komplekslikdə olmasıdır. Lehigh Universitetinin biokimya professoru Michael J. Behe 1996-cı ildə nəşr olunan "Darwin's Black Box" (Darvinin Qara Qutusu) adlı kitabında canlılardakı kompleksliyin kəşf edilməsindən belə danışır:

1950-ci illərin ortalarından bəri biokimya elmi molekulyar səviyyədə həyatın fəaliyyətlərini aydınlığa qovuşdurur. 19-cu əsrin inkişaf səviyyəsindəki elmə; görmə, immunitet sistemi və ya hərəkət mexanizmləri kimi sistemlərin işləyişləri məlum deyildi. Müasir biokimya elmi isə bu və buna bənzər funksiyaları yerinə yetirən molekulaların müəyyənləşdirilməsinə yol açdı. Əvvəllər həyatın təməllərinin sadə bir əsasa söykəndiyi düşünülürdü. Halbuki, bu ümid artıq tamamilə puç olmuşdur. Görmə, hərəkət mexanizmləri və digər bioloji funksiyaların, video kameralar və avtomobillərdən daha az mürəkkəb olmadığı sübut edilmişdir. Elm, həyatın kimyəvi

quruluşunun necə formalaşdığını anlama bilmək üçün xeyli inkişaf etmişdir. Lakin bioloji sistemlərdə olan molekulyar səviyyədəki həssas nizam və komplekslik bunların mənşəyinin izah olunması mövzusunda elmi iflicə uğratmışdır... Bir çox elm adamı özünə çox güvənərək buna izah tapdığını söyləmişdir. Yaxud çox yaxında buna izah gətirəcəklərini söyləmişdir, lakin peşəkar elmi ədəbiyyatda iddialarına bir dəstək tapa bilməmişdir. Daha əhəmiyyətli, sistemlərin öz strukturları araşdırıldığında həyat mexanizmlərinin darvinist bir yanaşma ilə əsla izah oluna bilinməyəcəyi aydın görünür.⁽¹³⁾

Yaxşı, hüceyrənin içində bu qədər kompleks olan nə vardır?. Behe sualın cavabını belə yekunlaşdırır:

1950-ci illərdən qısa bir müddət sonra elm, yaşayan orqanizmləri meydana gətirən molekulların bir qisminin xüsusiyyətlərini və formalarını müəyyənləşdirə biləcək bir səviyyəyə gəlib çatdı. Yavaş-yavaş, uzunmüddətli çalışmalar nəticəsində bir çox bioloji molekulun quruluşu kəşf edildi və bunların işləmə üsulları saysız təcrübə ilə sübuta yetirildi. Toplanan nəticələr isə həyatın maşınlar üzərində qurulmuş olduğunu göstərir. Bu maşınlar molekullardan meydana gəlmişdir!. Molekulyar maşınlar yüklərini hüceyrə içində bir yerdən başqa bir yerə, yenə digər molekullar tərəfindən meydana gətirilən "əsas yollar" ilə daşıyırlar. Bu vaxt digərləri hüceyrəni bir şəkildə sabit saxlaya bilmək üçün kabel, ip və çarx kimi müxtəlif vəzifələr yerinə yetirərək hərəkət edirlər. Maşınlar hüceyrəyə aid elektrik açarlarını işə salıb ayırırlar, bəzən hüceyrəni öldürər və ya əksinə inkişafını təmin edirlər. Günəş enerjisiylə işləyən maşınlar fotonların enerjisini ələ keçirər və bunları kimyəvi maddələr içində saxlayırlar. Elektrikli maşınlar axımın sinirlərdən keçməsinə təmin edər. İstehsal prosesini həyata keçirən maşınlar özləri kimi başqa molekulyar maşınları və özlərini inşa edirlər. Hüceyrə maşınlarından istifadə edərək üzər, qidalanar və özünün sürətini çıxardar. Bir sözlə, olduqca kompleks olan molekulyar maşınlar bütün hüceyrəvi proseslərə nəzarət edirlər. Həyatın incəlikləri həssas şəkildə nizamlanmışdır və nəticədə həyatın maşınları olduqca kompleksdir.⁽¹⁴⁾

İsrailli fizikaçı və molekulyar bioloq Gerald Schroeder də hüceyrənin içindəki fəvqəladə kompleksliyə belə diqqət çəkir:

...Bədəninizdəki hər hüceyrə fasiləsiz olaraq saniyədə ortalama 2000 zülal meydana gətirir. Hüceyrələr bu işi elə nəcib şəkildə yerinə yetirirlər ki, biz bu qədər fəaliyyəti qətiyyənlə hiss etmirik. Zülal yüzlərlə amin turşusunun bir yerə gələrək

meydana gətirdiyi bir silsilədir və amin turşuları da təxminən iyirmiye qədər atomdan meydana gəlir. Bədəninizdəki hər bir hüceyrə hal-hazırda təxminən on milyon atomdan ibarət olan beş yüz min amin turşusunu seçib bunları əvvəldən seçilmiş olan silsilələrdə yerbəyer edərək bir yerə gətirir, hər bir silsilənin spesifik bir şəkildə qıvrılıb qıvrılmadığına nəzarət edir və daha sonra hər bir zülalı necə olursa bu xüsusi zülala ehtiyac duyduğunun işarəsini verən müəyyən bir sahəyə, bəzilərini hüceyrə içinə, bəzilərini isə hüceyrə xaricinə göndərir. Bu əməliyyat hər saniyə hər hüceyrədə təkrarlanır. Bədənimiz yaşayan bir möcüzədir.⁽¹⁵⁾

Bu fəvqəladə kompleks quruluşun təsadüflərin və təbiət qanunlarının məhsulu olduğunu iddia etmək, Pol Deyvisin ifadə etdiyi kimi, kərpiclərin altına dinamit qoyaraq bir ev meydana gələ biləcəyini iddia etmək kimidir. Buna görə də həyatın kompleksliyi qarşısında darvinistlər çarəsizdirlər. Behe, heç bir elmi nəşrdə həyatın mənşəyinə dair təkamül xarakterli bir izahat olmadığını belə izah edir:

Təkamül haqqında yayımlanan elmi nəşrləri araşdırsanız və araşdırmanızda molekulyar maşınlar, yəni həyatın təməli üzərində diqqətinizi cəmləşdirsəniz, get-gedə artan bir qorxu və daimi bir səssizliklə qarşılaşarsınız. Həyatın kompleksliyi, bunu hesablama yolundakı elmin təşəbbüslərini iflicə uğratmışdır, molekulyar maşınlar Darwinin önünə aşılması mümkün olmayan bir barrikada qurmuşdur.⁽¹⁶⁾

Bir sözlə, həyatın mənşəyi təkamül nəzəriyyəsini çöküşə aparan əhəmiyyətli həqiqətlərdən biri olmuşdur. Bəs təkamülçülər niyə hələ də darvinizmi müdafiə edirlər?

Miller təcrübəsinin iki memarından biri olan Harold Urey bu mövzuda belə bir etirafla çıxış etmişdir.

Həyatın mənşəyi mövzusunun araşdıran bizlər, bu mövzunu nə qədər çox araşdırsa da, həyatın hər hansı bir yerdə təkamül keçirmiş ola bilməyəcək qədər kompleks olduğu nəticəsinə gəlirik. (Ancaq) Hamımız bir inanc olaraq, həyatın bu planetin üzərində ölü maddədən təkamül yolu ilə əmələ gəldiyinə inanırıq... O qədər böyük bir komplekslikdədir ki, necə təkamül keçirdiyini xəyal etmək belə bizim üçün çətinidir.⁽¹⁷⁾

Urey özünün və bir çox həmkarının həyatın təsadüfi bir mənşəyi olduğuna "inandıqlarını" ifadə edir. Həqiqətən də nəzəriyyənin təməlində elm deyil, inanc durur. Maddədən başqa bir şey olmadığı və bütün faktların maddi təsirlərlə izah olunmasının lazım olduğu istiqamətindəki bu inancın adı da materialist fəlsəfədir.

Elmi istiqamətdən çökən darvinizm, s rf bu fəlsəfəyə kor–koranə inanılmasından ötrü m dafiy  olunur. Amma bu da nəzəriyyəyə daha artıq bir  m r qazandıra bilməmişdir.

BİR ZAMANLAR FOSİLLƏR (DAŞLAŞMIŞ QALINTILAR) TƏKAMÜLƏ DƏLİL HESAB EDİLİRDİ

Paleontologiya Darvindən əvvəl inkişaf etmişdi. Bu elmin, yəni paleontologiyanın qurucusu fransız zooloq Baron Georges Cuvier (1769–1832) idi. Cuvier, *Britannicanın* ifadəsiylə, "fosillərin (daşlaşmış qalıntıların) ilk dəfə zooloji təsnifatını aparmış, qaya təbəqələri və fosillər (daşlaşmış qalıntılar) arasındakı əlaqəni göstərmiş və həmçinin apardığı müqayisəli anatomiya və fosil (daşlaşmış qalıntı) rekonstruksiyası işləri ilə, funksional və anatomik əlaqələri göstərmişdi".⁽¹⁸⁾

Cuvierin əhəmiyyətli bir xüsusiyyəti isə, onun dövründə Lamark tərəfindən dilə gətirilən təkamül nəzəriyyəsinə qarşı çıxması və canlı qruplarının ayrı-ayrı yaradıldıqlarını müdafiə etməsi idi. Heyvanların anatomiyasındakı müfəssəl və həssas xüsusiyyətlərə diqqət çəkən Cuvier, bu xüsusiyyətlərin təsadüfi dəyişikliklərə izin verməyəcəyini açıqlamışdı. Buna görə də "növlər həm funksiya, həm də quruluş etibarlı ilə o qədər yaxşı koordinasiya olunmuşdular ki, böyük dəyişikliklərlə həyatda qala bilməzdilər... Hər növ öz şəxsi məqsədi və hər orqan öz xüsusi funksiyasını yerinə yetirmək üçün yaradılmışdı".⁽¹⁹⁾

Çarlz Darvin isə fosillərə (daşlaşmış qalıntılara) fərqli bir şərh verdi. Ona görə keçmişdə dünya üzərində tək bir ortağ atadan digər canlı növlərini mərhələli şəkildə meydana gətirən bir təkamül prosesi yaşanmışdı və fosillər (daşlaşmış qalıntılar) bu prosesin dəlilləri idi.

Darvin belə bir şərh vermişdi, amma bu şərh bir dəlilə əsaslanmırdı. Əksinə, Darvinin zamanında əldə olan fosillər (daşlaşmış qalıntılar) heç də təkamülün yaşandığını göstərmirdi. Nəqli tükənmiş fərqli canlılara aid fosillər (daşlaşmış qalıntılar) vardı, amma bu fosillər (daşlaşmış qalıntılar) Darvinin nəzəriyyəsinin tələb etdiyi kimi bir-birlərinə qohumluq bağı ilə bağlanmamışdılar. Bilinən hər fosil (daşlaşmış qalıntı), bilinən hər canlı kimi özünəməxsus xüsusiyyətlərə sahib idi. Təbiət tarixi, təbiətin hal-hazırkı vəziyyəti kimi, bir-birinə çox bənzəyən və yaxın növlərə deyil, bir-birlərindən çox fərqli və aralarında böyük struktur fərqləri olan qruplara ayrılmışdı.

Buna görə də Darvin fosilləri (daşlaşmış qalıntıları) nəzəriyyəsi üçün bir dəlil olaraq istifadə edə bilmədi. Əksinə, nəzəriyyəsi üçün problem meydana gətirən bu

əhəmiyyətli məsələyə kitabında "şərh verməyə" (yəni bəhanələr irəli sürərək bu problemdən xilas olmağa) çalışdı. Kitabının "difficulties on theory" (nəzəriyyənin çətinlikləri) başlıqlı hissəsində bu mövzuya yer ayırdı. Bununla yanaşı kitabına, "on the imperfection of the geological record" (geoloji qeydlərin qeyri-kafiliyi) başlıqlı, sırf fosillər (daşlaşmış qalıntılar) və ara-keçid formaların yoxluğu mövzusunda bəhs edən bir hissə daha əlavə etdi.

Ancaq kitabın hər iki hissəsində də Darvinin üzləşdiyi problem çox açıq bir şəkildə görülürdü. Nəzəriyyəsi, canlı növlərinin çox kiçik və uzunmüddətli mərhələli dəyişikliklər nəticəsində meydana gəldikləri iddiası üzərində qurulmuşdu. Əgər bu doğru olsaydı, onda hər növü başqa bir növə bağlayan ara-keçid formalar yaşamış olmalı və bunların izlərinə də fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydlərində rast gəlinməli idi. Amma fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydləri heç bir "ara-keçid formanın olduğunu" göstərmirdi.

Darvin nəticədə bu böyük problemi gələcəyə həvalə etmək vəziyyətində qaldı. Onsuz da fosil (daşlaşmış qalıntı) problemini ələ almaq üçün yazdığı hissənin başlığı ("on the imperfection of the geological record" (geoloji qeydlərin qeyri-kafiliyi)) bunu açıq şəkildə göstərirdi. Darvinə görə problem fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydlərinin qeyri-kafi olması idi. Yeni fosillər (daşlaşmış qalıntılar) tapıldıqca, nəzəriyyəsini dəstəkləyən dəlillər gələcəyinə tamamilə arxayın idi. Belə yazmışdı:

Geologiyanın, haqqında danışdığım kimi pilləli bir üzvi zəncirin olduğunu göstərmədiyi qətidir və bu, bəlkə də, mənim nəzəriyyəmə qarşı önə sürülə biləcək ən bariz və ən böyük etirazdır. Bu şərhin, geoloji qeydlərin inanılmaz dərəcədə yetərsiz qaldığı üçün verildiyinə inanıram.⁽²⁰⁾

Darvinin verdiyi bu proqnoz o zamanlar bəzilərinə inandırıcı gəlmişdi. Sayları getdikcə artan darvinistlər yer üzünü qazaraq fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydlərinin sayını artırmağa və "itkin" hesab etdikləri ara-keçid formaların axtarışına başladılar. Onları həyəcanlandıracaq bəzi tapıntılar da əldə edildi... Amma boş-boşuna belə bir həyəcan keçirdikləri zamanla aydın olacaqdı.

Təkamülçüləri həyəcanlandıran tapıntılardan biri də *arxeopteriks* adı verilən bir quş qalığı idi. 1860-cı ildə Almaniyanın Solnhofen qəsəbəsi yaxınlığında tapılan bu fosilin (daşlaşmış qalıntının) bir quşa aid olmasına baxmayaraq, bəzi özünəməxsus xüsusiyyətlər daşıyırdı. Ağzında dişlərin, qanadlarında pəncəyə bənzər dırnaqların olması və quyruğunun uzun olması, fosilin (daşlaşmış qalıntının) bu səbəblərdən ötrü

sürünənlərə bənzədilməsinə səbəb oldu. Bu isə darvinistlər üçün ələ keçirilməz bir fürsət idi. Darvinin ən qızğın müdafiəçisi olaraq bilinən Tomas Haksli, *arxeopteriks* yarı sürünən–yarı quş olan bir canlı elan etdi. Qanadlarının uçmaq üçün əlverişli olmadığı və dolayısılə canlının "primitiv bir quş" olduğu istiqamətindəki şərh, getdikcə məşhurlaşdı və 20–ci əsr boyunca da davam edəcək *arxeopteriks* əfsanəsi meydana gəlmiş oldu.

Ancaq bu əfsanənin çox səthi olduğu, canlının "primitiv quş" olmadığı, əksinə skelet və tük quruluşunun uçmaq üçün əlverişli olduğu, sürünənlərə bənzədilən xüsusiyyətlərinin tarixdə yaşamış və hətta indiki vaxtda yaşayan digər bəzi quşlarda da mövcud olduğu zaman keçdikcə ortaya çıxacaqdı.

Bəhs olunan tapıntılar əsasında "bütün dövrlərin ən məşhur ara–keçid forması namizədi" sayıla biləcək *arxeopteriks* haqqındakı təkamülçü fərziyyələr hazırkı vaxtda böyük ölçüdə arxası kəsilmiş vəziyyətdədir. Ornitologiya (quşlar haqqında elm) mütəxəssisi olan Şimali Karolina Universitetinin Biologiya fakültəsinin professoru Alan Feduccianın ifadə etdiyi kimi, "arxeopteriksin müxtəlif anatomik xüsusiyyətlərini araşdıran yeni tədqiqatçıların bir çoxu bu canlının daha əvvəl xəyal ediləndən daha çox quşlara bənzədiyini göstərmişdir". *Arxeopteriksin* çəkilməmiş "yarı sürünən canlı" portretindəki səhvlilik ortaya çıxmışdır, yenə Feducciaya görə "*arxeopteriksin* theropod dinozavrlarla olan bənzərliyi çox böyük ölçüdə şişirdilmişdir".⁽²¹⁾ Bir sözlə, *arxeopteriksin* dövrümüzdəki quşlardan heç bir fərqlinin olmadığı aydın olmuşdur.

Arxeopteriks də daxil olmaqla, Darvinin yaşadığı dövrdən indiyədək keçən bir əsr yarım müddət ərzində heç bir ara–keçid formasının tapıla bilmədiyini açıq şəkildə söyləyə bilərik. Bu həqiqət xüsusilə də 70–ci illərdən etibarən danılmaz bir hala almış və təkamül nəzəriyyəsinə inanan bəzi paleontoloqlar tərəfindən qəbul edilmişdir. Bu paleontoloqlar arasında ən çox diqqət çəkən adlar Stephen Jay Gould və Niles Eldredgedir. "Sıçrayışlı təkamül" (punctuated equilibrium) adı altında fərqli bir təkamül modeli irəli sürən bu cütlüyün, darvinizmin "mərhləli inkişaf iddiasının" fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydləri tərəfindən çürüdüldüyünü açıq şəkildə və ısrarla dilə gətirmişlər. Gould və Eldredgenin incəliklərinə qədər göstərdikləri kimi, fərqli canlı qrupları fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydlərində birdən ortaya çıxır və sonra da yüz milyonlarla il dəyişiklik keçirmədən qalırlar.

Eldredge başqa bir təkamülçü paleontoloq Ian Tattersall ilə birlikdə yazdığı bir kitabda bu əhəmiyyətli şeyi müəyyənləşdirmişdir:

Müxtəlif növlərə aid fosillərin (daşlaşmış qalıntıların), fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydlərində olduqları müddət boyunca dəyişiklik keçirmədikləri, Darvinin *Növlərin Mənşəyini* nəşr etməsindən əvvəl belə, paleontoloqlar tərəfindən bilinən bir həqiqətdir. Darvin isə gələcək nəsillərin bu boşluqları dolduracaq yeni fosil (daşlaşmış qalıntı) nümunələri əldə edəcəkləri proqnozunu vermişdir... Aradan keçən 120 ildən artıq müddət ərzində aparılan bütün paleontoloji tədqiqatlar nəticəsində, **fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydlərinin Darvinin bu proqnozunu təsdiqləməyəcəyi açıq şəkildə görülmə bilən hala gəlmişdir.**

Bu, fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydlərinin qeyri-kafiliyindən qaynaqlanan bir problem deyil. Fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydləri açıq şəkildə haqqında danışılan proqnozun səhv olduğunu göstərir. Növlərin təəccüblü bir şəkildə sabit olduqları və uzun dövrlər ərzində daim statik qaldıqları istiqamətindəki müşahidə, "çılpaq kral" hekayəsindəki bütün xüsusiyyətləri özündə saxlayır: **Hər kəs bunu görmüş, amma görməzlikdən gəlmək yolunu seçmişdir.** Darvinin olmasını uyğun gördüyü tablону israrla rədd edən xırçın bir **fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydi ilə qarşı-qarşıya qalan paleontoloqlar bu həqiqətdən açıq şəkildə üz çevirmişlər.**⁽²²⁾

Üç təkamülçü bioloqun ortaq şəkildə qələmə aldıkları 1988-ci ildə nəşr olunmuş *integrated principles of zoology* (zoologiyanın inteqrasiya olunmuş prinsipləri) adlı kitabda eyni həqiqət belə açıqlanır:

Bir çox növ milyonlarla il boyunca heç bir dəyişiklik keçirmədən olduğu kimi qalır, sonra ani bir şəkildə yox olur və onların yerinə çox fərqli formalar peyda olur. Üstəlik, bir çox heyvan qrupu fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydlərində tamamilə formalaşmış şəkildə, birdən ortaya çıxır və onların əcdadları sayıla biləcək bir qrupa məxsus, kəşf edilmiş heç bir ara-keçid forması fosili (daşlaşmış qalıntısı) tapıla bilmir.⁽²³⁾

Yeni tapıntılar, vəziyyəti darvinizmin lehinə dəyişdirmir, əksinə daha da pisləşdirir. Oksford Universitetində Zooloji Kolleksiyalar şöbəsinin rəhbəri Tom Kemp, *fossils and evolution* (fosillər və təkamül) adlı 1999-cu il nəşr olunmuş kitabında bu vəziyyəti belə qəbul edir:

Demək olar ki, bütün hallarda fosil (daşlaşmış qalıntı) təbəqələrində yeni canlı kateqoriyaları onsuz da təyin edici xüsusiyyətləriylə birlikdə və bilinən əcdad qrupları olmadan çıxar.⁽²⁴⁾

Beləliklə də, bir zamanlar Darvinin nəzəriyyəsinin lehinə olan bir dəlil kimi qəbul edilən fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydləri, nəzəriyyənin əleyhində olan bir dəlil halına gəlmişdir. Prinston Universitetindən olan riyaziyyatçı və təkamül əleyhdarı David Berlinski vəziyyəti belə yekunlaşdırır:

Fosil (daşlaşmış qalıntı) qəbiristanlığı boşluqlarla doludur. Heç bir paleontoloq da bunu təkzib etmir. Bu açıq bir həqiqətdir. Darvinin nəzəriyyəsi ilə fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydləri ziddiyyət təşkil edir.⁽²⁵⁾

Bu ziddiyyətin ən təəccüblü nümunələrindən biri isə, darvinist "həyat ağacı"nın çöküşüdür.

Bir zamanlar "təkamül ağacının" var olduğu güman edilirdi

Darvinizmin fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydlərindən aldığı ən dağıcı zərbə, Kembri dövrünə aid fosillərin (daşlaşmış qalıntıların) göstərdiyi tablodur.

Darvin, yer üzündəki həyatın tarixinin əvvəlcə tək bir kökdən çıxan, sonra isə getdikcə yavaş-yavaş qollara ayrılan bir ağac olaraq sxemləşdirilə biləcəyini düşünmüşdü. *Növlərin Mənşəyində* də bu fikri əks etdirən bir sxem yer alırdı. Bu sxemlə birlikdə insanların zehninə yerləşən "təkamül ağacı" anlayışı zaman keçdikcə darvinizmin ən əhəmiyyətli əfsanələrindən biri halına gəldi. Minlərlə dərslik, elmi kitab, jurnal və ya qəzet, "təkamül ağacı"nın müxtəlif versiyalarını yayımladı. Canlıların ortaq bir kökdən kiçik təsadüfi dəyişikliklərlə törədikləri fikri, "təkamül ağacı" sxemləri ilə insanlara təlqin edildi.

Halbuki, həqiqətlər çox fərqli idi.

Bu həqiqət ən aydın şəkildə "Kembri partlayışı"nın kəşf edilməsiylə başa düşüldü.

Bu kəşfin hekayəsini öyrənmək üçün 20-ci əsrin əvvəlinə, 1909-cu ilə getmək lazımdır. Həmin il Charles D. Walcott adlı bir paleontoloq, Kanadanın Rocky Mountains (Qayalı Dağlar) bölgəsində tədqiqat aparırdı. Walcott, Burgess Pass deyilən bölgədə ən yaxşı qorunmuş qaya təbəqələrinə (İngilis dilindəki terminlə "shale") rast gəldi. Burgess Yatağında (Burgess Shale) çox sayda fosil (daşlaşmış qalıntı) tapıldığını və bunların Kembri dövrünə aid olduğunu anlamaqda gecikmədi. Bundan sonrakı 4 il ərzində Burgess Shale bölgəsindən diqqətlə 60–80 min fosil (daşlaşmış qalıntı) topladı və gördüyü bu müfəssəl işi ən incə nöqtələrinə qədər dəftərlərinə qeyd etdi.

Walcottun topladığı fosillərin (daşlaşmış qalıntıların) çox təəccüblü bir xüsusiyyəti vardı: Qarşısında, bugünkü gündə yaşayan bütün filumlara aid canlıların

fosilləri (daşlaşmış qalıntıları) dururdu. (Filum, heyvanlar aləmində canlıları təsnif etmək üçün istifadə edilən ən böyük pillədir. Heyvanlar 50–dən artıq filumlara ayrılır və bu filumların hamısının özünəməxsus bədən planları vardır. Ən çox tanınan filumlar arasında, onurğalılar da ehtiva edən xordalılar, bütün böcəkləri ehtiva edən buğumayaqlılar və bütün qabıqlı yumşaq heyvanları ehtiva edən molyuskların adı çəkilə bilər.)

Walcott topladığı fosillərin (daşlaşmış qalıntıların) hansı filumlara aid olduğuna baxdığına çox təəccübləndi. Çünki tapdığı fosil (daşlaşmış qalıntı) təbəqəsinin yaşı çox idi və bundan daha yaşlı təbəqələrdə diqqətəlayiq bir həyata rast gəlinməmişdi, amma bu təbəqədə məlum filumların demək olar ki, hamısına aid canlılar vardı. Üstəlik, heç bilinməyən filumlara aid fosillər (daşlaşmış qalıntılar) də tapmışdı. Bu, heyvanlar aləmindəki bütün bədən xüsusiyyətlərinin eyni geoloji dövrdə, birlikdə meydana gəldiklərini göstərirdi.

Bu isə Darvinin nəzəriyyəsi üçün dağıdıcı bir zərbə meydana gətirirdi. Çünki Darvin canlıların yavaş–yavaş budaqlanan bir ağacın qolları kimi inkişaf etdiyini irəli sürmüşdü. Darvinin quraşdırdığı təkamül ağacına görə, yer üzündə əvvəlcə tək bir filum olmalı, sonra isə uzun dövrlər ərzində yavaş–yavaş fərqli filumlar meydana gəlməli idi. Halbuki, Walcott bütün filumların eyni anda və birdən meydana gəldiklərini göstərən dəlillərlə qarşılaşdı. Bu, "təkamül ağacı"nın kəlləmayallaq olması mənasını verirdi.

Ancaq nəzəriyyəyə istiqamətlənmiş bu böyük zərbənin reallaşması üçün 70 il gözləmək lazım gələcəkdi.

Çünki Walcott 4 il ərzində böyük bir diqqətlə gördüyü işin nəticəsində əldə etdiyi fosilləri (daşlaşmış qalıntıları) elm dünyasına göstərmək əvəzinə, gizlətməyə qərar verdi. Walcott Vaşinqtondakı məşhur Smithson muzeyinin müdiri və qatı bir darvinist idi. Əldə etdiyi fosillərin (daşlaşmış qalıntıların) təkamül nəzəriyyəsinə böyük bir problem meydana gətirəcəyini düşündüyü üçün, bunları göstərmək əvəzinə, muzeyin arxivlərinə yerləşdirdi. Burgess Shaledə tapılmış fosillərin (daşlaşmış qalıntıların) varlığının gün işığına çıxması, ancaq 1985–ci ildə muzeyin arxivlərinin yenidən nəzərdən keçirilməsi sayəsində oldu. İsraili elm adamı Gerald Schroeder bu mövzuda bu şərhi verir:

Əgər Walcott istəsəydi, fosillər (daşlaşmış qalıntılar) üzərində işləmək üçün bir ordu dolusu şagirdə vəzifə göstərə bilərdi. Amma təkamül gəmisini batırmamaq

yolunu seçdi. Bugünkü gündə Kembri dövrünə aid qalıqlar Çində, Afrikada, britaniya adalarında, İsveçdə, eləcə də, Qrenlandiyada da tapılmışdır. (Kembri dövründəki) partlayış, dünya səviyyəsində yaşanmış bir hadisədir. Amma bu fəvqəladə partlayışın təbiətini müzakirə etmək mümkün olmadan əvvəl, məlumat gizlənmişdir.⁽²⁶⁾

70 ildən artıq bir müddət ərzində Smithson muzeyində bağlı qapılar arxasında duran fosilləri (daşlaşmış qalıntıları) tapan və onları yenidən təhlil edən, paleontoloqlar Harry Whittington, Derek Briggs və Simon Conway Morris idi. Bu elm adamları, Walcottun tapdığı qalıqların ən qədim geoloji dövrlərdən biri olan Kembri dövrünə aid olduğunu müəyyənləşdirdilər. Bu dövrdə bu qədər fərqli canlıların bir anda ortaya çıxmasına da "**Kembri Partlayışı**" adını verdilər. 1980–cı illər, Schroederin də ifadə etdiyi kimi, eyni zamanda Burgess Shaleyə bənzəyən iki yeni fosil (daşlaşmış qalıntı) bölgəsinin kəşf edildiyi bir dövr oldu: Şimali Qrenlandiyada Sirius Passet və Cənub Çində Chengjiang. Bütün bu bölgələrdə Kembri dövründə ortaya çıxan çox fərqli canlıların fosilləri (daşlaşmış qalıntıları) tapıldı. Chengjiang fosilləri (daşlaşmış qalıntıları) bunların arasında ən qədimləri, ən yaxşı qorunmuşları olub, ilk onurğalıları da ehtiva edirdi.

1999–cu ildə tapılan 530 milyon il yaşındakı iki balıq fosili (daşlaşmış qalıntısı) isə, Kembri dövründə onurğalılar da daxil olmaqla, bütün bədən strukturlarının mövcud olduğunu sübut edəcəkdi. Tədqiqatlar Kembri partlayışının geoloji baxımdan çox qısa bir dövrü ifadə edən 10 milyon illik bir müddət ərzində reallaşdığını göstərdi. Eləcə də, bu müddət ərzində birdən ortaya çıxan canlıların hamısında, daha əvvəllər mövcud olan təkhüceyrəli canlılarda və bir neçə çoxhüceyrəli canlıda heç görülməyən, ən kompleks orqanlar və sistemlər olduğu müəyyən olundu. *Stephen J. Gould* Kembri partlayışını belə təsvir edir:

Belə bir partlayışın ən məşhuru, Kembri partlayışı, müasir çoxhüceyrəli həyatının başlanğıcına öz damğasını vurur. Bir neçə milyon il ərzində demək olar ki, bütün heyvanların anatomiyasının hər təməl növü ilk dəfə olaraq fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydlərində özünü büruzə vermişdir.⁽²⁷⁾

Təkamülçülər Kembri partlayışı barəsində müxtəlif şərhlər verməyə çalışırlar, amma bunların heç biri qaneedici deyil. "Ara–keçid çıxılmaz vəziyyəti" adlı kitabımızda da açıqladığımız kimi, Kembri problemi qarşısında irəli sürülən təkamülçü müddəaların hamısı çürükdür və bunu təkamülçülərin öz aralarında gedən mübahisələr də göstərir. Məşhur elm jurnalı "*trends en genetics*" (TIG), fevral 1999–cu

il tarixli buraxılışında Burgess Shaledəki fosil (daşlaşmış qalıntı) tapıntılarının təkamül nəzəriyyəsi baxımından heç cür izah oluna bilmədiyini və "irəli sürülən müddəaların qənaətbəxş olmadığını" belə izah edir:

Kiçik bir məkanda tapılmış bu fosillərin (daşlaşmış qalıntıların), təkamülü biologiyadakı bu böyük problemlə əlaqədar gedən qızğın mübahisənin tam mərkəzində yerləşməsi olduqca qəribə görünə bilər. Lakin bu mübahisələrə səbəb olan şey, Kembri dövründə yaşayan heyvanların fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydlərində təəccüb oyandıracaq bir bolluqda və birdən–birə meydana çıxmalarıdır. Radioizotop üsulunun daha qəti nəticələri və ya getdikcə artan yeni fosil (daşlaşmış qalıntı) tapıntıları, ancaq bu bioloji inqilabın aniliyini və sahəsini kəskinləşdirmişdir. Yer üzündəki bu böyük dəyişiklik bir açıqlama tələb edir. İndiyə qədər bir çox müddəa irəli sürülmüş olsa da, ümumi fikir heç birinin qənaətbəxş olmamasıdır.⁽²⁸⁾

Amerikalı biolog Jonathan Wells, *"icons of evolution"* adlı kitabında vəziyyəti belə yekunlaşdırır:

Təkamülün bütün ikonları içərisində ən məşhuru həyat ağacıdır, çünki Darvinin nəzəriyyəsinin təməli ortaq bir əcdaddan törəmədir... Amma Darvin, (elm adamlarının da yaxın zamanlarda qəbul etdiyi bu həqiqəti,) erkən zamanlara aid fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydlərinin təkamül ağacını yox etdiyini bilirdi. On il bundan əvvəl molekulyar dəlillərin bu ağacı xilas etməsi ümid edilirdi, amma yeni tapıntılar bu ümidi də yox etmişdir. Bəlkə də bunu dərslikləri oxumaqla öyrənə bilməzsiniz, amma Darvinin həyat ağacı bu gün kəlləmayallaq olmuş vəziyyətdədir.⁽²⁹⁾

Məhz bu səbəblə də; bir zamanlar darvinizm vardı deyə bilərik. Bəziləri, fosillərin (daşlaşmış qalıntıların) bu nəzəriyyəni dəstəklədiyini zənn edirdi. Halbuki, fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydləri bunun tam əksini söyləyirdi. İndi isə darvinizm çökmüşdür. Fosillərin (daşlaşmış qalıntıların) yer üzündə həyatın təkamüllə deyil, birdən meydana gəldiyini göstərdiyi aydın olmuşdur.

Birdən meydana gəlmənin mənası isə "yaradılış"dır. Allah bütün canlıları əskiksiz bir şəkildə yoxdan yaratmışdır. Rəbbimiz bu həqiqəti bir ayədə belə bildirir:

Göyləri və yeri icad edən (yoxdan yaradan) Odur. Bir işin yaranmasını istədiyi zaman, ona (o işə) yalnız: "Ol !" –deyər, o da (fövrən) olar. (Bəqərə surəsi, 117)

BİR ZAMANLAR İTKİN HALQA AXTARILIRDI

Əvvəlki hissədə darvinizmin fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydləri tərəfindən necə dayaqsız buraxıldığını təhlil etdik. Toxunmadığımız əhəmiyyətli bir mövzu isə, insanın mənşəyi ilə əlaqədar fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydləri idi.

Darvin insanın mənşəyi mövzusunı "*Növlərin Mənşəyi*"ndə deyil, bundan 12 il sonra nəşr etdiyi "*İnsanın Törəyişi*" (The Descent of Man) adlı kitabında ələ aldı. İnsanın guya təkamül pilləsinin ən üst pilləsi olduğunu, əvvəlki əcdadının isə müasir meymunlara bənzər primatlar olduğunu irəli sürdü.

Darvinin bu iddiasını təsdiqləyəcək hər hansı bir dəlili yox idi. Etdiyi yeganə şey, heyvanlar aləmində fiziki baxımdan insana bənzədə biləcəyi ən uyğun canlı olan meymunlarla insan arasında bir qohumluq əlaqəsi xəyal etməkdə. Kitabında irqçi iddialara da yer verir və dünya üzərində yaşayan bəzi uydurma "primitiv irqlər" in təkamülə dəlil olduğunu irəli sürürdü. (Halbuki, dövrümüzdə aparılan genetik tədqiqatlar Darvinin və o dövrdəki digər təkamülçülərin müdafiə etdikləri bu irqçi fikirlərin yalan olduğunu sübuta yetirmişdir.)

Darvin insanın meymunlarla ortaq bir əcdaddan gəldiyini irəli sürdüyünə görə, nəzəriyyəsinə inananların boynuna bu xəyali təkamülü sübut edəcək fosillər (daşlaşmış qalıntılar) tapmaq vəzifəsi düşürdü. 19-cu əsrin son rübündən etibarən demək olar ki, paleoantropologiya elmi bu məqsədə yönəldildi. Darvinizmə inanan paleontoloqlar insanla meymun arasındakı saxta "itkin halqa" nı tapmaq üçün qazıntı işlərinə başladılar.

Ümid etdikləri böyük tapıntı, 1910-cu ildə İngiltərədə ortaya çıxdı. Bu, sonrakı 43 il müddətində insanın təkamül keçirdiyini sübut edən çox əhəmiyyətli bir dəlil kimi dünyaya təqdim ediləcək "Piltdown Adamının" kəlləsi idi. Fosil (daşlaşmış qalıntı), Charles Dawson adlı həvəskar bir paleontoloq tərəfindən tapılmışdı və bu səbəblə də ona *eoanthropus dawsoni* adı verildi. *Eoanthropus dawsoni* qəribə bir fosil (daşlaşmış qalıntı) idi: Kəllənin yuxarı qismi tam bir insan quruluşuna sahib olduğu halda, alt çənəsi və dişləri meymunabənzər xüsusiyyətlərə sahib idi. Kəşf qısa müddətdə böyük şöhrət qazandı. İngilislər, İngiltərədə tapılan fosili (daşlaşmış qalıntını) öz irqlərinin əcdadı olaraq görüb böyük bir qürurla sahibləndilər. Kəllənin böyük olması,

"ingilislərin zəkası"nın çox əvvəl təkamül keçirdiyinin bir göstəricisi kimi şərh olunurdu. Sonrakı illərdə *eoanthropus dawsoni* haqqında yüzlərlə tezis yazıldı və fosilin (daşlaşmış qalıntının) sərgiləndiyi Britaniya muzeyini gəzən yüz minlərlə ziyarətçi, "insanın təkamülü" mövzusunda razı salındı.

Halbuki, bilmədikləri bir şey var idi: Fosil (daşlaşmış qalıntı) saxta idi. Kəllə üzərində 1953-cü ildə aparılan tədqiqatlar nəticəsində Piltdown Adamının insan və oranqutan sümüklərinin birləşdirilməsiylə əldə olunmuş saxta bir fosil (daşlaşmış qalıntı) olduğu ortaya çıxdı. Bir vaxtlar guya ən böyük təkamül dəlili hesab olunan bu fosil (daşlaşmış qalıntı), ictimaiyyətin çaşqınlığı içində on illərdir ki, böyük bir diqqətlə sərgiləndiyi Britaniya muzeyindən çıxarıldı.

1920-ci illərdə Piltdowndan daha kiçik miqyaslı, amma ən az onun qədər dəhşətli başqa bir qalmaqal yaşandı. 1922-ci ildə ABŞ-ın Nebraska ştatında tapılan bir azı dişli fosili (daşlaşmış qalıntısı) insan və meymun arası bir struktur kimi xarakterizə olundu və bu dişdən yola çıxılaraq xəyali bir "Nebraska Adamı" hazırlandı. Ancaq 1927-ci ildə dişin nə insana, nə də meymuna aid olduğu ortaya çıxdı. Diş, çöl donuzuna aid idi.

Bu kimi fiaskolara baxmayaraq, təkamülçülər insanın mənşəyi mövzusunda fosil (daşlaşmış qalıntı) axtarışını davam etdirdilər. Zaman keçdikcə *Avstralopitek* adı verilən nəslə tükənmiş meymunların insanın ən qədim əcdadı olduğu fikri yayıldı. *Avstralopitek*dən sonra ardıcılıqla *Homo habilis*, *Homo rudolfensis* və *Homo erectus* adı verilən növlərin meydana gəlməsi və sonunda bu ardıcılığın *Homo sapiens*, yəni müasir insanda tamamlanması, bir təkamül klişesinə çevrildi. Dərslilər, elmi jurnallar, maqazin jurnalları, gündəlik qəzetlər, filmlər və hətta reklam filmləri belə, bu klişə və onun üzərindəki "getdikcə ayağa qalxan meymunlar silsiləsi" şəklini mənimsədilər və bunu sorğusuz-sualsız on illərlə istifadə etdilər.

Bir sözlə, 20-ci əsrin bir hissəsində, insanın mənşəyinin təkamül nəzəriyyəsinə görə izah olunduğu düşüncəsi qəbul olundu.

Halbuki, həqiqətlər çox fərqli idi. Əldə edilən fosillər (daşlaşmış qalıntılar) heç bir təkamül sxeminə uyğun gəlmirdi. Daha çox fosil (daşlaşmış qalıntı) tapıldıqca da, problem həll olunmur, əksinə daha mürəkkəbləşirdi. Sonunda bəzi nüfuzlu adamlar həqiqəti etiraf etməyə başladılar. ABŞ-ın öndə gələn paleontoloqlarından, Amerika Təbiət Tarixi Muzeyindən Niles Eldredge və Ian Tattersall, bu mövzuda bu əhəmiyyətli şərh verdi:

Canlıların təkamül tarixlərinin kəşf məsələsi olduğu düşüncəsi bir əfsanədir. Əgər belə olsaydı, nə qədər çox insan fosili (daşlaşmış qalıntısı) tapsaq, insanın təkamülü hekayəsinin də bir o qədər açıq hala gəlməsi lazım gələrdi. Halbuki, əgər bir şey olmuşdursa, bunun tam əksi olmuşdur.⁽³⁰⁾

Təkamül nəzəriyyəsinin ən öndə gələn adlarından biri olan Harvard Universiteti professoru Richard Lewontinin 1995-ci il tarixli bir məqaləsindəki sözləri də darvinizmin bu mövzuda yaşadığı ümitsiz vəziyyəti belə ifadə edirdi:

Uzaq keçmişi düşündüyümüzdə, həqiqi *Homo sapiens* növünün əvvəlinə nəzər salsaq, nizamsız və kəsik bir fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydi ilə qarşılaşarıq. Bəzi paleontoloqlar tərəfindən irəli sürülən həyəcan verici və optimist iddialara baxmayaraq, heç bir insan növü bizim bilavasitə əcdadımız olaraq qəbul edilə bilmir.⁽³¹⁾

Son illərdə mövzunun mütəxəssisi olan digər bir çox təkamülçü, əslində müdafiə etdikləri nəzəriyyə haqqında ən pessimist düşüncələrə sahib olduqlarını açıqladı. Məsələn, məşhur "*Nature*" jurnalının elmi redaktoru Henry Gee, bu mövzuyla əlaqədar olaraq bunları söyləyirdi:

Ata-nəvə əlaqələrinə əsaslanan insan təkamülü sxemi, sözün əsl mənasıyla həqiqətlər ortaya çıxdıqdan sonra yaradılmış bir insan icadıdır və insanların ön mühakimələrinə görə şəkil almışdır... Bir qrup fosili (daşlaşmış qalıntını) götürmək və bunların bir qohumluq zəncirini əks etdirdiklərini söyləmək, sınaqdan keçirilə biləcək bir elmi fərziyyə deyil, amma gecə yarısı nağıllarıyla eyni dəyəri daşıyan bir iddiadır, əyləndirici və hətta bəlkə də istiqamətləndiricidir, amma elmi deyil.⁽³²⁾

Klassik "insanın nəsil şəcərəsi" şablonu bu gün ciddi şəkildə sorğu-suala tutulur. Dəlilləri ön mühakimələrdən xilas olaraq araşdıran elm adamları, təkamülçülərin *Avstralopitek*dən *Homo sapiens*ə doğru uzatdıqları xəttin zorlama olduğunu, araya qoyulan *Homo habilis* və *Homo erectus* kimi müxtəlif növlərin isə xəyali olduqlarını ifadə edirlər. Təkamülçü paleoantropoloqlar Bernard Wood və Mark Collard 1999-cu ildə "*Science*"də dərc olunan məqalələrində, *Homo habilis* və *Homo rudolfensis* kateqoriyalarının xəyali olduğunu və bu kateqoriyalara daxil edilən fosillərin (daşlaşmış qalıntıların) əslində *Avstralopitek* sinfinə köçürülməsinin lazım olduğunu müdafiə etmişlər.⁽³³⁾ Miçiqan Universitetindən Milford Wolpoff və Kanberra Universitetindən Alan Thorne isə, *Homo erectus*un xəyali bir kateqoriya olduğu, bu

təsnifata daxil edilən fosillərin (daşlaşmış qalıntıların) əslində *Homo sapiensin* variasiyaya uğramış bir forması olduqları düşüncəsindədirlər.⁽³⁴⁾

Bunun mənası budur: Təkamülçülərin insanın guya təkamülü əcdadı olaraq irəli sürdükləri fosillər (daşlaşmış qalıntılar) ya nəslə tükənmiş meymun cinslərinə, ya da fərqli irqi xüsusiyyətlərə sahib insanlara aiddir. Bunların heç biri yarı meymun yarı insan xüsusiyyətinə sahib canlılar deyil, ya meymun, ya da insandırlar. Yəni, insanın təkamülü bir kökü yoxdur.

Bu həqiqəti görə bəzi mütəxəssislərə görə "insanın təkamülü" nağılı, materialist fəlsəfəyə inanan bir qrup insanın, təbiət tarixini öz azğın inanclarına görə yazma səyindən başqa bir şey deyil. İngilis Elm İrəliləmə Birliyinin (British Association for the Advancement of Science) bir yığıncağında, Oksford Universitetinin tarixçisi John Durant bu mövzuda bu şərhə vermişdir: "Görəsən, eynilə 'primitiv' əfsanələr kimi, insan təkamülü nəzəriyyələri də, özlərini yaradanların dəyər sistemlərini, onların özləri və cəmiyyətləri barəsindəki inanclarını keçmişə əks etdirərək gücləndirirmi?".⁽³⁵⁾ Durant daha sonrakı bir yazısında isə belə deyir:

İnsan təkamülünə dair düşüncələrin, istər elmdən əvvəl, istərsə də elmi cəmiyyətlərdə bənzər funksiyalar boynuna götürüb götürmədiyi, şübhəsiz ki, soruşulmağa dəyər bir mövzudur... Yaxından araşdırıldığında aydın olur ki, insanın mənşəyi haqqındakı fikirlər hər dəfə keçmiş qədər bu günkü günü də əks etdirir, keçmişdəki əcdadlarımızın təcrübələri qədər öz təcrübələrimizi də əks etdirir... Elmin tezliklə əfsanələrdən təmizlənməsinə təcili surətdə ehtiyacımız var.⁽³⁶⁾

Bir sözlə, insanın mənşəyi haqqındakı təkamül nəzəriyyələri, bu nəzəriyyələri yaradanların ön mühakimələrini və fəlsəfi inanclarını əks etdirməkdən başqa bir funksiya yerinə yetirmir. Bu həqiqəti qəbul edən başqa bir təkamülçü Arizona Dövlət Universitetində antropoloq Geoffrey Clarkdır. Clark, 1997-ci ildəki bir yazısında belə deyir:

Paleoantropologiyanın yalnız görünüşü elmidir, məzmunu deyil... Önümüzdəki bir qrup alternativ tədqiqat nəticələrindən birini, daha əvvəlki fərziyyələrimizə və ön mühakimələrimizə görə seçirik. (Bu həm siyasi, həm də subyektiv bir əməliyyatdır.)⁽³⁷⁾

Media təbliğatının iç üzü

Göründüyü kimi insanın təkamülü iddiası, bilavasitə bu iddianın şəkil almasında rol oynayan kəslər tərəfindən dəstəklənilir. İddia elmə deyil, nəzəriyyəyə şəkil

verənlərin inanc və ön mühakimələrinə əsaslanır. Amma maraqlı məqam, paleoantropologiya dünyasındakı bu "etiraf"ların heç vaxt mediayaya əks olunmamasıdır. Əksinə darvinizmi müdafiə edən bir qisim media orqanları, təkamül nəzəriyyəsinin içinə düşdüyü bu çıxılmaz vəziyyəti diqqətlə gizlədər və daim kütlələrə, "təkamül nəzəriyyəsinə hər gün yeni bir dəlil tapıldığı" yalanını söyləyər. Yale və Berkli Kaliforniya Universitetlərində aspirantura və doktorantura səviyyələrində təhsil almış Amerikalı bir bioloq Jonathan Wells, *"Icons of Evolution: Science or Myth, Why Much of What We Teach About Evolution is Wrong?"* (Təkamülün İkonları: Elmdir yoxsa əfsanə, Təkamül Haqqında Öyrətdiyimiz bir çox Şey Niyə Səhvdir?) adlı 2000-ci ildə nəşr olunmuş kitabında bu təbliğat mexanizmini belə yekunlaşdırır:

Bütün cəmiyyət, insanın mənşəyi haqqındakı böyük naməlumluğa dair elmi mütəxəssislərin verdikləri açıqlamalardan çox nadir hallarda xəbərdar edilir. Bunun əvəzinə isə, o kimsə və ya bu kimsənin ən son nəzəriyyəsindən xəbərimiz olar, eyni zamanda bizə paleoantropoloqların bilavasitə bunun üzərində razılığa gələ bilmədikləri həqiqəti çatdırılmaz. Eləcə də, tipik olaraq, nəzəriyyə mağara adamlarının və ya "bol makiyajlı" insan əcdadlarının xəyali şəkilləri ilə bəzənər... Görünən budur ki, elmin heç bir sahəsində bu qədər çox adam, bu qədər az bir vəsaitlə bu qədər çox şey quraşdırmamışdır.⁽³⁸⁾

Yaxşı, bəs onda təkamülü müdafiə edən bir qisim media orqanlarının xəbərlərinə başlıq olan "insanın təkamülü artıq sübut edilmiş bir həqiqətdir" kimi əsassız iddialarla qəzet və televiziyalarda yer alan elm adamları hansılardır?. Bunlar, paleoantropologiyayı dayaqsız hesab edən elm adamlarından niyə fərqli düşünülər?.

Təkamülçü Greg Kirby, Biologiya Müəllimləri Birliyinin keçirilən yığıncağında etdiyi bir çıxışda bu psixologiyayı belə ifadə etmişdir:

Əgər bütün həyatınızı sümük toplamağa, kəllənin və çənənin kiçik parçalarını tapmağa sərf edirsinizsə, bu kiçik parçaların əhəmiyyətini şişirtməyi çox istəyərsiniz.⁽³⁹⁾

Elmi baxımdan bir dayağı olmadığı açıq şəkildə görülən insanın təkamülü nağılına dəstək olan faktorlardan bir neçəsi bunlardır. Amma hər yeni tapılan fosil (daşlaşmış qalıntı), insanın mənşəyi haqqındakı təkamül xarakterli müddəaları bir az daha çıxılmaz vəziyyətə salır.

İtkin halqanın yoxluğunun etiraf edilməsi

Təkamül xarakterli müddəaların çıxılmaz vəziyyətinə aid son nümunə, 2002-ci ilin yayında Mərkəzi Afrika ölkəsi olan Çadda tapılan yeni bir kəllə fosili (daşlaşmış qalıntısı) oldu. Fransız elm adamı Michel Brunet tərəfindən kəşf edilən fosilə (daşlaşmış qalıntıya) *Sahelanthropus tchadensis* adı verildi və bu qalıq darvinizm aləmini bir-birinə qatdı. Dünya səviyyəsində tanınmış "Nature" jurnalı fosilin (daşlaşmış qalıntının) varlığını yayan xəbərində; "tapılan yeni kəllə, insanın təkamülü haqqındakı düşüncələrimizi tamamilə yox edə bilər" deyərək bir etirafla çıxış etdi.⁽⁴⁰⁾

Harvard Universitetindən Daniel Lieberman, bu yeni tapıntının "kiçik bir nüvə bombası qədər təsirli olacağı"ni söylədi.⁽⁴¹⁾

Bunun səbəbi, haqqında danışılan tapılmış fosilin (daşlaşmış qalıntının) 7 milyon il yaşında olmasına baxmayaraq, "insanın ən qədim əcdadı" olduğu iddia edilən və 5 milyon il yaşındakı *Avstralopitek* növünə aid meymunlara görə (təkamülçülərin bu günə qədər təməl aldıkları meyarlara görə) daha "insanabənzər" bir quruluşa sahib olması idi. Bu vəziyyət onsuz da tam bir qarışıqlıq içində olan "insanın təkamülü" ssenarisini bir dəfə daha əsassız hala gətirirdi.

Vaşinqtondakı Corc Vaşinqton Universitetindən təkamülçü antropoloq Bernard Wood yeni tapılan fosil (daşlaşmış qalıntı) barəsində əhəmiyyətli bir şərh verdi. Wood, 20-ci əsr boyunca kütlələrə təlqin edilən "təkamül nərdivanı" hekayəsinin artıq etibarlılığının qalmadığını, təkamülün bir "kol"a bənzədilə biləcəyini söyləyirdi:

Universitetdə oxumağa başladığım 1963-cü ildə, insanın təkamülü bir nərdivan kimi görülürdü. Bu nərdivanın pillələri, meymundan insana doğru irəliləyən və hər mərhələsi əvvəlkindən daha az meymunabənzər olan bir silsilə ara-keçid formasından meydana gəlirdi... Amma indi insanın təkamülü (dolaşığı) bir kola bənzəyir... Fosillərin (daşlaşmış qalıntıların) bir-biriylə necə bir əlaqəsi olduğu və hər hansı birinin həqiqətən insanın əcdadı olub olmadığı hələ də mübahisəlidir".⁽⁴²⁾

Yeni tapılan meymun fosili (daşlaşmış qalıntısı) mövzusunda "Nature" jurnalının redaktoru və bir paleoantropoloq olan Henry Geenin verdiyi şərhlər də çox əhəmiyyətlidir. Gee, "The Guardian" qəzetində dərc olunan yazısında, fosil (daşlaşmış qalıntı) barəsində aparılan mübahisələrə toxunaraq belə yazır:

Nəticə nə olursa olsun bu kəllə, bir daha və qəti şəkildə göstərmişdir ki, qədimdən bəri qəbul edilən (insanla meymun arasındakı) 'itkin halqa' düşüncəsi

cəfəngiyatdır... Bu an çox açıq şəkildə görülməlidir ki, onsuz da hər vaxt olduqca qeyri-sabit olmuş itkin halqa düşüncəsi artıq tamamilə öz etibarlılığını itirmişdir.⁽⁴³⁾

Henry Gee, 1999-cu il buraxılışı olan *"in search of deep time"* (zamanın dərinliyini axtararkən) adlı əhəmiyyətli kitabında da on illərdir ki, mediada və guya təkamülçü elmi mənbələrdə izah edilən "insan necə təkamül keçirdi" hekayələrinin heç bir elmi dəyərinin olmadığını belə açıqlayır:

Məsələn, insanın təkamülünün bədənin duruşu, beyin həcmi ilə oddan, alətdən istifadə kimi texnoloji uğurlar və nitqin meydana gəlməsinin əl-göz koordinasiyasındakı irəliləyişlərlə əlaqədar olduğu deyilir. Ancaq bu kimi ssenarilər subyektivdir. Heç vaxt təcrübələrlə sınaqdan keçirilə bilməzlər, deməli, elmi deyillər. Ümumiyyətlə istifadə edilmələri elmi sınaqlara deyil, iddialara və təqdimatlarındakı avtoritar yanaşmaya əsaslanır. Jurnalistlər və qəzet başlığı yazıcıları, əcdadlarımızı tapma axtarışları və itkin bağların kəşfiylə əlaqədar dörd bir tərəfdə davam etdirdikləri boşboğazlığı ələ aldığımızda bir çox professional paleontoloqun canlıların tarixini ssenari və hekayələrə əsaslanaraq araşdırmadığını və elmdən kənar olması ucbatından təkamül tarixinin hekayə izahat formasını otuz ildən də artıq müddət əvvəl tərk etdiklərini öyrənmək bir sürpriz kimi gələ bilər.⁽⁴⁴⁾

Gee, fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydlərinin bir "təkamül sxemi" ortaya çıxarmadığını, əldə yalnız "boşluq dənizində üzüb duran" əlaqəsiz fosillərin (daşlaşmış qalıntılar) olduğunu isə belə vurğulayır:

Yeni fosil (daşlaşmış qalıntı) tapıntıları əvvəlcədən mövcud olan bu hekayəyə uyğunlaşdırılır. Sanki əcdadlar-nəsillər zənciri, bizim həqiqətən düşünməyimiz lazım olan bir məqsədmiş kimi, biz bu yeni tapıntılara 'itkin halqalar' deyərik; əslində həqiqət fərqlidir: Bunlar, insanların ön mühakimələriylə uyğunlaşmaları üçün formalaşdırılan, həqiqətdən sonra yaradılan, tamamilə insan icadı olan şeylərdir. Hər fosil (daşlaşmış qalıntı), başqa bir fosillə (daşlaşmış qalıntıyla) məlum heç bir əlaqəsi olmayan təcrid olunmuş bir nöqtəni təmsil edər və bunların hamısı böyük bir boşluq dənizində üzüb durar.⁽⁴⁵⁾

Bunlar çox əhəmiyyətli etiraflardır. 150 ildir ki, dünyaya "necə yarandıq" sualının elmi cavabı kimi göstərilən təkamül nəzəriyyəsinin əslində yalnız müəyyən bir "dünyagörüşü"nün elmə təlqin etdiyi ssenari olduğunu ifadə edirlər. Gee, "fosilləri (daşlaşmış qalıntıları) özümüzü nə olaraq gördüyümüzü əks etdirən bir şəkildə

nizamlayırıq. Doğrunu axtarmır, ön mühakimələrimizə uyğun gəlməsi üçün onu həqiqətin ardından yaradıırıq" deyərkən bunu ifadə edir.

Nəticədə 150 ildir ki, insanlara elmi bir həqiqət kimi tələqin edilən "insanın təkamülü soy kötüyünü"nın tamamilə "insan icadı" bir hekayə olduğu təkamülçülər tərəfindən də qəbul edilmə nöqtəsinə gəlmişdir. Berkli Kaliforniya Universitetindən təkamülçü bioloq F. Clark Howellinin, 1996-cı ildəki bir yazısında ifadə etdiyi kimi; *"insanın təkamülünə dair əhatəli bir nəzəriyyə yoxdur... onsuz da heç vaxt həqiqətən olmamışdır".*⁽⁴⁶⁾

Qəzet başlıqlarının məşhur mövzusu olan "itkin halqa"nın daim "itkin" qalacağı, çünki belə bir şey olmadığı təkamülçülər tərəfindən açıqlanır. Dolayısıyla darvinizmin digər əfsanələri kimi insanın təkamülü nağılı da çıxılmaz vəziyyətdədir.

Bunun əvəzinə növbəti hissədə görəcəyimiz kimi, "insanı Allahın yaratdığı"ni göstərən "məlumat" gündəmə gəlmişdir.

BİR ZAMANLAR BİOLOJİ MƏLUMAT BİLİNMİRDİ

Bütün dövrlərin ən populyar kinoteatr məhsullarından biri olan *"The Matrix"* seriyasının ikinci filmi *"The Matrix Reloaded"*i izləyənlər, filmdəki arxa plan aktyorlarının bir "proqram" (software) olaraq göstərildiyi səhnəni xatırlayacaqlar. Bəhs olunan səhnə əslində hər cismin bir proqram olduğu "Metriks" filmində mövcuddur. DNT, bir qadına dərman verilməsi səhnəsi göstərilərkən həm qadının, həm də dərmanın bir proqram olduğunu tamaşaçılara daha yaxşı açıqlamaq üçün, həm qadının bədəni, həm də dərman yaşıl elektron rəqəm və hərflərdən ibarət olan bir silüet olaraq göstərilir. *"The Matrix Reloaded"*in müxtəlif səhnələrində təkrarlanan bu animasiya, tamaşaçılara gördükləri insanların əslində yalnız bir proqram olduğunu qavratmaq üçün istifadə edilən təsirli bir vizual izahatdır.

*"The Matrix Reloaded"*i izləyən və ya izləməyən bir çox insanın dərk etmədiyi həqiqət isə, həqiqi dünyadakı bədənlərin də əslində bir mənada bir "proqram" olmasıdır.

Sizin bədəniniz də çox kompleks bir proqramdır. Əgər bu proqramı kağıza köçürmək istəsəniz, böyük bir otağın divarlarını əhatə edəcək qədər böyük bir kitabxana qurmağınız lazımdır. Əgər bu proqramı bildiyiniz başqa proqramlarla (məsələn, kompyuterinizin Windows və ya Mac OS kimi əməliyyat sistemiylə və ya fərqli proqramlarıyla) müqayisə etsəniz, sizdəkinin müqayisə edilə bilməyəcək qədər kompleks və üstün olduğunu görərsiniz. Bundan əlavə, kompyuterinizin əməliyyat sistemi tez-tez kilidlənər, donar, yenidən başladılması lazım gələr, hətta bəzən bütün məlumatları yox olacaq şəkildə çökər. Halbuki, bədəninizin proqramına siz həyatda olduğunuz müddət boyunca heç bir şey olmaz. Bu proqramda bir xəta yaransa, bunu aradan qaldırmaq vəzifəsini yerinə yetirən başqa proqramlar bu problemi aradan qaldırar.

Yaxşı, bəs bədəninizdəki proqram nə cür bir proqramdır? *"The Matrix Reloaded"*dəki kimi yaşıl rəngli, elektron rəqəmlər və hərflərdən ibarət bir proqramdır mı?

Sizdəki proqram elektron hərf və rəqəmlərlə deyil, molekullarla yazılmışdır. Bu molekullar, bədəninizi meydana gətirən trilyonlarla hüceyrənin hər birinin nüvəsində yerləşən "DNT" adlı nəhəng molekul zəncirinin hissələridir.

DNT, sizin bədəninizin bütün incəliklərini özündə saxlayan bir məlumat bankıdır. Bu nəhəng molekul, "əsas" adı verilən dörd fərqli kimyəvi maddənin bir-birinin ardınca düzülməsiylə yaradılmışdır. Bu dörd əsas, dörd hərflə bir əlifba kimi bədəndə hazırlanılacaq bütün orqanik molekulların məlumatını özündə saxlayar. Yəni bu əsaslar təsadüfi olaraq deyil, müəyyən bir məlumata görə düzülmüşlər. Bu məlumat öz daxilində cümlələrə, paraqraflara ayrılır. Elm adamları bu hissələrə "gen" adını verirlər. Hər gen bədəninizdəki fərqli incəlikləri (məsələn, şəkər yediyinizdə bunu hüceyrələrin içinə alacaq olan insulin hormonunun formulunu və ya gözünüzdəki şəffaf buynuzlu qişa hüceyrələrinin quruluşunu) təsvir edər.

DNT-in kəşfi, elm tarixindəki ən əhəmiyyətli kəşflərdən biri kimi qəbul edilir. Bu molekulun varlığı və quruluşu 1953-cü ildə Francis Crick və Ceyms Watson adlı iki gənc elm adamı tərəfindən müəyyənləşdirilmişdir. O vaxtdan indiyədək keçən yarım əsr ərzində isə, elm dünyasının əhəmiyyətli bir hissəsi DNT-i anlamağa, ondakı məlumatı oxumağa, sirrini açmağa və istifadə etməyə çalışır. Bu böyük səydəki ən əhəmiyyətli addımlardan biri isə, 90-cı illərdə başlayan və 2001-ci ildə nəticələnən "İnsan Genomu Proyektidir". Bu proyektə icra edən elm adamları, "insan genomu"nu (yəni insanın bütün genlərini) oxuyaraq bunun əskiksiz bir "sənədini" yaratmışlar.

İnsan Genomu Proyektə, əlbəttə ki, başda tibb və genetik mühəndisliyi olmaqla, müxtəlif sahələrdə bəşəriyyətə böyük faydalar verə biləcək. Amma bir o qədər, hətta daha da əhəmiyyətli bir nəticəsi isə, DNT-nin mənşəyi haqqında bizə bir mesaj verməsidir. Bu mesaj bilavasitə genomu kəşf edənlərdən biri, yəni proyektə icra edən Celera şirkətinin vəzifələndirdiyi elm adamlarından Gene Myers tərəfindən açıqlanmışdır.

Myers, *"San Francisco Chronicle"* qəzetində; "İnsan Genomu Xəritəsi Elm Adamları Yaradıcıdan Danışır" (Human Genome Map Has Scientists Talking About the Divine) başlığıyla verilən xəbərdə bu şərhini vermişdir:

Molekulyar səviyyədə mükəmməl bir şəkildə qeyri-kompleks... Hələ özümüzü belə anlaya bilmirik, bu çox maraqlıdır. Burada metafizik bir element var... Məni əsl təəccübləndirən şey isə həyatın arxitekturasıdır... Sistem çox kompleksdir. Sanki dizayn edilmiş kimi... Burada (genomda) böyük bir ağıl var.⁽⁴⁷⁾

DNT-də olan bu məlumat, həyatı təsadüflərin məhsulu hesab edən darvinizmi çürüdür. Çünki bu məlumat, darvinizmin də təməli olan materialist "reduksionizmi" çökdürür.

Reduksionizmin sonu

Bilindiği kimi materialist fəlsəfə yalnız maddənin mövcud olduğunu iddia edir. Bu fəlsəfəyə görə maddə əzəldən bəri vardır, daim də var olacaq və maddədən başqa heç bir şey yoxdur. Materialistlər bu iddialarını dəstəkləmək üçün, "reduksionizm" deyərək adlandırılan bir məntiqdən istifadə edirlər. Reduksionizm, maddə kimi görünməyən şeylərin də əslində maddi faktorlarla izah oluna biləcəyi düşüncəsidir.

Bunu izah etmək üçün zehin nümunəsini göstərək. Bilindiği kimi insanın zehni "əllə tutula, gözlə görülə bilər" bir şey deyil. Üstəlik, insan beynində bir "zehni mərkəzi" də yoxdur. Bu vəziyyət bizi istər istəməz zehnin xəyali bir anlayış olduğu nəticəsinə aparır. Yəni "mən" dediyimiz, düşünən, sevən, əsəbiləşən, kədərlənən, zövq alan ya da əzab çəkən varlıq, bir kreslo, bir masa ya da bir daş parçası kimi maddi bir varlıq deyil.

Materialistlər isə zehnin "maddəyə sadələşdirilə biləcəyini" iddia edirlər. Materialist iddiaya görə bizim düşünməyimiz, sevməyimiz, kədərlənməyimiz və bütün digər zehni fəaliyyətlərimiz əslində beynimizdəki atomlar arasında meydana gələn kimyəvi reaksiyalardan ibarətdir. Bir insanı sevməyimiz, beynimizdəki bəzi hüceyrələrdə gedən kimyəvi reaksiya, bir hadisə qarşısında qorxu hissi keçirməyimiz başqa bir kimyəvi reaksiyadır. Materialist filosof Karl Vogt bu məntiqi *"qaraciyər necə ödə mayesi ifraz edirsə, beyin də düşüncə ifraz edər"* sözüylə ifadə etmişdir.⁽⁴⁸⁾ Halbuki, əlbəttə, ödə mayesi bir maddədir, amma düşüncənin maddə olduğunu göstərəcək heç bir dəlil yoxdur.

Reduksionizm bir məntiq icra etməkdir. Ancaq bir məntiq icra etmə həm doğru, həm də səhv təməllərə əsaslanma bilər. Bunu ayırd etmənin əhəmiyyətli üsullarından biri, elmə müraciət etməkdir. Bu səbəblə də belə bir sual vermək lazımdır: Materializmin təməl məntiqi olan "reduksionizm", elmi məlumatlarla tutuşdurulduğunda təsdiqlənə bilərmi?.

20-ci əsrdə aparılan bütün elmi araşdırmalar, bütün təcrübələrin nəticələri və bütün müşahidələr bu suala qəti surətdə "xeyr" cavabı verilməsinin lazım olduğunu göstərir.

Alman Federal Fizika və Texnologiya İnstitutunun rəhbəri prof. dr. Werner Gitt, bu mövzuda bunları söyləyir:

"Bir kodlaşdırma sistemi, heç vaxt maddi olmayan, zehni bir prosesin məhsuludur. Bir nöqtəyə diqqət yetirilməlidir; maddə bir informasiya kodu meydana gətirə bilməz. Aparılan bütün təcrübələr, bir informasiyanın meydana gəlməsi üçün, sərbəst iradəsindən, mühakiməsindən və yaradıcılıq qabiliyyətindən istifadə edən bir ağılın mövcud olmasının lazım olduğunu göstərir... Maddənin informasiya meydana gətirə bilməsini təmin edəcək heç bir məlum təbiət qanunu, fiziki proses ya da maddi hadisə yoxdur... İnformasiyanın maddə içində öz-özünə meydana gəlməsini təmin edəcək heç bir təbiət qanunu və fiziki proses yoxdur".⁽⁴⁹⁾

Werner Gittin sözləri, eyni zamanda son 20–30 il ərzində inkişaf edən və termodinamikanın bir hissəsi olaraq qəbul edilən "epistemologiya"nın gəldiyi nəticələrdir. Epistemologiya, kainatdakı informasiyanın təbiətini və mənşəyini araşdırır. İnformasiya nəzəriyyəçilərinin apardıqları uzunmüddətli tədqiqatlar sayəsində gəlinən nəticə budur: "İnformasiya, maddədən ayrı bir şeydir. Maddəyə əsla sadələşdirilə bilməz. İnformasiyanın və maddənin mənbəyi ayrı-ayrı araşdırılmalıdır".

Bir qədər əvvəl nəzərdən keçirdiyimiz DNT nümunəsində olduğu kimi... Bu strukturu araşdıran elm adamlarının ifadəsiylə, DNT-də "böyük bir informasiya" vardır. Bu məlumat maddəyə sadələşdirilə bilməyəcəyinə görə, maddədən kənar bir mənbədən gəlməlidir.

Təkamül nəzəriyyəsinin yaşayan ən tanınmış müdafiəçilərindən biri olan Corc C. Williams, bir çox materialistin və təkamülçünün görmək istəmədiyi bu həqiqəti qəbul edir. Williams materializmi uzun illər boyu qatı bir şəkildə müdafiə etmişdir, amma 1995-ci il tarixli bir yazısında, hər şeyin maddə olduğunu fərz edən materialist (reduksionist) yanaşmanın səhvini belə ifadə edir:

Təkamülçü bioloqlar iki fərqli sahə üzrə çalışdıqlarını indiyə qədər dərk edə bilmədilər. Bu iki sahə maddə və informasiyadır... Bu iki sahə, bizə "reduksionizm" deyə məlum olan formulla heç vaxt bir yerə gətirilə bilməz... Genlər, bir maddi obyekt olmaqdan ziyadə, bir informasiya paketidir... Biologiyada, genlər, genotiplər və gen hovuzları kimi anlayışlardan danışdığınızda, informasiya barəsində danışmış olarsınız, fiziki obyektlər haqqında deyil... Bu vəziyyət, informasiyanın və maddənin mövcudluğunun iki fərqli sahəsi olduğunu göstərir və bu iki fərqli sahənin kökü də ayrı-ayrı araşdırılmalıdır.⁽⁵⁰⁾

Reduksionizm, 18-ci və 19-cu əsrdəki primitiv elm səviyyəsinin bir məhsuludur. Darvinizmin də təməli olan bu aldanış, həyatın sadə olduğu və mənşəyinin

təsadüflərlə izah oluna biləcəyi fərziyyəsinə əsaslanmışdır. 20-ci əsr biologiyası isə bunun tam əksini göstərir. Darvinizmin müasir dövrdəki ən əhəmiyyətli tənqidçilərindən biri kimi qəbul edilən, Berkli Kaliforniya Universitetindən təqaüdü professor Phillip Johnson, darvinizmin canlıların təməli olan "informasiya"ni görməzlikdən gəlməsini və bunun necə bir yanılmaya səbəb oldu belə açıqlayır:

Darvindən sonrakı biologiya elmi, materialist doqmanın hakimiyyəti altına daxil olduğu üçün, bioloqlar orqanizmlərin həqiqətdə olduqlarından daha çox sadə olduqlarını fərz etdilər. (Onlara görə) həyat yalnız kimyəvi maddələrdən ibarət olmalı idi. Lazımı kimyəvi maddələri yan-yana gətirin və həyat meydana gəlsin. Eynilə DNT də yalnız kimyanın bir məhsulu olmalı idi. Nyu Meksika Təbiət Tarixi Muzeyindəki bir sərgi bunu belə ifadə edirdi: "Vulkanik qazlar + ildırımlar = DNT = Həyat". Bu hekayə haqqında bir sual verildiyində isə, muzeyin məsul şəxsi bunun sadələşdirilmiş, amma əslində doğru bir hekayə olduğunu irəli sürmüşdü.⁽⁵¹⁾

Halbuki, bu primitiv və səthi fərziyyələr tamamilə boşa çıxdı. Kitabın ilk hissəsində də nəzərdən keçirdiyimiz kimi həyatın ən fundamental və ən kiçik strukturu sayılan hüceyrədə belə, əvvəlcədən xəyal edilə bilməyən bir komplekslik və dolayisilə böyük bir "məlumat" olduğu aydın oldu. Məlumatı maddəyə sadələşdirmə səyinin (belə ki, "vulkanik qazlar + ildırımlar = DNT = həyat" düsturu bunun bir ifadəsi idi) nə qədər böyük bir məlumatsızlıq olduğu sübut edildi. Johnson, məlumatı maddəyə sadələşdirməyə çalışan haqqında danışılan "reduksionist" elm adamlarının vəziyyətini belə açıqlayırdı:

Reduksionist bioloqlar həqiqətə baxmırlar, yalnız reduksionist məqsədlərin müvəffəqiyyət qazana biləcəyi bir proqrama görə həyata baxırlar. Bu, açarlarını kollar arasında itirən, amma onları küçə lampasının işığı altında axtaran, özündən nə üçün belə etdiyi soruşulduqda isə, "açarları görmək üçün orada işıq yoxdur" deyə cavab verən şüursuz bir insanın hekayəsinə bənzəyir.⁽⁵²⁾

Eləcə də, hazırkı dövrdə getdikcə daha çox elm adamı, açarı səhv yerdə axtarmaq əvəzinə, doğru ünvana getməyi seçir. Həyatın və həyatı meydana gətirən böyük informasiyanın mənşəyini, ümitsiz və nəticəsiz bir səy içində, təsadüflərdə və təbiət qanunlarında axtarmaq əvəzinə, açıq olan həqiqəti qəbul edirlər: Həyat, üstün bir yaradılışın məhsuludur. İnformasiyanın həyatımızda çox böyük yer tutduğu, kompyuterlərin və internetin həyatın bir parçası halına gəldiyi 21-ci əsrdə bu həqiqət əvvəlkindən daha da açıq şəkildə ortaya çıxmışdır. Həyatı sadə hesab edən, "bioloji

məlumat"ın varlığını belə fərq edə bilməyən darvinizm isə, köhnə bir 19-cu əsr ideologiyası olaraq tarixə basdırılmağa məhkumdur.

Həqiqət isə budur: Dünya üzərindəki canlıları Allah yaratmış və heç bir çatışmazlığı olmayacaq şəkildə formalaşdırmışdır. Bu, Allahın bənzərsiz yaratma sənətidir. Allah, insan bədənini də qüsursuz şəkildə yaratmış, sonra da ona Öz ruhundan üfləmişdir. İnsanın sahib olduğu bütün şüurlu xüsusiyyətlər, məsələn görmə, eşitmə kimi hissələr və düşünmə, hiss etmə, duyğu kimi anlayışlar, (şüursuz atomların arasındakı qarşılıqlı təsirlərin deyil) Allahın ona verdiyi "ruh"un qabiliyyətləridir. Quranda Allahın insana verdiyi bu qabiliyyətlər insana belə xatırladılır:

De ki: "Sizi yaradan, sizə qulaq, gözlər və könüllər verən Odur. Nə az şükr edirsiniz?" (Mülk surəsi, 23)

Hər insan, Allahın özünə verdiyi ruhu daşıyır və hər insan hər şeyi yoxdan var edən Rəbbimizə qarşı məsuldur. Allah Quranda özbaşına qoyulduqlarını zənn edənlərə yaradılışlarını və ölümdən sonra təkrar diriləcəklərini belə xəbər verir:

Bəlkə insan özbaşına qoyulacağını güman edir? Məgər o, kişi toxumundan axıdılan bir damla nütfə deyildimi? Sonra laxtalanmış qan oldu. Allah onu yaradıb kamil bir görkəmə saldı. Ondən da bir cüt kişi və qadın yaratdı. Məgər O, ölüləri diriltməyə qadir deyil? (Qiyamət surəsi, 36–40)

BİR ZAMANLAR TƏKAMÜLƏ "EMBRİOLOJİ DƏLİL OLDUĞU" GÜMAN EDİLİRDİ

Çarlz Darvin insanın mənşəyi haqqındakı nəzəriyyəsini və buna dair tapmış olduğunu güman etdiyi dəlilləri barəsində *"The Descent of Man"* (İnsanın Tərəyişi) adlı kitabında izahat verdi. Bu kitabın səhifələrində yer alan tək şəkil isə, bilavasitə birinci hissədə yer alan, biri insan digəri isə it embrionlarına aid iki şəkil idi. "İnsanın daha aşağı səviyyəli bir formadan gəldiyinin dəlilləri" adlı hissədə Darvin belə yazırdı:

Embrional inkişaf: İnsan 1 dyümün 125-də biri böyüklüyündəki bir yumurta hüceyrəsindən meydana gələr və bu yumurta hüceyrəsi digər heyvanlarınkindən heç fərqlənməz. Embrion inkişafının ilkin dövrlərində onurğalılardan digər üzvlərindən çox çətin fərqləndirilə bilər. Bu dövrdə... (insan embrionunun) boynunun iki yanındakı yarıqlar hələ də öz varlığını qoruyur".⁽⁵³⁾

Bundan sonra Darvin, insan embrionunun meymun və ya it kimi onurğalılardan embrionlarına çox bənzədiyini, ancaq inkişafın (hamiləliyin) sonrakı dövrlərində fərqlənmənin baş verdiyini söyləyir və bunun müşahidələrə əsaslandığını irəli sürürdü. Dostu Asa Graye yazdığı bir məktubunda isə, embriologiyayı guya "nəzəriyyəsini dəstəkləyən ən əhəmiyyətli həqiqətlərdən biri" kimi xarakterizə etmişdi.⁽⁵⁴⁾

Ancaq Darvin bir embrioloq deyildi. Heç vaxt embrionları lupa ilə əhatəli bir şəkildə tədqiq etməmişdi. Dolayısı ilə bu dəlilini meydana gətirərkən bu mövzuda nüfuzlu adam hesab etdiyi kəslərdən nümunə götürmüşdür. Verdiyi haşiyədə xüsusən də bir ad diqqət çəkirdi: *"Natürliche Schöpfungsgeschichte"* (Təbii Yaradılış Tarixi) adlı kitabında müxtəlif embrion şəkilləri vermiş və bunlar haqqında şərhlər vermiş Alman biolog Ernst Hekkel.

Necə ki, Hekkel həqiqətən də qısa bir müddətdən sonra embriologiyanın təkamülçü şərhinin banisi və əsl sahibi olaraq tarixə keçəcəkdə.

Hekkel, Darvinin 1859-cu ildə nəşr olunan *"Növlərin Mənşəyi"* adlı kitabını böyük bir həyəcanla oxumuş, mənimsəmiş və Darvindən belə qatı bir təkamülçü olmuşdu. Bu nəzəriyyəyə "dəstək" olmaq üçün bir sıra tədqiqatlar apardı və kitab yazdı. 1868-ci ildə yazdığı *"Natürliche Schöpfungsgeschichte"* (Təbii Yaradılış Tarixi) adlı kitabında isə, ona əsl şöhrəti qazandıracaq olan embriologiya nəzəriyyəsini ortaya atdı. Hekkel bu kitabda fərqli heyvanların və insanların yumurta hüceyrələrinin və embrionlarının inkişafın başlanğıcında bir-birləri ilə tamamilə eyni olduqlarını göstərirdi. Kitabın

242–ci səhifəsinə qoyduğu insan, meymun və it embrionu şəkilləri də buna bir dəlil idi. Zahirə bir–birlərinin tamamilə eynisi olan bu şəkillər, Hekkelə görə bu canlıların ortaq bir kökdən gəldiklərini sübut edirdi.

Əslində isə bəhs olunan canlılar deyil, amma onların şəkilləri ortaq bir kökdən gəlirdi: Hekkel, tək bir embrion şəkli çəkmiş, sonra da bunun üzərində çox kiçik dəyişikliklər apararaq bəzi embrion şəkilləri meydana gətirmiş bunları isə insan, meymun və it embrionları adlandıraraq yan–yana yerləşdirmişdi!. Eyni rəsmləri yan–yana qoyduqda, əlbəttə ki, "bir–birlərinin eynisi" kimi görünürlər.⁽⁵⁵⁾

Darvinin *"İnsanın Tərəyişi"* kitabında qaynaq olaraq göstərdiyi "çalışma" bu idi. Halbuki, hələ Darwin bu kitabı yazmadan əvvəl, Hekkelin "çalışma"sında çox əhəmiyyətli bir təhrif olduğunu görən və bunu xəbər verən kimsələr olmuşdu. Hekkelin kitabını nəşr etdiyi 1868–ci ildə, *"Archiv für Anthropologie"* (Antropologiya Arxivi) adlı bir alman elm jurnalında dərc olunan L. Rutimeyer tərəfindən qələmə alınmış bir məqalədə, Hekkelin saxtakarlıq etdiyi gözlər önünə sərildi. Basel Universitetində zoologiya və müqayisəli anatomiya professoru olan Rutimeyer, Hekkelin embrion şəkillərinin nəşr olunduğu iki kitabı, *"Naturliche Schöpfungsgeschichte"* (Təbii Yaradılış Tarixi) və *"Über die Entstehung und den Stammbaum des Menschengeschlechts"* (İnsan Cinsiyyətinin Şəcərəsi və Meydana Gəlməsi Haqqında) araşdırmış, bunların hər ikisindəki embrion şəkillərinin də tamamilə həqiqətlərdən uzaq olduğunu göstərmişdi. Rutimeyer belə deyirdi:

Hekkel bu çalışmaların həm elm adamı olmayan kəslər tərəfindən asanlıqla başa düşülə biləcəyini, həm də elmi və akademik olduqlarını irəli sürür. Müəllifin ilk şərhinə heç kim qarşı çıxmayacaqdır, amma ikinci şərh çox ciddi şəkildə müdafiə oluna biləcək bir iddia deyil. Bunlar, orta əsr formallıqları ilə möhkəm şəkildə sarınmış çalışmalardır. Elmi dəlillərin (yoxdan) meydana gətirildiyi çox aydındır. Amma müəllif, oxucuların bu həqiqəti görməməsi üçün çox diqqətli davranmışdır".⁽⁵⁶⁾

Buna baxmayaraq, Darwin və onu dəstəkləyən digər bioloqlar Hekkelin şəkillərini istinad nöqtəsi kimi qəbul etməyə davam etdilər. Bu da Hekkelə motivasiya verdi. Embriologiyayı darvinizmə güclü bir dayaq halına gətirmək üçün qolları çirmələdi. Apardığı müşahidələr belə bir dayaq meydana gətirmirdi, amma o müşahidələrdən çox, şəkillərə əhəmiyyət verirdi. Sonrakı illərdə bir sıra müqayisəli embrion şəkilləri çəkdi. Balıq, səməndər, tısbağa, toyuq, dovşan və insan embrionlarını yan–yana göstərən sxemlər hazırladı. Bu sxemlərdə diqqəti çəkən cəhət, bu fərqli canlıların

embrionlarının əvvəlcə bir-birlərinə çox bənzəmələri, inkişaf müddəti əsnasında bir-birindən yavaş-yavaş fərqlənməyə başlamaları idi. Xüsusilə də insan embrionunun balıq embrionuna bənzərliyi çox diqqət çəkici idi. Belə ki, insan embrionu şəkillərinə eynilə balıqdakı kimi "qəlsəmə"lərin belə olduğu görülürdü, Hekkel bu şəkillərin verdiyi saxta elmilik görünüşü ilə "nəzəriyyəsi" elan etdi: Ontogenez, filogenezin təkrarıdır. Bu şüarın mənası bu idi: Hekkelə görə hər canlı, yumurtasında və ya anasının bətnində keçirdiyi inkişaf əsnasında öz növünün "təkamül tarixini" başdan yaşayırdı. Məsələn, insan embrionu ana bətnində əvvəlcə balığa bənzəyir, sonrakı həftələrdə səməndər, sürünən, məməli kimi mərhələlərdən keçdikdən sonra, "təkamül keçirərək" insana çevrilirdi.

"Ontogenez, filogenezin təkrarıdır" şüarındakı "təkrarlama" (recaputilation) anlayışından yola çıxaraq yaradılan "rekapitulyasiya nəzəriyyəsi" olaraq da bilinən bu hekayə, qısa müddətdə bütün dövrlərin ən məşhur saxta təkamül "dəlil"lərindən birinə çevrildi. 20-ci əsr boyunca, yüz milyonlarla şagird Hekkelin balıq-səməndər-tısbağa-toyuq-dovşan-insan sxemlərini dərsliklərində gördü və "insan embrionunda qəlsəmələrin olduğu" hekayəsiylə yetişdirildi. Hazırkı dövrdə hələ də təkamül nəzəriyyəsinə inanan bir çox adama sual yönəldikdə ağıllarına gələn bir neçə "təkamül dəlili"ndən biri də bu olacaq.

Halbuki, bütün bu hekayə tam bir saxtakarlıqdan ibarət idi.

Embrionlar əslində bir-birlərinə heç bənzəmədilər. Hekkel çəkdiyi şəkillərdə mümkün ola biləcək hər cür təhriflərə yol vermişdi. Embrionlara xəyali orqanlar əlavə etmiş, bəzilərdən orqanları çıxartmış, böyüklükləri çox fərqli olan embrionları eyni boydalar kimi göstərmişdi.

Hekkelin insan embrionunda "qəlsəmə" deyə göstərdiyi yarıqların isə qəlsəmələrlə heç bir əlaqəsi yox idi: Bunlar əslində insanın orta qulaq kanalının, paratiroid və timüs vəzlərinin başlanğıcları idi. (Hekkelin digər bənzətmələrinin də saxta olduğu məlum oldu: Embrionun "yumurta sarısı kisəsi"ne bənzədilən qismi, əslində körpə üçün qan əmələ gətirən bir kisə idi. Hekkelin və onun ardıcıllarının "quyruq" kimi xarakterizə etdikləri qisim isə, insanın onurğa sümüyü idi və sadəcə qıçlardan daha əvvəl meydana gəldiyi üçün "quyruq" kimi görünürdü.)

Hekkelin şəkillərdə saxtakarlığa yol verdiyi hələ 20-ci əsrin əvvəllərində ortaya çıxmış və o da bu mövzuda xeyli açıq bir "etiraf" çıxış etmişdi. Ernst Hekkel belə söyləyirdi:

Etdiyim bu saxtakarlığı etiraf etdikdən sonra özümü danlanılmış və qınanılmış biri kimi görməliyəm. Lakin mənə təsəlli verən budur ki, günahkar mövqeyində olduğumuz yüzlərlə yoldaş, bir çox etibarlı müşahidəçi və tanınmış bioloq vardır ki, onların çıxartdıqları ən yaxşı biologiya kitablarında, müddəalarında və jurnallarında mənim etdiyim dərəcədə edilmiş saxtakarlıqlar, qeyri-qəti məlumatlar, az-çox təhrif edilmiş, sxemləşdirilib yenidən yerbəyer edilmiş şəkillər var.⁽⁵⁷⁾

Ancaq buna baxmayaraq, darvinist sistem bu təbliğat vəsaitini çox bəyəndi və bunu istifadə etməkdən imtina etmədi. Şəkillərin elmi bir saxtakarlıq olduğu görməzlikdən gəlindi və on illər ərzində dərslilər başda olmaqla, bir çox təkamülçü qaynaq bu şəkilləri bir həqiqətmiş kimi irəli sürdü.

Hekkelin şəkillərinin bir saxtakarlıq olduğu, ancaq 90-cı illərin ikinci yarısında yüksək səslə dilə gətirilməyə başlandı. Tanınmış elm jurnalı "*Science*", 5 sentyabr 1997-ci il tarixli buraxılışında, Hekkelin embrion şəkillərinin bir saxtakarlıq məhsulu olduğunu açıqlayan bir məqalə dərc etdi. "**Hekkelin Embrionları: Saxtakarlıq Yenidən Kəşf edildi**" başlıqlı və Elizabet Pennisi tərəfindən qələmə alınmış bir yazıda belə deyilir:

Londondakı St. George's Hospital Medical Schooldan embrioloq Michael Richardson: "(Hekkelin şəkillərinin) verdiyi təəssürat, yəni embrionların bir-birinə çox bənzədikləri təəssüratı yanlışdır" deyir... O və yoldaşları Hekkelin çəkdiyi növdəki və yaşdakı canlıların embrionlarını yenidən təhlil edərək və şəkillərini çəkərək müqayisələr aparmışlar. Richardson, "*Anatomy and Embryology*" jurnalına yazdığı məqalədə, '**embrionlar çox vaxt heyvətəmiz dərəcədə fərqli görünürlər**' deyə qeyd edir.⁽⁵⁸⁾

Hekkelin, embrionları bənzər göstərə bilmək üçün bəzi orqanları qəsdli surətdə şəkillərindən çıxartdığını ya da xəyali orqanlar əlavə etdiyini bildirən "*Science*" jurnalı, yazının davamında bu məlumatları verir:

"Richardson və qrupunun bildirdiyinə görə, Hekkel yalnız orqanlar əlavə etmək ya da çıxartmaqla kifayətlənməmiş, həmçinin fərqli növləri bir-birlərinə bənzər göstərə bilmək üçün böyüklüklerini dəyişdirmiş, bəzən embrionları öz ölçülərindən on qat fərqli göstərmişdir. Üstəlik Hekkel fərqləri gizlədə bilmək üçün, növləri adlandırmaqdan çəkinmiş və tək bir növü sanki bütün bir heyvan qrupunun nümayəndəsi kimi göstərmişdir. Richardson və qrupunun ifadə etdiyinə görə, **əslində bir-birlərinə çox yaxın olan balıq növlərinin embrionlarında belə, görünüş və inkişaf**

müddəti baxımından çox böyük fərqlər mövcuddur. Richardson "(Hekkelin şəkillərinin) biologiyadakı ən böyük saxtakarlıqlardan biri halına gəldiyini" deyir.⁽⁵⁹⁾

"*Science*"dəki məqalədə, Hekkelin bu mövzudakı etiraflarının bu əsrin əvvəlindən etibarən necə olubdursa gizlədildiyindən və saxta şəkillərinin dərsliklərdə elmi həqiqət kimi oxudulmağa başlanmasından da belə danışılır: "Hekkelin etirafları, şəkillərinin 1901-ci ildə, "*Darwin and After Darwin*" (Darvin və Darvindən Sonra) adlı bir kitabda istifadə edilməsindən sonra ortadan yox oldu və şəkillər ingilis dilindəki biologiya dərsliklərində geniş miqyasda çoxaldıldı".⁽⁶⁰⁾

"*New Scientist*"da 16 oktyabr 1999-cu ildə dərc olunan bir məqalədə Hekkelin embriologiya nağılının tamamilə yalan olduğu belə izah edilirdi:

Hekkel nəzəriyyəsini "biogenetik qanun" olaraq adlandırdı və bu düşüncə qısa zamanda "rekapitulasiya" adıyla məşhurlaşdı. Əslində isə, Hekkelin sərt qanununun yanlış olduğu qısa bir müddətdən sonra göstərilmiş oldu. Məsələn, **erkən inkişaf dövründəki insan embrionu qətiyyən bir balıq kimi qəlsəmələrə sahib deyil və embrion qətiyyən yetkin bir sürünən ya da meymuna bənzər mərhələlərdən keçməz.**⁽⁶¹⁾

Beləliklə də, bütün dövrlərin ən məşhur saxta "təkamül dəlili" sayıla biləcək olan "rekapitulasiya" nəzəriyyəsi çürümüş oldu.

Beləliklə də, Hekkelin saxtakarlığı ortaya çıxdı. Amma Hekkelinkinə yaxın başqa bir saxtakarlıq hələ də görməzlikdən gəlinirdi.

Bu Darvinin saxtakarlığı idi. Darvin, başda da ifadə etdiyimiz kimi Hekkelin şəkillərini və şərhələrini, dövrün digər elm adamlarının zidd görüşlərini heçə sayaraq götürmüş və nəzəriyyəsini dəstəkləmək üçün istifadə etmişdi. Ancaq Darvinin dürüstlükdən uzaqlaşdığı tək məqam bu deyildi. Daha da təəccüblü bir məqam, dövrün ən məşhur embrioloqu sayıla biləcək Karl Ernst von Baerin görüşlərini tamamilə təhrif edərək nəql etmiş olması idi. Jonathan Wellsin "*Icons of Evolution*" adlı kitabında təfəssilatlı şəkildə açıqladığı kimi, Von Baer Darvinin nəzəriyyəsinə inanmırdı və buna şiddətlə qarşı çıxmışdı. Embriologiyaya gətirilən təkamülçü şərhələrə də yenə qəti surətdə qarşı çıxırdı və O; "ali heyvanların embrionları heç vaxt başqa bir canlının embrionuna bənzəməz, yalnız öz embrionuna bənzəyər" deyə yazmışdı.⁽⁶²⁾ Darwinistlərin isə, "embrionları araşdırmamışdan əvvəl, onsuz da darvinist təkamül fərziyyəsini qəbul etmiş" azğın kimsələr olduğunu ifadə etmişdi.⁽⁶³⁾

Ancaq Darwin, *“Növlərin Mənşəyi”* kitabının üçüncü nəşrindən etibarən, Von Baerin şərhələrini və gəldiyi nəticələri təhrif edərək öz nəzəriyyəsinin lehinə olan bir dəlil kimi istifadə etdi. Jonathan Wells bunu belə açıqlayır:

Darvin von Baeri, öz embrioloji dəlillərinin qaynağı kimi iqtibas etdi, amma ən əhəmiyyətli məqamda Darwin bu dəlilləri öz nəzəriyyəsinə uyğunlaşdırmaq üçün təhrif etdi. Von Baer, apardığı müşahidələrin Darwin tərəfindən haqsız şəkildə istifadə edilməsinə qarşı çıxacaq qədər uzun yaşadı və 1876–cı ildəki ölümünə qədər darvinist təkamülün güclü tənqidçilərindən biri oldu. Amma Darwin yenə də onu qaynaq göstərməyə davam etdi, onu (Baeri), açıq şəkildə qarşı çıxdığı nəzəriyyənin, sanki bir dəstəkçisiymiş kimi göstərdi.⁽⁶⁴⁾

Bir sözlə, Darwin, dövrünün primitiv şərtlərindən, yalnız səhv və ön mühakiməli elmi çıxarışlar etmək üçün deyil, ünsiyyət çatışmazlığından faydalanaraq başqa elm adamlarının çalışmalarının nəticələrini təhrif etmək üçün də istifadə etmişdi.

Bütün bunların gec də olsa ortaya çıxması, şübhəsiz ki, darvinizm üçün əhəmiyyətli bir zərbədir. Darwin, Hekkelin saxtakarlığından güc qazanmış və embriologiyayı, nəzəriyyəsinə dəstəkləyirmiş kimi göstərmişdi.⁽⁶⁵⁾ Bir çox insan da bu hekayəyə aldandı, cahillik və səthilik ucbatından, bir zamanlar boğazında "qəlsəmələr" daşdığını zənn edərək, təkamülə inandı.

Amma bu bir zamanlar idi...

Artıq embriologiyanın darvinizmə bir dəlil təqdim etmədiyi məlumdur və artıq embriologiya sahəsində də eyni şüarı təkrarlamaq lazımdır: Bir zamanlar darvinizm vardı!...

BİR ZAMANLAR YANLIŞ XÜSUSİYYƏTLƏR HEKAYƏSİ VARDI

Riçard Dokinz hal–hazırda dünyanın ən tanınan təkamülçü bioloqlarından biridir. Oksford Universitetində zoologiya professoru olan Dokinzi məşhurlaşdıran faktor isə, zoologiya sahəsindəki çalışmaları deyil, darvinizmi və ateizmi müdafiə etməkdə göstərdiyi inadkarlıqdır.

Dokinzin 1986–cı ildə *“The Blind Watchmaker”* adlı bir kitabı nəşr olundu. "Kor Saatsaz" mənasını verən bu başlıq altında Dokinz, oxucularını, canlılardakı kompleks xüsusiyyətlərin əslində şüursuz təbii seleksiya mexanizminin bir məhsulu olduğuna inandırmağa çalışır. Bu inandırma səyi çox yerdə fərziyyələrə, yalnız bənzətmələrə və yanlış hesablara əsaslanır və bu da indiyə qədər müxtəlif elm adamları və müəlliflər tərəfindən ətraflı şəkildə ortaya qoyulmuşdur.⁽⁶⁶⁾

Dokinzin iddialarından biri isə, "canlılardakı yalnız xüsusiyyətlər" iddiasıdır. Dokinz, canlılardakı bəzi strukturların səmərəsiz və dolayısıyla yalnız xüsusiyyətlərə sahib olduğunu müdafiə edir və qüsursuz bir yaradılışın hakim olduğu həqiqətini ortadan qaldırmağa çalışır. Bu mövzuda verdiyi ən diqqətə çarpan nümunə isə, insan da daxil olmaqla, bütün onurğalı canlıların gözündə yerləşmiş "tərs–çevrilmiş torlu qişa"dır.

Tərs–çevrilmiş torlu qişa anlayışı, onurğalı gözünün torlu qişasındakı "fotoreseptor" (ışıq qəbuledici) hüceyrələrin gözün ön tərəfinə, yəni işığa doğru deyil, gözün arxa tərəfinə baxacaq şəkildə yerləşdirilmiş olmalarını ifadə edir. Bu hüceyrələrin işıq qəbul edən səthləri arxa tərəfə baxır, bu hüceyrələrdən çıxan sinirlər isə işıqla hüceyrələr arasında bir təbəqə meydana gətirir. Bu sinirlər gözün müəyyən bir nöqtəsində toplanar və oradakı bir kanaldan çölə çıxarlar. Bu kanal üzərində fotoreseptor hüceyrə olmadığı üçün də, bu nöqtədə görüntü qəbul edilməz. "Kor nöqtə", məhz bu nöqtədir.

Darvinistlər torlu qişanın bu "tərsinə çevrilmiş" halını və bunun meydana gətirdiyi kor nöqtəni öz ağıllarına görə bir vəsait əldə etmişlər, bunun bir yanlışlıq olduğunu irəli sürmüşlər, dolayısıyla əslində gözün təbii seleksiya sayəsində meydana gəldiyini və bu kimi qəribəliklərin gözlənilməsi lazım olduğunu iddia etmişlər. Riçard Dokinz, başda da ifadə etdiyimiz kimi bu iddianı səsləndirən ən tanınmış adamdır. Dokinz, *“The Blindwatchmaker”*də belə yazmışdır:

Hər mühəndis, fotorelelərin işığa doğru yönəldilməsinin, kabellərinin isə arxaya, beyin tərəfinə doğru uzanmasının lazım olduğunu qəbul edəcək. Fotorelelərin işıqdan uzağa doğru baxmaları və kabellərinin işığa ən yaxın vəziyyətdə olmalarını tələb edən bir dizaynın yanlış olduğunu qəbul edəcək. Amma bütün onurğalılarda gözlərində tam olaraq bu vardır.⁽⁶⁷⁾

Bu iddiaları ortaya atan Dokinz və ona inananlar yanılmışlar. Yanılmanın səbəbi, Dokinzin gözün anatomiyası və fiziologiyası mövzusunda məlumatsızlığıdır.

Bu mövzunu ətraflı şəkildə gözlər önünə sərən elm adamı, darvinizmin hal-hazırda ən öndə gələn tənqidçilərindən biri olan Otaqo Universitetində, molekulyar biologiya professoru Michael Dentondur. Denton, *Origins&Design* jurnalında dərc olunan "The Inverted Retina: Maladaptation or Pre-adaptation?" (Tərs Çevrilmiş Torlu Qişa: Yanlış Adaptasiyadır, Yoxsa Əvvəlcədən Müəyyən Edilmiş Bir Adaptasiya?) başlıqlı elmi məqaləsində Dokinzin "yalnız xüsusiyyət" olaraq göstərdiyi "tərs çevrilmiş torlu qişa"nın əslində onurğalı gözü üçün ola biləcək ən səmərəli şəkildə yaradılmış olduğunu izah edir. Denton bunu belə yekunlaşdırır:

Onurğalılarda torlu qişasındakı fotoreseptor hüceyrələrin çox böyük enerji ehtiyaclarını düşündüyümüzdə, onurğalılarda gözünün təəccüb oyandıran tərsinə çevrilmiş dizaynının, teleologiyaya yönəlmiş bir etiraz olmadığı, əksinə ali onurğalılarda çox aktiv olan fotoreseptor hüceyrələrini çox böyük miqdarlarda oksigen və qida ilə təmin edən çox xüsusi bir çıxış yolu olduğu aydın olur.⁽⁶⁸⁾

Professor Dentonun üzərində dayandığı, Dokinzin isə dərk edə bilmədiyi bu həqiqəti anlamaq üçün, əvvəlcə torlu qişadakı fotoreseptor hüceyrələrin nə dərəcədə yüksək bir enerji və oksigen miqdarına ehtiyac duyduqlarını müəyyənləşdirmək lazımdır. Haqqında danışılan hüceyrələr, biz gözümüzü açıq saxlayıb işıq gördüyümüz müddət ərzində, hər saniyə, hər salisə (saniyənin altmışda bir hissəsi), çox kompleks kimyəvi reaksiyalara şahid olurlar. İşığın ən kiçik hissəcikləri olan fotonlar, bu hüceyrələr tərəfindən qəbul edilir. Bu qəbul etmə əməliyyatı fotonun başlatdığı olduqca geniş bir kimyəvi reaksiya sayəsində reallaşmış olar və hər an yenidən təkrarlanır. Bu əməliyyat o qədər geniş və sürətlidir ki, Dentonun ifadəsiylə, "fotoreseptor təbəqə, bilinən bütün toxumalar arasında ən böyük maddələr mübadiləsi sürətinə malikdir".⁽⁶⁹⁾

Şübhəsiz ki, torlu qişa hüceyrələri bu sürətli maddələr mübadiləsini ayaqda saxlaya bilmək üçün çox yüksək miqdarda enerjiyə ehtiyac duyar. İnsanın torlu qişa

hüceyrələrinin oksigen ehtiyacı, böyrək hüceyrələrinin ehtiyacından 50%, beyin qabığındakı hüceyrələrdən üç dəfə və ürək əzələsini meydana gətirən hüceyrələrin ehtiyacından altı dəfə çoxdur. Üstəlik, bu müqayisələr bütün torlu qişa təbəqəsi əsas götürülərək aparılmışdır, bu təbəqənin yarısından azını meydana gətirən fotoreseptor hüceyrələrin enerji ehtiyacı isə bütün təbəqənin ehtiyacından daha da çoxdur. G. L. Walls *"The Vertebrate Eye"* (Onurğalı Gözü) adlı ensiklopediya kitabında, bu hüceyrələrin qida və oksigenə "həris" şəkildə ehtiyac duyduqlarını yazır.⁽⁷⁰⁾

Yaxşı, bəs onda görməyimizi təmin edən bu hüceyrələrin fəvqəladə dərəcədə yüksək qida və oksigen ehtiyacı necə qarşılır?

Əlbəttə ki, bütün bədəndə olduğu kimi, qan yoluyla...

Bəs qan haradan gəlir?

"Tərs çevrilmiş torlu qişa"nın niyə mükəmməl bir yaradılış həqiqəti olduğu, bu məqamda ortaya çıxır. Gözün torlu qişa təbəqəsinin tam arxasında, bu təbəqəni sanki bir tor kimi əhatə edən xüsusi bir damar toxuması vardır. Denton bu mövzuda bunları yazır:

Fotoreseptorların şişirdilmiş metabolik aclığını aradan qaldıracaq oksigen və qidalar, "choriocapillaris" deyilən xüsusi bir kapilyar damar yatağı tərəfindən təmin edilir. Bu, geniş və yastılaşıdırılmış kapilyar damarların birləşərək meydana gətirdiyi və tam fotoreseptorların arxasına yerləşdirilmiş zəngin bir damar təbəqəsidir. Bu təbəqə ilə fotoreseptorlar arasında yalnız hüceyrə divarları və bir də xoroideyanın ən daxili təbəqəsi olan "Brux membranı" (ingiliscə Bruch's membrane) deyilən xüsusi bir membran vardır ki, bunlar, yalnız fotoreseptor hüceyrələrin ehtiyac duyduqları metabolitlərin və qidaların keçməsinə izin verən ən seçici bir sərhəd meydana gətirirlər. Buradakı kapilyar damarların diametri 18–50 mikron arasında dəyişir ki, bu da standart damarlardan daha çox geniş bir ölçüdür. Bu özünəməxsus damar kanalları şəbəkəsi, fotoreseptor təbəqəsini bol miqdarda qanla təmin etmək üçün adaptasiya olunmuş olduğunu göstərən bütün nişanələrə sahibdir.⁽⁷¹⁾

Prof. Ceyms T. Mcllwain, *"An Introduction to the Biology of Vision"* (Görmənin Biologiyasına Giriş) adlı kitabında, *"fotoreseptorların böyük metalobik ehtiyaclarından ötrü" gözdə "xoroideyanı qana 'boğma' istiqamətində bir strategiya olduğunu, beləcə lazımı enerjinin verilməsində heç bir problem olmamasının təmin edildiyini" yazır.*⁽⁷²⁾

Məhz fotoreseptor hüceyrələr bundan ötrü "tərsinə çevrilmiş" vəziyyətdədirlər. Ortada bir "strategiya" vardır. Torlu qışanın tərs çevrilmiş quruluşu, Dokinzin güman etdiyi kimi bir "səhv" deyil, müəyyən bir məqsədə yönəlmiş bir yaradılış dəlilidir.

Denton, əlaqədar məqaləsində torlu qışanın başqa cür olmasının mümkün olub olmadığını da araşdırır. Gəldiyi nəticə isə bunun mümkün olmadığıdır. Torlu qışanın Dokinzin öz fikrinə görə təklif etdiyi kimi "düz" olması, yəni fotoreseptor hüceyrələrin işığa doğru baxması vəziyyətində, bu hüceyrələr özlərini qidalandımaq vəzifəsini yerinə yetirən damar təbəqəsindən uzaqlaşacaqlar və ehtiyac duyduqları qida və oksigendən böyük ölçüdə məhrum olacaqlar. Damarların torlu qışa təbəqəsinin içinə uzadılması da bir "çıxış yolu" deyil, çünki bu bir çox kor nöqtə meydana gətirərək gözün görmə qabiliyyətini böyük ölçüdə azaldar.

Denton bu şərhi verir:

Onurğalılarıdakı torlu qışanın dizaynı nə dərəcədə dərinliyinə qədər araşdırılsa, sahib olduğu hər xüsusiyyətin zəruri olduğu bir o qədər aydın olur. Ola biləcək ən yüksək ayırdetmə dəqiqliyinə sahib bir görüşə və ola biləcək ən yüksək həssaslığa sahib bir gözü lap başdan meydana gətirməyə cəhd etsək, onurğalı gözünü eynilə başdan düzəltməli olarıq, tərs çevrilmiş torlu qışasıyla birlikdə...⁽⁷³⁾

Bir sözlə, Dokinzin və digər təkamülçülərin "gözdəki səhv" iddiası, cəhalətdən qaynaqlanan bir iddiadır. Canlılardakı incəliklərin daha böyük məlumatla (və şüurla) araşdırılması nəticəsində də çürümüşdür. Əslində darvinizmin tarixində "cəhalətdən qaynaqlanan bir çox iddia" mövcuddur. Bütün "atrofiyaya uğramış orqanlar" hekayəsi belədir.

Atrofiyaya uğramış orqanlar hekayəsi

Appendiksin və ya büzdümün "korlanmış bir orqan" olduğu, bunların daha əvvəlki xəyali "təkamüli əcdadlarda" əhəmiyyətli funksiyalar yerinə yetirmələrinə baxmayaraq, zaman keçdikcə öz funksiyalarını itirdikləri deyə bir hekayə eşitdinizmi?.

Ehtimal ki, eşitmişiniz. Bir çox insan da eşitmişdir. Çünki haqqında danışılan "atrofiyaya uğramış orqanlar" hekayəsi, Darvindən indiyədək təkamülçülərin ən çox rəğbət etdikləri təbliğat vəsaitidir.

Hekayə Darvinlə başlamışdı. Darwin, *"Növlərin Mənşəyi"*ndə "funksiyalarını itirmiş və funksiyaları azalmış" orqanlardan bəhs etmişdi. "Rudimentary" (primitiv) sözüylə

xarakterizə etdiyi bu orqanları bir sözün tərkibində yazılan, amma oxunmadığı üçün təsiri olmayan hərflərə bənzətmişdi.⁽⁷⁴⁾

Amma bu darvinizmin digər iddiaları kimi o dövrün primitiv elm səviyyəsindən güc alan bir xurafat idi. Elm inkişaf etdikcə Darwin və onun ardıcılılarının "atrofiyaya uğramış" hesab etdikləri bu orqanların həqiqətdə əhəmiyyətli funksiyalara sahib olduqları yavaş–yavaş ortaya çıxdı. "Funksiyasız" deyilən orqanlar əslində "funksiyaları hələ də müəyyənləşdirilə bilinməmiş" orqanlar idi. Funksiyaları müəyyənləşdirildikcə, təkamülçülər tərəfindən dilə gətirilən "atrofiyaya uğramış orqanların" siyahısı da getdikcə kiçildi. Alman anatomiyaçı R. Wiedersheim tərəfindən 1895–ci ildə ortaya atılan "atrofiyaya uğramış insan orqanları" siyahısı, appenndiks, büzdüm sümüyü kimi təxminən 100 orqanı ehtiva edirdi. (Appenndiks (ya da apandis), cəmiyyətdə "apandisit" olaraq bilinən orqandır. Səhv istifadənin bir nəticəsi olaraq dilimizdə bu orqanı ifadə etmək üçün istifadə edilən "apandisit" sözü əslində bu orqanın infeksiyaya uğramasına verilən addır)⁽⁷⁵⁾. Elm inkişaf etdikcə, Wiedersheimin siyahısındakı orqanların hamısının bədəndə çox əhəmiyyətli funksiyalara sahib olduqları ortaya çıxdı. Məsələn, "atrofiyaya uğramış orqan" sayılan appenndiksin həqiqətdə bədənə daxil olan mikroblara qarşı mübarizə aparan limfa sisteminin bir parçası olduğu müəyyənləşdirildi. Bu həqiqət, "Examples of Bad Design Gone Bad" (Pis Dizayn Nümunələri Pis Çıxdı) başlıqlı bir məqalədə müxtəlif təməl anatomiya qaynaqlarına istinad verilərək belə açıqlanır:

Appenndiksin mikroskopik səviyyədə araşdırılması, bunun olduqca əhəmiyyətli nisbətdə limfa toxuması ehtiva etdiyini göstərir. Bənzər limfa toxuması yığınları (belə ki, bunlara galt, yəni həzm sistemiylə əlaqəli limfa toxumaları deyilir) bağırsağın sisteminin digər yerlərində də müşahidə olunur. Bunlar, bədənin udulan maddələrdəki xarici antigenləri tanıma qabiliyyətiylə əlaqəlidirlər. Mənim öz araşdırmam, xüsusilə bağırsağın immun funksiyası üzərində cəmləşmişdir.

Dovşanlar üzərində aparılan təcrübələr yeni doğan fərdlərdə appenndiksin əməliyyat edilməsinin mukozal immunitet sisteminin inkişafına zərər verdiyini göstərmişdir. Dovşan apandisi üzərində aparılan morfoloji və funksional tədqiqatlar isə, apandisin, məməlilərdəki hava kisəcikləriylə eyni dərəcədə əhəmiyyətli olduğunu göstərir. Bu kisəciklər, quşlardakı humoral immunitetin inkişafında əhəmiyyətli bir rol oynayır.

Dovşan və insan apandisinin mikroskopik və mikro immunoloji bənzərlikləri insandakı apandisin dovşandakına bənzər bir vəzifə yerinə yetirdiyini göstərir. İnsan apandisi xüsusilə həyatın ilkin dövrlərində çox əhəmiyyətlidir, çünki doğumdan qısa bir müddət sonra böyük inkişaf yolu keçir, sonra yaş irəlilədikcə inkişafdan geriləyir, bu proses həzm sistemi orqanlarına, nazik bağırsaqdakı peyer düyünləri kimi digər bəzi qisimlərə bənzəyəne qədər davam edir. Bu yeni tədqiqatlar, insan apandisinin bir zamanlar iddia edildiyi kimi zaman keçdikcə kiçilmiş və faydasını itirmiş bir orqan olmadığını göstərir.⁽⁷⁶⁾

Bir sözlə, bütün zamanların ən məşhur "atrofiyaya uğramış orqanı" olaraq göstərilən appenndiksin atrofiyaya uğramış zənn edilməsinin səbəbi, Darwin və tərəfdarlarının dövrün primitiv elm səviyyəsinə əsaslanan doqmatizmləri idi. Dövrün primitiv mikroskopları altında appenndiksin limfa toxuması görünmürdü, onlar da quruluşunu anlaya bilmədikləri toxumanı öz nəzəriyyələrinin tələbinə görə "funksiyasız" hesab etmiş və atrofiyaya uğramış orqanlar siyahısına daxil etmişlər. Darwinizm bir dəfə daha 19-cu əsrin primitiv elm səviyyəsindən güc almışdı.

Bu vəziyyət yalnız appenndiks üçün deyil, guya atrofiyaya uğramış digər bütün orqanlar üçün hakim idi. Wiedersheimin "atrofiyaya uğramış orqanlar" siyahısında yer alan badamcıq vəzlərinin də sonrakı illərdə boğazı, xüsusilə də yetkin yaşlara qədər infeksiyalara qarşı qorumada əhəmiyyətli rola sahib olduğu kəşf edildi. Onurğanın qurtaracağını təşkil edən büzdümün isə, çanaq sümüyünün ətrafındakı sümüklərə dəstək verdiyi, bu səbəblə də büzdüm sümüyü olmadan rahat şəkildə otura bilməyin mümkün olmadığı aydın oldu. Həmçinin bu sümüyün çanaq qurşağı bölgəsindəki orqanların və buradakı müxtəlif əzələlərin də yapışma nöqtəsi olduğu müəyyənləşdirildi.

Sonrakı illərdə yenə "atrofiyaya uğramış orqanlar"dan sayılan timus vəzisinin T hüceyrələrini hərəkətə keçirərək bədənin müdafiə sistemini aktiv hala gətirdiyi; epifiz vəzisinin, lüteinləşdirici hormonun ifrazının qarşısını alan melatonin kimi əhəmiyyətli hormonların hazırlanmasından məsul olduğu kəşf edildi. Qalxanabənzər vəzin körpələrdə və uşaqlarda bədənin sabit inkişafını təmin etdiyi, maddələr mübadiləsi və bədən fəaliyyətinin təşkil olunmasında rol oynadığı müəyyənləşdirildi. Hipofiz vəzisinin də qalxanabənzər, böyrək üstü, çoxalma vəzləri kimi bir çox hormon vəzisinin düzgün fəaliyyət göstərməsinə və skelet inkişafına nəzarət etdiyi ortaya çıxdı.

Darvin tərəfindən "atrofiyaya uğramış orqan" deyə xarakterizə edilən gözdəki yarım ay formasındaki çıxıntının isə gözün təmizlənməsi və nəmləndirilməsi işinə yaradığı aydın oldu.

Hazırkı dövrdə keçdiyimiz on illər içərisində irəli sürülən "atrofiyaya uğramış orqanlar"ın hamısının əslində müəyyən funksiyalar yerinə yetirdiyi müəyyənləşdirilmişdir. Dr. Jerry Bergman və dr. Corc Howe tərəfindən qələmə alınan "*Vestigial Organs*" *Are Fully Functional*" ("atrofiyaya uğramış orqanlar" Tamamilə Funksionaldır") adlı çalışmada bu həqiqət incəlikləriylə bərabər göstərilir.

Necə ki, bir çox təkamülçü də "atrofiyaya uğramış orqanlar" hekayəsinin cəhalətdən qaynaqlanan bir iddia olduğunu qəbul etmişdir. Təkamülçü bioloq S. R. Scadding "*Evolutionary Theory*" ("Təkamüli Nəzəriyyə") jurnalında yazdığı "atrofiyaya uğramış orqanlar təkamülə dəlil meydana gətirəmi?" başlıqlı məqaləsində bu həqiqəti belə ifadə edir:

(Biologiya haqqındakı) məlumatımız artdıqca, atrofiyaya uğramış orqanlar siyahısı da getdikcə kiçildi... Bir orqanın funksiyasız olduğunu müəyyənləşdirmək mümkün olmadığına və onsuz da atrofiyaya uğramış orqanlar iddiasının elmi bir xüsusiyyət daşımadığına görə, "atrofiyaya uğramış orqanlar"ın təkamül nəzəriyyəsinin lehində hər hansı bir dəlil meydana gətirə bilməyəcəyi nəticəsinə gəlirəm.⁽⁷⁷⁾

Təkamülçülərin bu nəticəyə gəlmələri bir əsr yarım qədər uzun bir müddət davam etmiş olsa da, nəticədə darvinizmin bir xurafatı da tarixə qarışmışdır.

Pandanın baş barmağı

Bu hissənin əvvəlində Riçard Dokinzin "gözdəki yanlış xüsusiyyət" iddiasının əsassızlığını araşdırmışdıq. Eyni fikirlərə sahib başqa bir təkamülçü isə Stephen Jay Gouldur. Harvard Universitetində, paleontoloq Gould, 2002–ci ildəki ölümünə qədər ABŞ–in ən öndə gələn təkamülçülərindən biri olmuşdur.

Həmçinin Gouldun da eynilə Dokinzin torlu qışa nümunəsi kimi, bir "yanlış xüsusiyyət" iddiası vardır: Pandanın baş barmağı.

Pandanın əlində, insan əlində olduğu kimi dörd barmaqdan fərqli olan və beləliklə də, cisimləri tutmağı asanlaşdıran ayrı bir baş barmaq yoxdur. Heyvanın beş barmağı da yan–yana uzanır. Amma bir–birinə paralel olan bu beş barmaqdan başqa biləyindən çıxan "radial sesamoid sümüyü" (ingiliscə radial sesamoid bone) deyə

adlandırılan bir sümük çıxıntısı daha vardır. Bəzən bunu bir barmaq kimi istifadə etdiyi üçün bioloqlar bunu "pandanın baş barmağı" deyərək adlandırmışlar.

Gouldun iddiası isə, pandanın əlinin bu quruluşunun səmərəsiz olduğudur. Bu iddiaya o qədər əhəmiyyət vermişdir ki, iddia 1980-ci ildə nəşr olunan kitabının adını meydana gətirmişdir: "The Panda's Thumb" (Pandanın Baş Barmağı)

Halbuki, Gouldun "yanlış xüsusiyyət" iddiası da, Dokinzinki kimi səhvdir.

Gouldun səhvi, pandanın baş barmağını insan əli kimi düşünməsi və funksionallığını insan əliylə müqayisə etməsidir. Paul Nelson bu mövzuda bu şərh verir:

Pandanın baş barmağı bəzi işlər görmək üçün (məsələn, klaviaturada işləmək kimi) optimal (ideal) olmasa da, yerinə yetirdiyi funksiya üçün, yəni bambuk soymaq üçün ən ideal görünür.⁽⁷⁸⁾

"The Giant Pandas of Wolong" (Wolongun Nəhəng Pandaları) adlı elmi tədqiqat kitabının müəllifləri isə bu şərh verirlər:

Panda ilk barmağının çıxdığı tüksüz səthi ilə saxta baş barmağını eynilə bir maşa kimi istifadə edərək bambuk qamışlarını böyük bir həssaslıqla tuta bilir... Pandanın yarpaq yeməsini izləyərkən... tutma qabiliyyətinə hamımız heyratə gəldik. Ön ayaqlar və ağız böyük bir uyğunluq içində çalışır və ona böyük bir hərəkət qənaəti qazandırır.⁽⁷⁹⁾

1999-cu ildə "Nature" jurnalında dərc olunan bir tədqiqat nəticələri, pandanın baş barmağının heyvanın yaşadığı təbii mühit baxımından ən səmərəli quruluşda olduğunu göstərmişdir. Dörd yapon tədqiqatçısının ortaqlıq şəklində yürütdükləri çalışma, "kompüter tomoqrafiyası" və "maqnit rezonans tomoqrafiyası" metodları ilə həyata keçirilmiş və nəticədə pandanın baş barmağının "məməlilər arasında olan ən fəvqəladə istiqamətləndirmə metodlarından biri" olduğu nəticəsinə gəlinmişdir.⁽⁸⁰⁾ "Role of the giant panda's "pseudo-thumb"" (Böyük Pandanın "Saxta Baş Barmağının Rolu") başlıqlı məqalə bu şərh ilə bitir:

Böyük pandanın əlinin, daha əvvəlki morfoloji modellərdə irəli sürüldüyündən daha çox zərif bir tutma mexanizmə sahib olduğunu göstərdik.⁽⁸¹⁾

Bir sözlə, son 150 il müddətində təkamülçülər tərəfindən ortaya atılan bütün "atrofiyaya uğramış orqan" və ya "yanlış xüsusiyyət" iddiaları, haqqında danışılan bioloji strukturların daha dərinlən araşdırılması nəticəsində boşa çıxmışdır.

T kam l c l r təbiətdəki heç bir bioloji quruluşun mənşəyini izah edə bilməyəcəkləri bir vəziyyətdə olarkən, bu strukturların həqiqi ř rhi olan yaradılış həqiqətinə qarşı irəli sürdükləri etirazlar da  r m şd r.

Bu səbəblə də, bir zamanlar darvinizm vardı deyə bilərik. Bu nəzəriyyə canlıların bədənin "yanlış" və ya "atrofiyaya uęramış" orqanlarla dolu olduęunu iddia edirdi.

Bu gün isə bu nəzəriyyə elmi dəlillərlə  r d lm şd r.

BİR ZAMANLAR "DƏMİR-DÜMÜR DNT (KODLAŞDIRMAYAN DNT)" NAĞILI VARDI

Əvvəlki hissədə araşdırdığımız "yanlış" və ya "atrofiyaya uğramış" strukturlar iddiasının son dayağı, köhnə-külə DNT (ingiliscə Junk DNA) anlayışı idi.

Yeni bir mövzu olduğu (və çox qısa bir müddət əvvəl çökdüyü) üçün bu anlayışı ayrı bir bölmə daxilində nəzərdən keçirməkdə fayda vardır.

Atrofiyaya uğramış orqanlar əfsanəsi, əvvəlki bölmədə araşdırdığımız kimi 20-ci əsrin ikinci yarısından etibarən çökməyə başladı. Funksiyasız adlandırılan orqanların əhəmiyyətli funksiyaları olduğu kəşf edildikcə bu əfsanə də müdafiə oluna bilməz hala gəldi. Amma bu əfsanənin təbliğat gücündən məhrum qalmaq istəməyən təkamülçülər bunun yeni bir variantına sarıldılar. Bu yeni variant, bədəndəki orqanların deyil, amma orqanların genetik şifrəsini özündə saxlayan genlərin bir qisminin "atrofiyaya uğramış" olduğu şəkildə idi. İstifadə edilən anlayış isə "atrofiyaya uğramış olmaq" deyil, "yararsız hala gəlmək" idi.

Haqqında danışılan "köhnə-külə" (junk) ifadəsi, bütün canlıların genetik məlumatını kodlaşdıran nəhəng DNT molekulunun bəzi qisimləri üçün istifadə edildi. Təkamülçü iddiaya görə DNT-in olduqca böyük bir hissəsi funksiyasız idi. Təkamülçülər bu funksiyasız qisimlərin, keçmişdə baş vermiş saxta təkamül prosesində bir işə yaradığını, amma zaman keçdikcə "yararsız hala gəldiyini" irəli sürdülər. İddianın darvinizmlə olan paralelliyi çox diqqətə çarpırdı və bu səbəblə də "köhnə-külə DNT" (Junk DNT) anlayışı qısa müddət ərzində elmi ədəbiyyatda tez-tez təkrarlanan terminlərindən birinə çevrildi. Ancaq atrofiyaya uğramış orqanlar hekayəsinin bu yeni variantının ömrü də çox uzun olmadı. Xüsusilə də 2001-ci ildə nəticələri açıqlanan İnsan Genomu Layihəsiylə birlikdə "qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT)" anlayışının bir yanılma olduğu elm dünyasında yüksək səslə ifadə edilməyə başlandı. Vaşinqton Universitetindən təkamülçü elm adamı Evan Eichler *"qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT) deyimi bizim məlumatsızlığımızın əks olunmasından başqa bir şey deyil"* etirafı ilə çıxış etdi.⁽⁸²⁾

Bunun səbəbi qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT) deyilən qisimlərin də müəyyən funksiyalar yerinə yetirdiklərinin yavaş-yavaş başa düşülməsi idi.

İndi, qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT) əfsanəsinin necə meydana gəldiyi və çökdüyünü nəzərdən keçirək.

Kodlaşdırmayan DNT–nin qırıntı hesab edilməsi

Təkamülçülərin bu yanılmasının başa düşülməsi üçün əvvəlcə DNT–in quruluşu haqqında məlumat vermək lazımdır.

Bütün canlı hüceyrələrində yerləşən nəhəng bir molekulyar zəncir olan DNT molekulu, sahib olduğu genetik məlumatlardan ötrü çox vaxt "məlumat bankı" deyə xatırlanır. Molekul həmçinin bu məlumatların fiziki fəaliyyətlərdə istifadəsini qaydaya salan bir genetik koda sahibdir. Daha əvvəlki hissələrdə nəzərdən keçirdiyimiz kimi, DNT molekulunun mənşəyini şərh etmək məqsədiylə edilən bütün təkamülçü cəhdlər nəticəsiz qalmış, bu molekuldakı məlumatın təsadüfi olaraq meydana gələ bilməyəcəyi aydın olmuşdur. DNT molekulu açıq–aydın üstün bir yaradılış nümunəsidir.

DNT üzərində fiziki xüsusiyyətlərimizin və fizioloji fəaliyyətlərimizin məlumatını kodlaşdıran müəyyən qisimlərə "genlər" deyilir. Bu genlər fərqli–fərqli zülalların kodlaşdırılmasında rol oynayır və həyatımızın davam etməsini təmin edir. Ancaq genlərimizin hamısı, DNT–mizin təxminən 10%–ni meydana gətirər. DNT–in geridə qalan daha böyük qismi zülal kodlaşdırmadığı üçün "qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT)" olaraq adlandırılır.

Qırıntı DNT–ni (kodlaşdırmayan DNT–ni) də öz daxilində bəzi kateqoriyalara ayırmaq mümkündür. Qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT), bəzən genlər arasına sıxışdırılmış vəziyyətdə olar və bunlara "intron" adı verilir. Digər bir qisim qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT) isə, eyni nukleotid ardıcılığının bir–birinin arxasınca sıralanmasıyla əmələ gəlmiş daha uzun zəncirlər meydana gətirir. Bunlara "təkrarlı DNT (ingiliscə repetitive DNA)" adı verilir. Əgər qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT) üzərindəki nukleotidlər, təkrarlanan sıralar əvəzinə, genlərdəki kompleks düzülüşü xatırladacaq şəkildə sıralanmışlarsa, bu dəfə isə onlara "yalançı gen" (pseudogene) adı verilir.

Təkamülçülər zülal kodlaşdırmayan bu hissələri ümumiyyətlə "Junk DNT" (köhnə–külə DNT) adı altında toplamış və bunların guya təkamül prosesindən gəlib çıxan lazımsız yığınlar olduğunu irəli sürmüşlər. Halbuki, bunun məntiqi baxımdan yalnız bir yanaşma tərzii olduğu aydındır. Çünki bu DNT strukturlarının zülal kodlaşdırmaması, bunların funksiyasız olduğunu göstərməz. Bunların funksiyalarını öyrənmək üçün üzərində aparılacaq araşdırmaların nəticələrini gözləmək lazımdır.

Elmi yanaşma bunu tələb edir. Ancaq təkamülçü ön mühakimələr bu məntiqin qüvvəyə minməsinin qarşısını almış, cəmiyyəti illərlə qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT) iddialarıyla yanıldacaq xəbərlərin meydana gəlməsinə səbəb olmuşdur. Ancaq xüsusilə də son on ildə aparılan tədqiqatlar bu iddiaların xəyalından başqa bir şey olmadığını göstərərək təkamülçüləri təkzib etmişdir. Çünki qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT) qisimlərinin, təkamülçülərin iddia etdiyi kimi "qırıntı" deyil, tam əksinə "genomik xəzinə" olduğu aydın olmuşdur.⁽⁸³⁾

Çikaqo Universitetindən doktoranturada təhsil almış və anti-təkamül hərəkatının öndə gələn müdafiəçilərindən biri olan dr. Paul Nelson, "Köhnə əşyalar satan satıcı artıq satmır" (The Junk Dealer Ain't Selling That No More) başlıqlı məqaləsində təkamülçülərin qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT) iddialarının çöküşünü bu cümlələrlə açıqlayır:

"[Ateizmin tərəfdarlarından olan] Carl Sagan, *"Shadows of Forgotten Ancestors"* (Unudulmuş Əcdadların Kölgələri) adlı kitabında "genetik qırıntı yığınının", DNT-dəki "artıqlıqların, kəkələmələrin (lazımsız təkrarların) və surəti çıxarıla bilməz cəfəng şeylərin", həyatın təməlində böyük qüsurların olduğunu sübut etdiyini irəli sürmüşdü. Bioloji ədəbiyyatda bu cür şərhələrə getdikcə daha az rast gəlinir. Niyəmi?. Çünki artıq **genetiklər, genetik tullantı olaraq bilinən qisimlərin funksiyalarını kəşf edirlər**".⁽⁸⁴⁾

İndi qırıntı DNT-nin (kodlaşdırmayan DNT) əslində heç də qırıntı olmadığını necə kəşf edildiyini nəzərdən keçirək...

1) Qırıntı DNT-nin (kodlaşdırmayan DNT-nin) nukleotid ardıcılığında dil qabiliyyəti ilə əlaqədar bir kodlaşdırma meyarı tapıldı.

1994-cü ildə Harvard tibb fakültəsinin molekulyar biologları ilə Boston Universitetindən fizikaçıların həyata keçirdiyi ortaq çalışmada qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT) ilə əlaqədar təəccüblü bir nəticə əldə olundu. Tədqiqatçılar, müxtəlif canlılardan alınan və 50 000 əsas cütünü ehtiva edən 37 DNT düzülüşünü tədqiq etmiş və nukleotidlərin düzülüşündə müəyyən qaydaların olub-olmadığını araşdırmışlar. Bu çalışma nəticəsində, insan DNT-sində 90% yer tutan uydurma qırıntı DNT-nin (kodlaşdırmayan DNT-nin) insan dilinə məxsus bir xüsusiyyətə sahib olduğu ortaya çıxdı.⁽⁸⁵⁾ Buna görə də yer üzündə danışılan bütün dillərdə görülən ortaq bir

kodlaşdırma meyarına insan DNT-sində sıralanan nukleotidlərdə də rast gəlinmişdi. Şübhəsiz ki, bu kəşf uydurma qırıntı DNT-dəki (kodlaşdırmayan DNT-dəki) məlumatın təsadüfən toplandığı müddəasına deyil, həyatın üstün bir yaradılış nəticəsində meydana gəldiyi həqiqətinə dəstək verirdi.

2) Təkrarlı heteroxromatinin təəccüblü bir funksionallıq göstərdi:

Tək olduqlarında varlıqları mənasız kimi görünən nukleotidlər bir yerdə əhəmiyyətli vəzifələri yerinə yetirir və meyoz bölünmədə rol oynayırlar.

Yaxın bir keçmişdə, qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT) olduğu zənn edilən, ancaq elm adamlarının funksiyalarını yeni kəşf etməyə başladığı DNT sıralarından biri heteroxromatindir. Bu, DNT-də çox təkrarlanan bir koddur. Hər hansı bir zülalın hazırlanmasından məsul olduğu müəyyənləşdirilə bilmədiyi üçün uzun müddət "qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT)" kimi təyin olunmuşdur.

Renauld və Gasser (İsveç Eksperimental Xərçəng Tədqiqatı İnstitutu) heteroxromatinin barəsində bu şərhi verirlər:

Genomda diqqət çəkəcək şəkildə təmsil olunmasına olmasına baxmayaraq, (insan hüceyrələrinin 15%-i və milçək hüceyrələrinin təxminən 30%-i), heteroxromatinin daim "qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT)", yəni hüceyrəyə heç bir faydası olmayan DNT olaraq qəbul edilmişdir.⁽⁸⁶⁾

Ancaq aparılan son çalışmalar heteroxromatinin də əhəmiyyətli funksional vəzifələri olduğunu göstərdi. Molekulyar Tibb Elmləri İnstitutundan Emile Zuckerkandl bu mövzu barəsində bunları söylədi:

Özlüyündə funksional olmayan nukleotidləri bir yerə gətirdiyinizdə, funksional hala gələn nukleotidlər birliyi əldə edə bilərsiniz. Xromatinə aid olan nukleotidlər isə bunun bir nümunəsidir. Keçmişdə heteroxromatinin yararsız olduğunu iddia edən görüşlərə baxmayaraq, bugünkü gün bu sahədə aktiv şəkildə çalışan bir çox adam DNT-in bu hissəsinin çox əhəmiyyətli funksional vəzifələri olduğundan şübhələnmişdir... Nukleotidlər özlüklərində yararsız ola bilərlər, ancaq bir yerdə olduqları vaxt qızılırlar.⁽⁸⁷⁾

Heteroxromatinin bu cür "ümumi" funksiyalarından biri meyoza bölünmədə müəyyənləşdirildi. Həmçinin süni xromosom çalışmaları da, DNT-in bu hissəsinin fərqli funksiyalara sahib olduğunu göstərdi.⁽⁸⁸⁾

3) Tədqiqatçılar qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT) ilə hüceyrə nüvəsi arasındakı əlaqəni ortaya çıxardılar. Bu inkişafın "qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT)" iddiasını çürütdüyünü ifadə etdilər.

1999-cu ildə aparılan bir çalışma, eukariot hüceyrələrdəki zülal qırıntı DNT-nin (kodlaşdırmayan DNT-nin) (digər adıyla ikinci dərəcəli DNT) nüvə daxilində yerləşən funksional bir quruluş olduğunu ortaya çıxardı. Bu çalışmada, *kriptomonad* adlı fotosintez edən tək hüceyrəli canlılar araşdırıldı.

Bu canlıların xüsusiyyəti ölçü baxımından böyük bir müxtəliflik göstərmələri idi. Ancaq hüceyrələr fərqli ölçülərdə olsalar da, nüvə böyüklüyü ilə hüceyrənin (canlının) böyüklüyü arasında daim bir düz mütənasiblik hakim olurdu.

Tədqiqatçılar qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT) miqdarı ilə nüvənin böyüklüyü arasında bir mütənasiblik olduğunu gördülər və bu vəziyyətin, qırıntı DNT-nin (kodlaşdırmayan DNT-nin) daha böyük bir nüvə üçün struktur etibarilə lazım olduğuna dair bir göstərici olduğu nəticəsinə gəldilər. Bu yeni araşdırma, yaradılış həqiqətini rədd edən qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT) (hətta Dokinzin irəli sürdüyü "eqoist DNT"⁽⁸⁹⁾) kimi anlayışlara çox əhəmiyyətli bir zərbə təşkil etdi. Tədqiqatçılar yazılarını bu sözlərlə bitirirdilər:

"Üstəlik, ikinci dərəcəli DNT nukleomorfun (ingiliscə nucleomorph secondary DNA) əhəmiyyətli ölçüdə əskik olması,... ikinci dərəcəli DNT ilə əlaqədar 'eqoist' və 'zir-zibil' DNT iddialarını çürüdür".⁽⁹⁰⁾

4) Qırıntı DNT-nin (kodlaşdırmayan DNT-nin), xromosomların quruluşu üçün lazımlı olduğu ortaya çıxdı

Qırıntı DNT-nin (kodlaşdırmayan DNT-nin) son illərdə ortaya çıxarılan digər bir əhəmiyyətli rolu da xromosomun quruluş və funksiyası üçün "qəti surətdə lazım" olması idi. Bu sahədə aparılan çalışmaları, qırıntı DNT-nin (kodlaşdırmayan DNT-nin),

DNT-nin bir çox funksiyasını yerinə yetirməsini mümkün hala gətirən quruluşu təmin etdiyini göstərdi. Belə ki, qaydaya salınmış bir quruluş olmadan bu funksiyaların həyata keçirilməsi qeyri-mümkün idi. Elm adamları pivə mayasının xromosomlarından birində, telomerləri (telomerlər xromosomların hər iki ucunda yerləşən və hər hüceyrə bölünməsindən sonra müəyyən ölçüdə qısalan DNT-zülal kompleksləridir) yox etdiklərində hüceyrə bölünməsi əməliyyatının qısa bir müddət üçün dayandığını gördülər.⁽⁹¹⁾ Deməli, telomerlər hüceyrənin, sağlam xromosomları, ziyan görmüş DNT-dən ayırmasına kömək edirdi. Bu fasilədən sonra hüceyrələrdə xromosom sonunda itirilirdi. Bu da qırıntı DNT-yə (kodlaşdırmayan DNT-yə) aid telomerlerin, hüceyrənin xromosom sabitliyinin qorunmasında lazımlı olduğunu göstərirdi.

5) Qırıntı DNT-nin (kodlaşdırmayan DNT-nin) embrionun inkişafındakı rolları ortaya çıxarıldı

Qırıntı DNT-nin (kodlaşdırmayan DNT-nin), inkişaf əsnasında gen ekspresiyasının (gendəki məlumatın oxunaraq zülal hazırlanılması əməliyyatının) qaydaya salınmasında da əhəmiyyətli bir rol oynadığına dair dəlillər əldə olundu.⁽⁹²⁾ Müxtəlif çalışmalarda, qırıntı DNT-nin (kodlaşdırmayan DNT-nin), fotoreseptor hüceyrələrinin⁽⁹³⁾, çoxalma bölgəsinin⁽⁹⁴⁾ və mərkəzi sinir sisteminin⁽⁹⁵⁾ inkişafında rol oynadığı göstərildi. Bütün bunlar, qırıntı DNT-nin (kodlaşdırmayan DNT-nin) inkişaf və embriogenez prosesi (embrionun inkişafı prosesi) əsnasında həyati rolları nizama qoyduğunu göstərdi.

6) Qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT) kategoriyasına daxil edilən intronların hüceyrə fəaliyyətlərində həyati rollar oynadığı ortaya çıxdı

Təkamülçülərin uzun illər qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT) olduğunu zənn etdikləri, ancaq əhəmiyyətli rolları daha sonra kəşf edilən digər qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT) növü isə intronlardır. Intronların xüsusiyyəti, funksional genlərin içinə sıxışdırılmış olmalarıdır. Intronlar, zülal hazırlanılması prosesi və fəaliyyətləri əsnasında ayırd edilərək çıxarırlar.

Təkamülçülər, intronların ilk baxışda zülal hazırlanılmasında rol oynamamasına aldanmış, bunları qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT) kimi qəbul etmişlər. Halbuki, aparılan araşdırmalar intronların çox əhəmiyyətli həyati fəaliyyətlərdə rol oynadığını göstərdi. Hazırkı dövrdə intronlar, artıq fərqli DNT-lərdən meydana gələn və hüceyrənin yaşaması baxımından həyati dərəcədə əhəmiyyətli rol oynayan kompleks bir qarışıq kimi qəbul edilir.⁽⁹⁶⁾

Məşhur *"The New York Times"* qəzetinin elm guşəsində dərc olunan bir yazı, intronlarla əlaqədar təkamülçü yanılmaları ortaya qoyması baxımından maraqlı idi. C. Claiborne Ray tərəfindən hazırlanan və "DNT: Qırıntımü, yoxsa qırıntı deyilmi?" başlığındakı qısa yazıda, intronlar üzərində aparılan tədqiqatların nəticəsi bu cümlələrlə yekunlaşdırılırdı: *"İllər boyu aparılan çalışmaları, intronların qırıntı olmadığını, bunların əslində genlərin iş fəaliyyətinə təsir göstərdiklərini ortaya çıxardı. ...şübhəsiz ki, intronlar aktiv rollar oynayır".*⁽⁹⁷⁾

"New York Times" qəzetindəki bu yazıda son elmi inkişaf əsasında, intronlar kimi "guya zir-zibil DNT"nin də həqiqətdə orqanizmlərə "faydalı" olduğu vurğulanırdı.

Maddələr halında ələ aldığımız bütün bu inkişaf qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT) haqqında yeni məlumatlar ortaya qoymaqla birlikdə əhəmiyyətli bir həqiqəti də ortaya çıxarmış olurdu. Təkamülçülərin qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT) anlayışı, Evan Eichlerin də ifadə etdiyi kimi, məlumatsızlıqdan qaynaqlanan, uydurma bir anlayış idi.⁽⁹⁸⁾

Qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT) əfsanəsinin son

Dayağı da çökdü: "Yalançı gen" in Funksional olduğu ortaya çıxdı

90-cı illərdən bəri yaşanan bütün bu əhəmiyyətli elmi inkişaf, kodlaşdırmayan DNT iddiasının məlumatsızlıqdan qaynaqlanan bir təkamül yanılması olduğunu göstərdi. Genlərin içində sıxışmış intronlar və daha uzun cərgələr halında bir yerdə olan təkrarlı DNT (ingiliscə repetitive DNA) kimi "qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT-lərin)"lərin əslində funksional olduğu göstərilmiş oldu. Bununla birlikdə geriye funksional olub-olmadığı tam bilinməyən tək bir növ "qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT)" qalırdı: "Yalançı genlər" mənasını verən "pseudogenlər" (pseudogenes).

Pseudogen, göründüyünə görə, mutasiyaya uğramış funksional genlərin funksiyalarını itirərək əmələ gətirdikləri DNT parçalarına təkamülçülər tərəfindən verilən addır. "Pseudo" sözü də ingiliscədə "yalançı, aldadıcı" mənasında istifadə edilir. Pseudogenlərin təkamülçülər baxımından xüsusi bir əhəmiyyətə sahib olduğu deyilə bilər. Çünki mutasiyaların təkamül meydana gətirəcəyi iddiasının əsassızlığını gizli şəkildə qəbul etmiş, pseudogenlərə bir növ göz boyama vasitəsi kimi sarılmışlar.

Qısa şəkildə xatırlasaq, canlılar üzərində aparılan saysız təcrübədə, mutasiyaların təsir göstərdikləri zaman canlılarda daim genetik məlumat itkisinə səbəb olduqları müşahidə olunmuşdur. Bir saata endirilən təsadüfi çəkil zərbələrinin saatı inkişaf etdirməyəcəyi kimi, mutasiyalar da orqanizmləri əsla inkişaf etdirməmiş, digər bir sözlə təkamül keçirmələrinə səbəb olmamışdır. Təkamül nəzəriyyəsi genetik məlumatda artım tələb etdiyi halda, mutasiyalar həmişə genetik məlumatı azaldar, korlayarlar.

Nəzəriyyələrinə dəstək kimi göstərə biləcəkləri bir mexanizmdən belə məhrum olan təkamülçülər, pseudogenləri xəyali təkamül prosesinin "xəyali" mexanizminin işlədiyinə dəlil göstərdilər. Təkamülçülər, zülal kodlaşdırmayan bu DNT hissələrinin guya təkamülün molekulyar fosilləri (daşlaşmış qalıntıları) olduğunu iddia etdilər. Bu iddianın tək dayağı, bu genlərin hər hansı bir funksiyasının bilinməməsi idi.

Ta ki 2003-cü ilin mayına qədər.

Pseudogenlərin funksional olduğunu göstərən bir çalışmanın nəticələri, məşhur "*Nature*" jurnalının 1 may 2003-cü il tarixli buraxılışında dərc olundu. Tədqiqatçılar, "İfadə edilmiş pseudogen, homoloq kodlaşdıran genin xəbər aparan RNT sabitliyini nizamlayır" (An expressed pseudogene regulates the messenger-RNA stability of its homologous coding gene) başlıqlı yazılarında, bir təcrübə üçün hazırlanılan siçanlarda müşahidə etdikləri bir vəziyyəti xəbər verirdilər.⁽⁹⁹⁾ Bundan ötrü bir neçə siçanın, Makorin1-p1 adı verilən pseudogenlərinin, genetik cəhətdən dəyişdirilməsi nəticəsində siçanlarda ölümcül mutasiyalar meydana gəlmişdi. Siçanların böyrək və sümüklərinin anormal şəkildə inkişaf etdiyi müşahidə edilmişdi.

Pseudogendəki düzülüşdə baş verən bir dəyişikliyin siçanın orqanlarına təsir göstərməsinin izahı aydın idi: Bu pseudogen funksiyasız deyil, lazımlı idi.

"*Nature*" jurnalında, bu araşdırmanı şərh edən bir məqalədə bu çalışmanın, təkamülün "molekulyar fosilləri (daşlaşmış qalıntıları)" gözüylə baxılan pseudogenlər

haqqındakı məşhur görüşlərə meydan oxuduğu yazılırdı.⁽¹⁰⁰⁾ Yəni bir təkamül əfsanəsi daha puç olurdu.

Psevdogenlərin yerinə yetirdiyi bir funksiya ortaya çıxarıldıqdan yalnız üç həftə sonra, digər bir məşhur elm jurnalı *"Science"*də dərc olunan bir tədqiqat nəticələri, qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT) anlayışına başqa bir ağır zərbə vurdu.⁽¹⁰¹⁾ Jurnalın 23 may 2003-cü il tarixli buraxılışında dərc olunan bir tədqiqat nəticələri, qırıntı DNT (kodlaşdırmayan DNT) ilə əlaqədar yeni bir funksiya daha ortaya çıxarırdı. Yuxarıda qeyd etdiyimiz bütün irəliləyişlərdən xəbərdar olan təkamülçülər üçün, uzun müddət gündəmdə tutduqları "zir-zibil DNT" anlayışının mənasızlığını açıq şəkildə qəbul etməkdən başqa variant qalmırdı. Zir-zibil DNT anlayışının zibilə atılma vaxtı gəlmişdi. Pensilvaniya Dövlət Universitetindən Wojciech Makalowski tərəfindən qələmə alınan yazının başlığı bu dəyişikliyi göstərən xüsusiyyətdə idi: **"Not Junk After All" (Artıq qırıntı deyil)**. Makalowski vəziyyəti belə yekunlaşdırırdı:

Xüsusilə də təkrarlanan elementlərlə əlaqədar olan qırıntı DNT fikri 1990-cı illərdə dəyişməyə başladı... Hazırkı zamanda getdikcə daha çox sayda bioloq təkrarlanan elementlərə genomik xəzinə kimi baxırlar. Bu hesabat göstərir ki, təkrarlanan elementlər 'qırıntı DNT deyil', eukariot genomlarının əhəmiyyətli, birləşdirici komponentləridir. **Onda təkrarlı DNT (ingiliscə repetitive DNA) "qırıntı DNT" olaraq adlandırılmamalıdır...**⁽¹⁰²⁾

Bir zamanlar qırıntı DNT anlayışını və buna əsaslanan təkamülçü fərziyyələri tez-tez eşidə bilərdiniz.

Amma, burada yekunlaşdırdığımız kimi, darvinistlərin "atrofiyaya uğramış son şey" iddiası olan qırıntı DNT anlayışı da tarixə qarışdı. Darvinizmin bu son çırpınışları da boşa çıxdı.

BİR ZAMANLAR NÖVLƏRİN MƏNŞƏYİ NÖVLƏŞMƏ HESAB EDİLİRDİ

Darvinizmə olan israrlı bağlılığı ilə tanınan *"New Scientist"* jurnalının 14 iyun 2003-cü il tarixli buraxılışında "Yeni Növlər Necə Meydana Gələr?" (How Are New Species Formed?) başlıqlı elmi bir məqalə vardı. Müəllif Corc Turner bu əhəmiyyətli "etiraf" çıxış etmişdi:

Çox deyil, yaxınlarda növlərin necə meydana gəldiyini bildiyimizi hesab edirdik. Əməliyyatın demək olar ki, həmişə populyasiyaların tamamilə təcrid olunmalarıyla başladığına inanırdıq. Ümumiyyətlə populyasiyanın ciddi bir "genetik darboğaz"dan keçməsindən sonra meydana gəlirdi; (məsələn) hamilə bir dişinin uzaq bir adaya sürünməsindən və onun balalarının bir-birləri ilə cütləşməsindən sonra ola biləcəyi kimi. Bu "yaradıcı təsir"in gözəl tərəfi, laboratoriyada sınaqdan keçirilə bilməsi idi. Həqiqətdə, sözün açığı alınmadı. Bioloqların bütün söylərinə baxmayaraq, heç kim yaradıcı bir populyasiyadan yeni bir növ yaratmağın yanına belə yaxınlaşa bilmədi. Üstəlik, bildiyimizə görə, insanların az saydakı orqanizmləri xarici mühitlərə salmaları nəticəsində heç bir yeni növ meydana gəlmədi.⁽¹⁰³⁾

Əslində bu yeni bir etiraf deyil. Darvindən indiyədək keçən bir əsr yarım müddət ərzində onun irəli sürdüyü kimi bir "növləşmə" heç vaxt müşahidə olunmamış, "növlərin mənşəyi" nə qaneedici bir açıqlama gətirilə bilməmişdir.

Bunu açıqlamaq üçün Darvinin necə bir "növləşmə" nəzərdə tutduğunu izah etməkdə fayda vardır.

Darvinin nəzəriyyəsinin əsaslandığı "müşahidə"lərin növü, heyvan populyasiyalarındakı bəzi dəyişikliklər idi. Bunların bəziləri heyvan yetişdirənlərin çalışmaları idi. Cins itlər, inəklər və ya göyərçinlər yetişdirən bu kəslər, populyasiya daxilində müəyyən bir xüsusiyyəti ağır basan (məsələn, yaxşı qaçan itləri, yaxşı süd verən inəkləri və ya "ağıllı" göyərçinləri) seçib bir-birləriylə cütləşdirərək, bir neçə nəsil içində bu seçdikləri xüsusiyyətlərə yüksək nisbətlərdə sahib olan populyasiyalar meydana gətirirdilər. Normal inəklərdən daha çox süd verən inəklər törədirdilər.

Bu "məhdud dəyişiklik", Darvinə təbiətdə daimi bir dəyişiklik olduğunu və bunun uzun müddət davam etdiyində hədsiz-hüduzsuz bir dəyişiklik (yəni təkamül) meydana gətirəcəyini düşündürdü.

Darvinin eyni mövzudakı ikinci müşahidəsi isə, Qalapaqos adalarında gördüyü fərqli alacəhrə növləri idi. Bu alacəhrələrin, qurudakı əsas alacəhrələrdən fərqli dimdik strukturlarına sahib olduqlarını müəyyənləşdirmişdi. Yəni eyni populyasiyanın içində uzun dimdikli, qısa dimdikli, qıvrım dimdikli, düz dimdikli alacəhrələr törəmişdilər və bunlar da öz aralarında cütləşdikləri üçün ayrı növlər halına gəlmişdilər.

Darvin bütün bu "dəyişmə" faktlarını bir yerə gətirdiyində təbiətdə "hədsiz-hüduzsuz bir dəyişmə prosesi" yaşandığını, yeni növlərin, siniflərin, dəstələrin meydana gəlməsi üçün yalnız "uzun zaman" lazım olduğunu düşündü. Ancaq Darwin yanılırdı.

Müəyyən bir xüsusiyyəti ağır basan canlıları seçib bir-birləriylə cütləşdirərək yalnız öz növlərin daha yaxşısı, daha güclüsü canlılar yetişdirilmiş olar. Yoxsa bu üsulla digər bir canlıyı meydana gətirmək mümkün deyil. Məsələn, bu şəkildə bir pişikdən bir at, bir ceyrandan zürafə yaradıla bilməz, ya da bir armuddan bir ərik meydana gətirilə bilməz. Qarpız hər vaxt qarpızdır, şaftalılar, banana ya da qərəfillər güllərə çevrilə bilməz. Bir sözlə, hər hansı bir növdən heç bir şərt altında digər bir növ meydana gəlməz. Darwinin bu mövzuda necə yanıldığını sonrakı səhifələrdə incəliklərinə kimi açıqlayacağıq.

"Bioloji dəyişmənin təbii sərhədləri"

Darvin təbiətdə müşahidə etdiyi dəyişmənin sərhədsiz olduğunu fərz etmişdi. Əgər inəklər, itlər və ya göyərçinlər yalnız bir neçə nəsildən sonra belə dəyişmə göstərə bilirlərsə, kifayət qədər uzun müddət verildiyində hər şeyə çevrilə bilirlər, deyə düşünmüşdü. Ancaq aradan keçən 140 il müddətində aparılın minlərlə fərqli təcrübə və müşahidə, bu fərziyyənin tamamilə səhv olduğunu göstərdi.

Bitkilər və heyvanlar üzərində 20-ci əsr boyunca görülən bütün yetişdirmə işləri, növlərin təbii "növlərə ayrılma" prosesiylə əsla aşağı bilməyəcəkləri sərhədlər olduğunu göstərmişdir. Bu sahədəki ən tanınmış adlardan biri olan Luther Burbank, növlər daxilindəki dəyişməni məhdudlaşdıran görünməz bir qanunun olduğu fikrindədir:

Təcrübələrimdən bilirəm ki, bir santimetr yarım ilə altı santimetr arasında bir ərik yetişdirə bilərəm. Amma bunu etiraf edim ki, bir yaşıl noxud qədər kiçik və ya bir qədər böyük ərik əldə etmə səyi müvəffəqiyyətlə nəticələnməyəcək... Bir sözlə, ola biləcək zənn edilən inkişafın sərhədləri vardır və bu sərhədlər bir qanuna tabedir...

Bu, ilk hala, yəni orta (miyanə) ölçüyə dönmə qanunudur... Geniş miqyaslı təcrübələr daha əvvəldən aparılmış müşahidələrlə təxmin etdiyimiz nəticələri təsdiqləyən elmi dəlillər ortaya qoymuşdur. Yəni bitkilər və heyvanlar sonrakı nəsillərdə orta ölçülərinə və ya strukturlarına geri qayıtmağa meyllidirlər... Bir sözlə, bütün canlıları müəyyən bir sərhəddə olmağa məcbur edən bir qravitasiya qüvvəsi vardır.⁽¹⁰⁴⁾

Hazırkı vaxtda hələ də bəzi süni genetik tənzimləmələrlə heyvanların ya da əkinçilik məhsullarının bioloji strukturlarında bəzi dəyişikliklər aparıla bilər. Daha güclü əzələli atlar ya da daha böyük kələmlər əldə edilə bilər. Amma Darvinin bunlardan yola çıxaraq etdiyi çıxarışların səhv olduğu artıq açıq şəkildə ortadadır. Dünyanın öndə gələn antropoloqlarından Loren Eisley bunu belə açıqlayır:

Atların və ya kələmlərin keyfiyyətlərini yüksəltmək üçün həyata keçirilən istehsal forması, sonsuz bir bioloji dəyişməyə, yəni təkamülə gedən bir yol deyil. Bu cür süni istehsalların təkamülə dəlil olaraq istifadə edilməsi həqiqətən qəribə bir vəziyyətdir.⁽¹⁰⁵⁾

Florida Universitetində bir zooloq Edward S. Deevey də, təbiətdəki dəyişikliyin bir sərhəddi olduğunu belə ifadə edir: *"Buğda yenə buğdadır, meyvə deyil, donuzlara qanad taxa bilmərik, toyuqlara silindr şəklində yumurta yumurtlada bilmərik"*.⁽¹⁰⁶⁾

Meyvə milçəkləri üzərində aparılan təcrübələrdə də yenə "genetik sərhəd" divarına çırpılmışdır. Bu təcrübələrin hamısında meyvə milçəyi müəyyən ölçülərdə dəyişikliyə uğramış, amma müəyyən sərhədlərin kənarında bir dəyişiklik müşahidə edilməmişdir. Neo-darvinizmin tanınmış adlarından biri olan Ernst Mayr, meyvə milçəyi üzərində aparılan iki təcrübə ilə əlaqədar olaraq bunları çatdırır:

Birinci təcrübədə ağcaqanadın tüklərinin azaldılması, ikinci təcrübədə isə artırılması hədəflənmişdi. Orta hesabla 36 olan tük miqdarını 30 nəsillə sonra 25-ə qədər aşağı salmaq mümkün oldu. Amma daha sonra sonsuzluq meydana gəldi və o silsilədən əldə edilən ağcaqanadlar nəsillə meydana gətirə bilməz oldular. İkinci təcrübədə isə tük miqdarı 36-dan 56-a qaldırıldı; bu dəfə də yenə ilk təcrübədə olduğu kimi sonsuzluq baş göstərdi.⁽¹⁰⁷⁾

Mayr aparılan bu təcrübələrdən sonra bu nəticəni çıxarmışdır:

Aydındır ki, seleksiya yolu ilə həyata keçirilən zorakı islahatlar, genetik müxtəlifliyin kökünü kəsir... Tək tərəfli seleksiya, ümumi uyğunlaşmada (ətraf mühitə uyğunlaşmada) bir enişə səbəb olur. Bu da demək olar ki, hər istehsal təcrübəsinin baş bəlasıdır.⁽¹⁰⁸⁾

Bu mövzunu ələ alan ən əhəmiyyətli qaynaqlardan biri, biologiya professoru Lane P. Lesterin və molekulyar bioloq Raymond G. Bohlinin birlikdə qələmə aldıkları *"Natural Limits to Biological Change"* (*Bioloji Dəyişmənin Təbii Sərhədləri*) adlı kitabdır. Lester və Bohlin, kitabın girişində belə yazırlar:

Yaşayan orqanizmlərin populyasiyalarının, müəyyən bir zaman hissəsi içində anatomik, fizioloji, genetik quruluş və s. baxımından dəyişiklik göstərdikləri, müzakirə edilməyən bir həqiqətdir. Geriyə qalan çətin məsələ, bu sualın cavabıdır: Nə ölçüdə bir dəyişiklik mümkündür və bu dəyişikliklər hansı mexanizm ilə baş verir? Bitki və heyvan yetişdiriciləri, canlıların dəyişdirilməsinin mümkünlüyü mövzusunda təsir edici nümunələri bir yerə gətirə bilərlər. Amma bir yetişdirici işə itlə başladığında nəticədə yenə it əldə edir, bu fərqli və qəribə görünüşlü bir it belə olsa, nəticədə itdir. Meyvə milçəyi meyvə milçəyi olaraq qalır, güllər gül olaraq qalır.⁽¹⁰⁹⁾

Müəlliflər kitablarında bu mövzunu elmi müşahidə və təcrübələrə baxaraq araşdırırlar. Əldə etdikləri iki əsas nəticə vardır:

1) Canlıların genlərinə xarici bir müdaxilə olmadıqca, yeni genetik məlumat əldə etmələri mümkün deyil. Dolayısıyla, genlərə bir müdaxilə olmadıqca, təbiətdə əsla yeni bioloji məlumat meydana gəlməz. Yəni yeni canlı kateqoriyaları, yeni orqanlar, yeni strukturlar yaranmaz. Təbii yollarla yalnız müəyyən bir növ daxilində "genetik variasiya" meydana gəlir. Bunlar da qısa boylu, uzun boylu, az tüklü, çox tüklü it cinsləri meydana gəlməsi kimi "məhdud dəyişiklik"lərdir. İstəsə milyardlarla il belə keçsin, bu dəyişmələrin yeni canlı növləri və daha yuxarı səviyyəli kateqoriyalar (siniflər, ailələr, dəstələr, filumlar) meydana gətirməsi qeyri-mümkündür.

2) Təbiətdə canlıların genlərinə xarici müdaxilə, yalnız mutasiyalar yoluyla mümkün olar. Amma mutasiyalar da, heç vaxt, "yaradıcı" təsir təmin etməzlər. Yeni genetik məlumat meydana gətirməzlər; göstərdikləri təsir yalnız genetik məlumatı korlamaqdır.

Dolayısıyla;

Darvinin hesab etdiyi kimi, təbii seleksiya yoluyla "növlərin mənşəyi"nin açıqlanması qeyri-mümkündür. İtləri nə qədər "seleksiyaya" məruz etsək belə həmişə it olaraq qaldıqlarına görə, əslində onların keçmişdə balıq və ya bakteriya olduqlarını iddia etməyin heç bir məntiqi yoxdur.

Bəs "genlərə xarici müdaxilə" variantı, yəni mutasiyalar diqqətə alınsa?

Darvinist nəzəriyyə 1930-cu illərdən bəri bu variantda belə bağlayır və bu səbəblə də nəzəriyyənin adı dəyişilib neo-darvinizm olmuşdur. Necə ki, mutasiyalar da nəzəriyyəni xilas edə bilmir. Bu əhəmiyyətli mövzunu ayrılıqda araşdırmaq yerində olacaq.

Qalapaqosdakı dəyişiklik hara qədər?

Darvinin Qalapaqos adalarında gördüyü fərqli alacəhrələr də bir variasiya nümunəsidir və digərlərində olduğu kimi qətiyyət təkamülə bir dəlil meydana gətirməzlər. Son illərdə aparılan müşahidələr, alacəhrələrdə Darvinin nəzəriyyəsinin nəzərdə tutduğu kimi sərhədsiz bir dəyişiklik yaşanmadığını göstərmişdir. Bundan əlavə Darvinin 14 ayrı növ olaraq xarakterizə etdiyi fərqli alacəhrə tiplərinin çoxu, əslində bir-birləri ilə cütləşə bilən, yəni eyni növün üzvləri olan variasiyalardır. Elmi müşahidələr, demək olar ki, hər bir təkamülçü qaynaqda izah edilən "alacəhrə dimdikləri" nümunəsinin, həqiqətdə bir "variasiya" nümunəsi olduğunu, yəni təkamül nəzəriyyəsinə dəlil meydana gətirmədiyini göstərir. Qalapaqos adalarına "darvinist təkamülün dəlillərini tapmaq" üçün gedən və adalardakı alacəhrə növlərini uzun illər boyunca müşahidə edən Peter və Rosemary Grantın məşhur çalışmaları, adada bir "təkamül" yaşanmadığını sənədləşdirməkdən başqa bir nəticə verməmişdir.⁽¹¹⁰⁾

Mutasiyalar nə işə yarayar?

Genetik məlumat son dərəcə kompleksdir. Həm genlərdə saxlanılan məlumatın özü kompleksdir, həm də bu məlumatı kodlaşdıran, oxuyan və buna görə istehsal prosesini həyata keçirən molekulyar maşınlar... Bu sistemə isabət edəcək təsadüfi bir təsir, yəni bir qəza, heç bir şəkildə genetik məlumat artımı təmin etməz.

Mutasiya, kompüter proqramları yaratmaqla məşğul olan bir proqramçının klaviaturasının üzərinə təsadüfi bir kitab düşməsi və bu kitabın bəzi düymələrə dəyərək proqramın içinə təsadüfi hərflər və rəqəmlər əlavə etməsi kimi bir şeydir. Belə bir qəza necə kompüter proqramını təkmilləşdirməz, əksinə korlayarsa, mutasiyalar da canlıların genetik kodunu korlayarlar. Lester və Bohlinin "*Natural Limits to Biological Change*" (Bioloji Dəyişmənin Təbii Sərhədləri) adlı kitablarında ifadə etdikləri

kimi; *"mutasiyalar DNT-nin replikasiyasının həssas mexanizmində meydana gələn səhvlərdir"* və dolayısılə *"mutasiyalar, eynilə genetik variasiya və rekombinasiya kimi öz başlarına böyük təkamülü dəyişiklik meydana gətirə bilməzlər"*.⁽¹¹¹⁾

Məntiqi baxımdan gözlənilə biləcək bu nəticə, 20-ci əsr boyunca aparılan bütün təcrübə və müşahidələr tərəfindən də təsdiqlənmişdir. Heç bir canlıda genetik məlumatını inkişaf etdirərək köklü bir dəyişiklik meydana gətirən bir mutasiya müşahidə edilməmişdir.

Dolayısılə Fransa Elmlər Akademiyasının keçmiş rəhbəri Pierre-Paul Grassé, təkamül nəzəriyyəsini qəbul etməsinə baxmayaraq, mutasiyaların *"yalnız irsi dəyişənlər olduğunu, mərkəzi nöqtəyə bağlı olaraq sağa, sola hərəkət edən bir rəqqas mövqeyində olduqlarını, amma heç vaxt təkamülü təsiri olan bir nəticə olmadıqlarını... ancaq daha əvvəldən mövcud olanı bir növ dəyişikliyə uğratdıqlarını"* söyləyir.⁽¹¹²⁾

Dr. Grasse təkamül mövzusunda problemin *"bəzi müasir bioloqların mutasiyanı görən kimi təkamüldən bəhs etməyə başlamalarından qaynaqlandığını"* söyləyir. Ona görə bu qənaət *"həqiqətlərlə uyğunlaşmaz; çünki nə qədər çox sayda olurlarsa olsunlar mutasiyalar hər hansı bir təkamül meydana gətirməz"*.⁽¹¹³⁾

Növlərin mutasiyalarla yeni genetik məlumat qazana bilməyəcəkləri mövzusunda verilə biləcək ən gözəl nümunə meyvə milçəkləri ilə əlaqədardır. Meyvə milçəkləri üzərində edilən mutasiyalar, təbiətdəki canlılara dəyişmənin deyil, bir tarazlığın hakim olduğunu göstərmişdir. Meyvə milçəyi hamiləlik müddəti çox qısa (12 gün) olduğu üçün uzun illərdir ki, üstünlük verilən mutasiya təcrübələrinin sınağı olmuşdur. Bu təcrübələrdə ağcaqanadın mutasiya nisbətini 15 000% artırmaq üçün rentgen şüalarından istifadə edilmişdir. Elm adamları meyvə milçəyinin təbii şərtlər altında milyonlarla il ərzində məruz qalacağı mutasiya sayını qısa bir müddət ərzində reallaşdıraraq müşahidə edə bilmişlər. Bu qədər sürətli mutasiyalardan sonra heç bir yeni növ əldə edilməmişdir. Elm adamları yenə meyvə milçəyindən başqa bir şey əldə edə bilməmişlər.

Meyvə milçəklərindəki iddia edilən "faydalı mutasiya"lara nümunə verilən klassik hadisə, dörd qanadlı mutantlardır. Meyvə milçəkləri normalda iki qanadlıdır, ancaq bəzi mutantların dörd qanada sahib olduğu müşahidə edilmişdir. Darwinist ədəbiyyat bu nümunəni "inkişaf" olaraq təqdim edir. Halbuki, Jonathan Wellsin *"Təkamülün İkonları"* adlı kitabında ətraflı şəkildə açıqladığı kimi, bu çox səhv bir şərhdir. Qeyd olunan əlavə qanadlar uçuş əzələlərindən məhrumdur və dolayısılə mutant

ağcaqanadlara xeyir yox, zərər gətirir. Necə ki, bu mutantların heç biri laboratoriyadan kənarında yaşamamışdır.⁽¹¹⁴⁾

Bütün bunlara baxmayaraq, təkamülçülər nadir də olsa "faydalı mutasiyaların" yaşandığını və bunların təbii seleksiya vasitəsiylə seçildiyini və beləliklə də, yeni bioloji strukturların meydana gəldiyini irəli sürürlər. Halbuki, burada çox əhəmiyyətli bir yanılma vardır. Bir mutasiya qətiyyən "genetik məlumat artımı" meydana gətirməz və dolayisilə təkamül təmin etməz. Lester və Bohlin bu mövzunu belə açıqlayırlar:

(Mutasiyalar)... onsuz da var olanı modifikasiya edirlər, əksərən mənasız və yox edici bir şəkildə. Bu, faydalı mutasiyaların heç vaxt mövcud olmadığı mənasını verməz; elə də mümkün olmasa da, yenə də meydana gələ bilirlər. Faydalı mutasiya, sadəcə, bu mutasiyaya məruz qalanların, öz nəsillərini daha sonrakı nəsillərə, mutasiyaya məruz qalmayanlardan daha çox davam etdirmələrini təmin edən hadisədir... Amma bu mutasiyaların bir orqanizmi digər bir orqanizmə çevirməklə heç bir əlaqəsi yoxdur...

Bu baxımdan Darvin Madeyrada yaşayan qanadsız böcəklərə diqqət çəkmişdir. Küləkli bir adada yaşayan böcəklər üçün, qanadlar qəti bir zərər ola bilər. Uçma qabiliyyətinin yox olmasına səbəb olan mutasiyalar isə qətiyyən faydalı olacaq. Eyni vəziyyət görmə qabiliyyəti olmayan mağara balıqlarına da aiddir. Gözlər yaralanmağa çox əlverişlidir və tamamilə qaranlıq bir mühitdə yaşayan canlılar, gözlərini yox edərək yaralanma ehtimallarını sifira endirən bir mutasiyadan fayda görəcəklər. Bu mutasiyalar təsirli və faydalı bir dəyişiklik meydana gətirsələr də, əhəmiyyətli bir məqam vardır ki, bunlar hər vaxt bir itki meydana gətirirlər, qazanc deyil. Heç vaxt daha əvvəldən gözlərə və ya qanadlara sahib olmayan növlərdə bunların meydana gətirildiyini müşahidə etmirik.⁽¹¹⁵⁾

Dolayisilə müəlliflərin gəldikləri nəticə budur: "Yekun nəticədə, mutasiyalar daimi bir genetik pozulma və degenerasiya səbəbi olaraq funksiya yerinə yetirirlər".

Göstərdikləri təsir həmişə "genetik məlumat itkisinə" gətirib çıxaran mutasiyaların, təbiətdəki milyonlarla fərqli canlı növünün fəvqəladə dərəcədə kompleks genetik kodlarını meydana gətirdiklərinə inanmaq isə, klaviaturaların üzərinə təsadüfən düşən kitabların, milyonlarla ensiklopediya yazdığına inanmaq kimidir. Yəni cəfəngiyatdır, ağıldankənardır. Paris Universitetinin Tibb fakültəsində kafedra müdiri vəzifəsini icra edən dr. Merle Aubigne, bu mövzuda bu əhəmiyyətli şərhini verir:

Mən şəxsən həyat şərtlərindəki dəyişikliklərə bağlı olaraq baş verən mutasiyanın; beyində, ciyərlərdə, ürəkdə, böyrəklərdə hətta oynaq və əzələlərdə olan kompleks və şüurlu nizamı açıqlaya biləcəyi fikrini qaneedici görmürəm. Ağıl sahibi ya da nizamlayıcı bir güc olduğu fikrindən necə qaçınıla bilər ki?⁽¹¹⁶⁾

Bir sözlə, mutasiyalar da Darvinin məsələsinə, yəni "növlərin mənşəyi"nə bir şərh gətirmir. Avstriyalı təkamülçü bioloq Gerhard Müller bu çıxılmaz vəziyyəti, "yeni morfoloji əlamətlərin mənşəyi, müasir sintetik (neo-darvinist) nəzəriyyə tərəfindən hələ açıqlanmamışdır" şəklində ifadə edir.

Neo-darvinizmin irəli sürülən iki mexanizminin, yəni təbii seleksiya və mutasiyanın canlıların mənşəyini izah etməsi mümkün deyil. Çünki təbii seleksiya yoluyla genetik məlumat meydana gətirilə bilməz; yalnız mövcud olan məlumat seçilir. Mutasiyalar da genetik məlumat meydana gətirməz; bu məlumata ən yaxşı ehtimalla təsir göstərməz, çox vaxt korlayar. Genetik məlumatın (və dolayısıyla həyatın) mənşəyinin bu şüursuz təbiət mexanizmləri olmadığı açıqdır.

Bu mənşə, dr. Merle Aubignenin də ifadə etdiyi kimi, "ağıl sahibi ya da nizamlayıcı bir güc"dür. Bu güc sonsuz ağıl, elm və qüdrət sahibi Uca Allahdır. Allah Quranda belə buyurur:

Məxluqatı ilk dəfə yoxdan yaradan, sonra onu bir daha təkrarlayan Odur. Bu da Onun üçün çox asandır. Göylərdə və yerdə olan ən uca sifətlər Ona məxsusdur. O, Qüdrətlidir, Müdrikdir. (Rum surəsi, 27)

Darvinizm bu həqiqəti inkar etməyə çalışmış, amma bunu bacara bilməmişdir, köhnə bir nəzəriyyə olaraq tarixə keçəcək.

"Məhz belə hekayələr" in aqibəti

Buraya qədər təkamül nəzəriyyəsinin növlərin mənşəyinə izah gətirmə səyinin tamamilə bir nəticə vermədiyini olduğunu nəzərdən keçirdik. Bu çıxılmaz vəziyyət son illərdə təkamülçülər tərəfindən də açıq şəkildə etiraf edilir. Təkamülçü bioloqlar Gilbert, Opitz və Raff, *"Developmental Biology"* jurnalında dərc olunan 1996-cı il tarixli bir məqalələrində, "növlərin mənşəyi, yəni Darvinin problemi həllsiz qalmağa davam edir" deyərək vəziyyəti yekunlaşdırırlar.⁽¹¹⁷⁾

Amma ictimaiyyət bu vəziyyətdən çox xəbərdar edilməz. Darvinist sistem, küçədəki insanın "növlərin mənşəyinin darvinizm baxımından həllsiz qaldığını" bilməsini üstünlük verməz. Bunun əvəzinə media və dərsliklər kimi yollarla insanlara təkamül nağılları izah edilir. Elm aləmində "məhz belə hekayələr" (just-so stories) deyilən bu nağıllar, təkamül nəzəriyyəsinə inanan bir çox insanın da ilkin motivasiya mənbəyidir.

Bu, "məhz belə hekayələr" in çox geniş yayılmışlarından birini qısa şəkildə izah edək. Demək olar ki, hər təkamülçü qaynaqda, aralarında cüzi fərqlər olduğunu görəcəyiniz bu hekayə, insanın necə olub da "ayağa qalxdığı" ilə əlaqədardır:

İnsanların əcdadları olan insanabənzər meymunlar, Afrikanın meşələrindəki ağaclarda yaşayırdılar. Skeletləri əyri idi, əlləri və ayaqları ağaclardan yapışmağa uyğun idi. Sonra günlərin birində Afrikada meşəlik sahələr azaldı və insanabənzər bu meymunlar savannalara doğru köç etdilər. Savannalarda hündür otların arasında ətrafı görə bilmək üçün şaquli vəziyyətdə dayanmaq, yəni ayağa qalxmaq lazım idi. Beləcə əcdadlarımız ayağa qalxdılar, şaquli vəziyyətdə yeriməyə başladılar. Əlləri isə boşda qaldı. Bunun nəticəsində əllərindən istifadə etməyə başladılar. Əllərindən alət hazırlanışında istifadə etdikcə, zəkaları da inkişaf etdi. Beləcə insan oldular.

Bu kimi hekayələrə təkamülçü qəzetlərdə və jurnallarda tez-tez rast gələ bilərsiniz. Təkamül nəzəriyyəsinə inanan və mövzu haqqında məlumatsız ya da səthi məlumata sahib müxbirlər, bu hekayələri oxucularına guya elmi bir həqiqət kimi izah etməyi sanki özlərinə vəzifə bilmişlər. Halbuki, getdikcə daha çox elm adamı bu hekayələrin heç bir elmi əhəmiyyət daşımadığını qəbul və elan edir. Londondakı İngilis Təbiət Tarixi Muzeyində uzun illər yuxarı səviyyəli paleontoloq kimi çalışan dr. Collin Patterson belə yazmışdır:

Bir canlının başqa bir canlıya necə çevrildiyinə dair hekayələr yazmaq və bu çevrilmənin mərhələlərinin təbii seleksiya tərəfindən necə seçildiyinə dair səbəblər tapmaq asandır. Amma bu hekayələr elmin bir parçası deyil, çünki onları sınaqdan keçirməyin heç bir üsulu yoxdur.⁽¹¹⁸⁾

Təkamülçü paleontoloq T. S. Kemp isə, 1999-cu ildə nəşr olunmuş *"Fossils and Evolution"* (Fosillər və Təkamül) adlı kitabında "məhz belə hekayələr" in elmi dəyərsizliyini "quşların təkamülü" mövzusunda yazılmış olanlarını ələ alaraq belə açıqlayır:

Quşların mənşəyi haqqında bir ssenari, gec Yura dövrü, kiçik, yüngül iki ayaqlı dinozavrlar üzərində, getdikcə ağaclarda yaşamağa daha əlverişli bir adaptasiyanı meydana gətirən bir seleksiyanın olduğu şəkildədir. Ağaclarda yaşamaq, onların yırtıcılardan qaçma qabiliyyətlərini artırmış və yeni qida mənbələri tapmalarını təmin etmişdir. Əlavə seleksiya təzyiqləri sıra ilə sıçramağı, süzülməyi və nəticədə budaqdan budağa və ağacdən ağaca sürətli şəkildə uçmağı məcburi hala gətirmişdir. Bu ara keçid formalar, onların yaşadıkları ekoloji şərtlər və məruz qaldıkları seçmə güclər haqqındakı fərziyyələrin heç biri empirik (təcrübi) formada sınaqdan keçirilə bilməz. Nəticə budur ki, tənqidi şəkildə ifadə etdiyimiz təqdirdə bu təkamül xarakterli ssenari, "məhz belə hekayə"dir.⁽¹¹⁹⁾

Pattersonun və ya Kempin ifadə etdiyi xüsus, yəni haqqında danışılan "məhz belə hekayələr" in sınaqdan keçirilə bilməyəcəkləri və dolayısılə elmi dəyər daşımadıqları, məsələnin bir istiqamətidir. İkinci və bəlkə də, daha da əhəmiyyətli istiqaməti isə, bu hekayələrin eyni zamanda reallaşması qeyri-mümkün olan cəfəngiyatlar olmasıdır. Yəni bu hekayələr qeyri-elmi olmalarından başqa, onsuz da gerçək də deyillər.

Bunu izah etmək üçün, yenə insanın təkamülü mövzusunda bir qədər əvvəl qeyd etdiyimiz "ayağa qalxan insanabənzərlər" hekayəsini ələ alağ.

Bundan 150 il əvvəl Jean Baptiste Lamarck, dövrünün geri qalmış elm səviyyəsiylə belə bir hekayə irəli sürmüşdür. Halbuki, müasir genetika elmi göstərmişdir ki, yaşama əsnasında qazanılan xüsusiyyət sonrakı nəslə ötürülməz. Bunun yuxarıdakı hekayə ilə əlaqəsi budur: Hekayədə, insanın uydurma əcdadlarının yaşadıkları əsnada qazandıqları xüsusiyyətlərlə təkamül keçirdikləri fərziyyəsi hakimdir. İnsanların otlar arasında ətrafı görə bilmək üçün ayağa qalxdıqları və əlləri boşda qaldığı üçün bunları istifadə etdikləri və beləcə zəkalarının inkişaf etdiyi iddia edilir. Bu, tamamilə elmdən və ağıldan kənar bir iddiadır. Belə bir hadisə heç yaşanmamışdır. Həmçinin bir canlının şaquli vəziyyətdə durmağa çalışaraq və ya əl alətlərindən istifadə edərək bəzi xüsusiyyətlər əldə etməsi mümkün deyil. Əldə etdiyini qəbul etsək belə (belə ki, bu elmi baxımdan qeyri-mümkündür), bu xüsusiyyətləri sonrakı nəslə ötürməsi qeyri-mümkündür. Dolayısılə qeyri-mümkün bir şey reallaşsa və bir meymun özünü zorlayaraq skeletini "şaquli vəziyyətə gətirsə" belə, bu xüsusiyyət sonrakı nəslə keçməz və dolayısılə bir "təkamül" yaşanmaz.

Bəs onda necə olur da, bir əsrdən artıqdır bir müddətdir ki, çürümüş olan Lamarckist məntiqlər hələ də cəmiyyətə təlqin edilməyə çalışılır?

Təkamülçülər, bunun, yəni "məhz belə hekayələr" in, yaşanan əsl bioloji təkamül prosesinin bir xülasəsi olduğunu söyləyirlər. Onlara görə "ehtiyaclar təkamül yaratmaz"; amma "ehtiyaclar təbii seleksiyanı müəyyən bir istiqamətdə istiqamətləndirər, bu da o istiqamətdə nəticə verən mutasiyaları seçdirər". Yəni, "insanabənzərlər ayağa qalxdı" dediklərində, əslində "insanabənzərlərin ayağa qalxması üstünlük qazandıracaqdı, məhz tam bu dövrdə onlarda baş verən bir mutasiya skeletlərini şaquli vəziyyətə gətirdi, şaquli vəziyyətə gələnlər də təbii seleksiya yoluyla seçildi" demiş olurlar.

Digər bir sözlə, "məhz belə hekayələr" də, hekayənin mutasiya ilə əlaqədar qisminin elmi izahı tamamilə görməzlikdən gəlinir. Çünki bu qisim ələ alınıb nəzərdən keçirildikdə, ortaya elmdən uzaq batıl bir inanc çıxacaq.

Təkamülçülərin mutasiya ilə əlaqədar "məhz belə hekayələri" ndə bir canlı nəyə ehtiyac duyursa, hansı vəziyyət onu daha "üstün" hala gətirirsə, o ehtiyacını qarşılayacaq, o vəziyyəti təmin edəcək bir mutasiyanın mütləq meydana gələcəyi fərz edilir.

Üstəlik bu günə qədər genetik məlumatı inkişaf etdirən tək bir mutasiya belə müşahidə edilmədiyi bir halda...

Bu ssenariyə inanmaq, canlılar üçün, ehtiyac duyduqları hər şeyi təmin edən sehri bir dəyənəyə inanmaq kimi bir şeydir. Batıl inandır.

Bu çox əhəmiyyətli həqiqəti müəyyənləşdirən şəxslərdən biri, təkamül nəzəriyyəsinə prinsip etibarilə inanmasına baxmayaraq, darvinizmə şiddətlə qarşı çıxan, Fransa Elmlər Akademiyasının keçmiş rəhbəri olan tanınmış fransız zooloq Pierre Grasse-dir. Grasse mutasiyalar haqqındakı qəribə darvinist inancı belə təsvir edir:

Mutasiyaların heyvanların və bitkilərin ehtiyaclarının qarşılınmasını təmin etdiyinə inanmaq həqiqətən çox çətindir. Amma darvinizm bundan artığını da istəyər: Tək bir bitki, tək bir heyvan, minlərlə və minlərlə tam olması lazım olduğu şəkildə faydalı təsadüflərə məruz qalmalıdır. Yəni möcüzələr adi bir qanun halına gəlməli, baş vermə ehtimalı inanılmaz dərəcədə aşağı olan hadisələr asanlıqla reallaşmalıdır. Xəyal qurmağı qadağan edən bir qanun yoxdur, amma elm bu işin içinə daxil edilməməlidir.⁽¹²⁰⁾

Bir sözlə, darvinizm xəyal qurmaqdır. Elmlə əlaqəsi yoxdur. Bütün dünyaya elmi həqiqətlər kimi izah edilən "məhz belə hekayələr" in isə, ən kiçik bir elmi dayağı yoxdur.

Bütün bu hekayələrin ortaq xüsusiyyəti, canlıların müəyyən bir ehtiyacının müəyyənləşdirilməsi və sonra da bu ehtiyacın mutasiyalar tərəfindən qarşılanmış olduğunun fərz edilməsidir. Bəhs olunan ehtiyac təkamülçülər tərəfindən "təkamüli təzyiq" kimi xarakterizə edilir. (Məsələn, savannaların hündür otları arasında ayağa qalxma ehtiyacı, "təkamüli bir təzyiq"dir.)

"Lazımı mutasiyaların istifadəyə hazır olduğunu fərz etmək" isə, yalnız darvinizmə kor–koranə inanmaqla mümkün ola bilər. Beləsinə kor–koranə bir doqmatizmə qapılmayan hər kəs, "məhz belə hekayələr" in elmlə əlaqəsi olmayan xurafatlar olduğunu görəcək.

Necə ki, "məhz belə hekayələr" in iç üzünü, artıq təkamülçü elm adamları da yüksək səslə ifadə etməyə başlamışdılar. Bunun yeni bir nümunəsi, *"New York Times"* də dərc olunan tipik bir "məhz belə hekayə" barəsində Amerikan Təbiət Tarixi Muzeyinin Antropologiya fakültəsinin rəhbəri Tattersallın verdiyi açıqlama oldu. *"New York Times"* də dərc olunan xəbərdə, "insanlar təkamül prosesində niyə tüklərini itirdilər?" deyə bir sual verilir və buna dair izah edilən müxtəlif üstünlük ssenariləri nəql edilirdi. Tattersall isə belə deyirdi: *"Tük itkisinin verdiyi üstünlüklərə dair hər cür fikir mövcuddur, amma bunların hamısı 'məhz belə hekayələrdir'".*⁽¹²¹⁾

Məşhur *"Nature"* jurnalının elmi redaktoru və təkamül mövzusunda bir çox məqalə və kitabın müəllifi Henry Gee, bir təkamülçü olmasına baxmayaraq, bir orqanın mənşəyini onun faydalarından bəhs edərək izah etməyə çalışmağın nə qədər səhv olduğunu 1999–cu ildə nəşr olunmuş kitabında belə açıqlayırdı:

...Burunlarımız eynək daşımaq üçün yaranmışdı, dolayısıyla eynəklərimiz vardır. Bəli, təkamülçü bioloqlar hər hansı bir quruluşu onun mövcud faydasından danışaraq izah etməyə çalışdıqlarında bu məntiqdən istifadə etmiş olurlar. Halbuki, bəhs olunan mövcud fayda, bizə o quruluşun necə dəyişdiyini, hətta o quruluşun təkamül tarixinin onun formasına və xüsusiyyətlərinə təsir edib–etmədiyi mövzusunda heç bir şey söyləməz.⁽¹²²⁾

Bu açıqlamalar çox əhəmiyyətlidir. Çünki ehtimal ki, bundan sonra da başda bir qisim media orqanı olmaqla, təkamülçü qaynaqlarda da "məhz belə hekayələr"ə rast gələ bilərsiniz. Bunların heç bir dəlili olmayan boş nağıllar olduğuna diqqət yetirmək

lazımdır. Bu hekayələrin yaradılmasında həmişə eyni üsuldən istifadə edilir. Əvvəlcə bir canlıya aid bir xüsusiyyətin üstün cəhəti və ya cəhətləri təsvir edilir. Sonra bu üstünlüyün necə təkamül keçirmiş ola biləcəyinə dair bir ssenari uydurular. Əlbəttə ki, bu şəkildə meydana gətiriləcək təkamülçü tezislərin praktikada bir həddi-hüdudu yoxdur. "Filin xortumu yerdən yemək toplama işində üstünlük təmin edər, onda filin xortumu yerdən yemək toplamaq üçün təkamül keçirmişdir" və ya "zürafənin boyu, ona hündür budaqlara çatması üçün imkan verər, onda zürafənin boyu hündürdəki yarpaqlara uzanmaq üçün təkamül keçirmişdir" kimi... Bunlara inanmaq, təbiətdə canlıların hər ehtiyacını qarşılayan bir "sehrli təkamül dəyənəyi" olduğuna inanmaqdır. Yəni xurafata inanmaqdır.

Bu xurafatın iç üzü isə hər keçən gün bir az daha ortaya çıxır.

Bölmənin əvvəlindən indiyədək nəzərdən keçirdiklərimizə baxaraq deyə bilərik ki; "Növlərin Mənşəyi"nin təsadüfi bir təkamül prosesi olduğu iddiası Darwinin 19-cu əsrin primitiv elm səviyyəsi içində etdiyi səhv çıxarışların bir nəticəsidir. 20-ci əsr boyunca aparılan bütün müşahidə və təcrübələr, təbiətdə yeni növlər və daha üst kateqoriyalar meydana gətirən bir mexanizm olmadığını göstərmişdir.

Elm, darvinist yanılmanı yıxmışdır və növlərin əsl mənşəyinin yaradılış olduğu, bütün canlıları üstün elm sahibi Uca Allahın yaratdığı həqiqəti ortaya çıxmışdır.

BİR ZAMANLAR AT SERİYASI SSENARİSİ VARDI

Daha əvvəl də ifadə etdiyimiz kimi Darvin, nəzəriyyəsini ortaya atdığı dövrdə fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydlərində nəzəriyyəsinə dəstək ola biləcək ara-keçid formalarının əskik olduğunu görmüş, ancaq bunların gələcəkdə tapılacağını ümid etmişdi. Darvinə inanan paleontoloqlar, bu əhəmiyyətli əskikliyi aradan qaldırmaq üçün qızğın bir axtarışa girişdilər. Bunun nəticələrindən biri, Şimali Amerika materikində çıxarılmış bəzi fosillərin (daşlaşmış qalıntıların) bir silsilə meydana gətirəcək şəkildə düzülməsi oldu. Darwinistlər, göründüyünə görə, fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydlərindəki ara-keçid formasının çatışmazlığına baxmayaraq, guya müstəsna bir müvəffəqiyyət əldə etdiklərini zənn etmişdilər. Silsiləsi yaradılan bu canlı, at idi.

Bu silsilənin ən əhəmiyyətli hissələrindən biri, əslində darvinizmdən daha əvvəl tapılmışdı. Tanınmış ingilis paleontoloq Sir Richard Owen 1841-ci ildə kiçik bir məməliyə aid bir fosil (daşlaşmış qalıntı) tapmış və buna Afrikada yaşamaqda olan Hyrax adlı canlıya olan bənzərliyindən ilham alaraq, *hipparion* adını vermişdi. Hyrax, tülküyə bənzər kiçik bir canlı idi və skeleti Owenin fosili ilə (daşlaşmış qalıntısıyla) kəllə və quyruq nahiyələri istisna olmaqla, demək olar ki, tamamilə eyni idi.

Darvinizmə inanan paleontoloqlar isə, digər bütün fosillərdə (daşlaşmış qalıntılarda) olduğu kimi *Hyracotheriumu* da təkamülçü bir gözlə qiymətləndirməyə başladılar. Rus paleontoloq Vladimir Kovalevski 1874-cü ildə *Hyracotherium* ilə atlar arasında bir əlaqə qurmağa çalışdı. 1879-cu ildə isə dövrün tanınmış təkamülçüləri arasındakı iki ad bu cəhdi daha da irəli apararaq darvinistlərin uzun illər gündəmdə tutacaqları at silsiləsini meydana gətirdilər. Amerikalı paleontoloq Othniel Charles Marsh ilə Tomas Huxley (Darvinin qəhrəmanı olaraq da tanınır), bəzi dırnaqlı fosilləri (daşlaşmış qalıntıları), arxa və ön ayaqlarındakı dırnaq sayına və diş strukturlarına görə düzərək bir sxem meydana gətirdilər. Owenin *Hyracotheriumu* bu sırada təkamülü xatırladacaq şəkildə yenidən adlandırılmış və 'Şəfəq Atı' mənasını verən *Eohippus* adını almışdı. İddialarını sxemləriylə birlikdə "American Journal of Science" adlı jurnalda dərc edən ikili, bir əsr boyunca muzey və dərsliklərdə *Eohippusdan* müasir atlara doğru davam edən (guya təkamül dəlili olaraq göstəriləcək) ardıcılığın təməllərini atmışdılar.⁽¹²³⁾ Bu silsilənin pillələri olaraq göstərilən əhəmiyyətli kateqoriyalar *Eohippus*, *Orohippus*, *Miohippus*, *Hipparion* və nəhayət müasir at *Equus* idi.

Bu silsilə, sonrakı əsr boyunca atın uydurma təkamülünə dəlil olaraq göstərildi. Dırnaq sayındakı azalma, ölçüdəki kiçikdən böyüyə doğru nizamlı artışı, təkamülçüləri razı salmağa kifayət etmişdi. Təkamülçülər başqa canlıların da belə fosil (daşlaşmış qalıntı) silsilələrini meydana gətirə biləcəklərini ümid etdilər. Bu vəziyyət bir neçə on il davam etdi, ancaq ümid etdikləri nəticə alınmadı. Atda olduğu kimi, başqa canlılara aid silsilələr meydana gətirə bilmədilər.

Bundan əlavə, at silsiləsi də öz içində ziddiyyətlər meydana gətirməyə başladı. Aparılan qazıntılarda rast gəlinən və at silsiləsinə yerləşdirilməyə çalışılan yeni fosillər (daşlaşmış qalıntılar) problemə çevrildi. Çünki fosillərin (daşlaşmış qalıntıların) yeri, yaşı, dırnaq sayı kimi xüsusiyyətlər bir-birləriylə ziddiyyətli bir vəziyyət meydana gətirərək silsiləni pozmağa başlayırdı. At silsiləsi bu yeni tapıntılar qarşısında əsassız və mənasız bir fosil (daşlaşmış qalıntı) yığınınə çevrildi.

BBC televiziyasının keçmiş elmi redaktoru Gordon Rattray Taylor, bu vəziyyəti belə ifadə edir:

"Bəlkə də, Darvinizmin ən ciddi zəifliyi, paleontoloqların, orqanizmlərin qaneedici filogenezlərini və ya silsilələrini böyük təkamüli dəyişiklikləri ortaya qoyacaq şəkildə göstərmək məsələsindəki müvəffəqiyyətsizlikləridir... At ümumiyyətlə yaradılmış yeganə nümunə olaraq xatırlanır. Ancaq həqiqətdə *Eohippus*dan *Equusa* qədər olan ardıcılıq çox nizamsızdır. Ölçülərdə bir artışı olduğu xarakterindədir, ancaq həqiqət budur ki, variasiyaya uğramış bəzi canlılar *Eohippus*dan daha kiçikdir, daha böyük deyil. Fərqli qaynaqlardan olan nümunələr göründüyünə görə qaneedici bir silsilə meydana gətirəcək şəkildə bir araya gətirilə bilər, ancaq bunların zaman içində bu şəkildə həqiqətən sıralandığına dair heç bir dəlil yoxdur".⁽¹²⁴⁾

Taylor at silsilələrinin bir dəlilə əsaslanmadığını açıq şəkildə etiraf edir. Bunu açıq şəkildə ifadə edən tədqiqatçılardan biri də Heribert Nilssonudur. Nilsson bu silsilənin "olduqca süni" olduğunu yazmışdır:

Atların nəsil ağacı yalnız dərslərdə gözəl və daimidir. Həqiqətdə bunu meydana gətirən üç hissənin yalnız sonuncusunun atları ehtiva etdiyi deyilə bilər. İlk hissənin canlıları ancaq müasir damanların (qaya porsuğu bənzəri bir canlı) at olduğu qədər kiçik atlardır. Atların quruluşu olduqca sünidir, çünki qeyri-uyğun hissələrdən meydana gətirilmişdir və buna görə də daimi bir keçid ardıcılığı meydana gətirə bilməz.⁽¹²⁵⁾

Atın mərhələli bir təkamül prosesi nəticəsində meydana gəlmiş iddiasının əsassızlığını artıq bir çox təkamülçü qəbul edir. 1980-ci ilin noyabrında Çikaqo Təbiət Tarixi Muzeyində 150 təkamülçünün qatıldığı, dörd gün davam edən və mərhələli təkamül nəzəriyyəsinin problemlərinin ələ alındığı bir yığıncaq keçirildi. Yığıncaqda söz alan təkamülçü Boyce Rensberger, atın təkamülü ssenarisinin fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydlərində heç bir dəyər olmadığı və atın mərhələli şəkildə təkamül keçirməsi kimi bir prosesin heç yaşanmadığını belə izah etmişdir:

Təxminən 50 milyon il bundan əvvəl yaşamış dörd dırnaqlı, tülkü böyüklüyündəki canlılardan müasir dövrün daha böyük tək dırnaqlı atına doğru bir sıra mərhələli dəyişikliklər yaşandığını irəli sürən məşhur atın təkamülü nümunəsinin əsassız olduğu uzun müddətdir ki bilinir. Mərhələli dəyişmə əvəzinə, hər növün fosilləri (daşlaşmış qalıntıları) tamamilə fərqli xüsusiyyətlərə sahib olaraq ortaya çıxır, dəyişmədən qalır, sonra da nəslə tükənir. Ara-keçid formalar bilinmir.⁽¹²⁶⁾

Taylor, Nilsson və Rensbergerin sözlərindən də aydın olacağı kimi atın uydurma təkamülünə dəyər göstərilən bu silsilə, elmi dəlillərdən məhrum olub, əsassızlıqlarla dolu nümunələrdən ibarətdir. Yaxşı, bəs onda at silsiləsi dəlilə əsaslanmırsa nəyə əsaslanır? Bunun cavabı açıqdır. Darvinizmin digər bütün ssenarilərində olduğu kimi, atın təkamülü ssenarisi də xəyal gücünə əsaslandırılmış, təkamülçülər tapdıqları bəzi fosilləri (daşlaşmış qalıntıları) öz ön mühakimələrinə uyğun şəkildə düzərək, cəmiyyətə bunların guya bir-birindən təkamül keçirən canlılar olduğu təəssüratını vermişlər.

At silsiləsinin memarı deyilə biləcək adam olan Marshın, bu təəssüratı meydana gətirmədəki rolu danılmazdır. Marshın "metodu" demək olar ki, bir əsr sonra təkamülçü Robert Milnerin bu sözlərində ortaya çıxır: *"...Marsh, fosillərini (daşlaşmış qalıntılarını) müasir at növünə çatacaq şəkildə 'sıraladı'. Bunu edərkən özündən razı bir şəkildə çox sayda əsassızlığı və zidd dəlili görməzlikdən gəldi"*.⁽¹²⁷⁾

Bir sözlə, Marsh öz zehində bir ssenari meydana gətirmiş və sonra sanki bir alət çantasındaki vintaçanları uzunluqlarına görə düzərmişcəsinə, fosilləri (daşlaşmış qalıntıları) bu ssenariyə görə düzmüşdü. Halbuki, gözlənilən əksinə, yeni fosillər (daşlaşmış qalıntılar), Marshın ssenarisini mürəkkəb bir hala saldı. Ekoloq Garret Hardinin ifadəsiylə:

"Bir zamanlar atların mövcud fosilləri (daşlaşmış qalıntılarının), kiçikdən böyüyə doğru gedib çıxan, ardıcıl bir təkamül bir prosesinin yaşandığı təəssüratı yaradırdı...

Daha çox fosil (daşlaşmış qalıntı) tapıldıqca... ardıcıl bir təkamül prosesinin yaşanmadığı açıq şəkildə ortaya çıxdı".⁽¹²⁸⁾

Fosillər (daşlaşmış qalıntılar) heç cür Darvinin nəzərdə tutduğu mərhələli inkişafı göstərəcək şəkildə təşkil edilə bilmədi. Təkamülçü Francis Hitching bu vəziyyəti belə ifadə edir:

"Bütün mümkün fosillər (daşlaşmış qalıntılar) daxil edilsə belə, atların böyüklüyündə cinsdən cinsə, hər hansı keçid forması olmadan, böyük sıçrayışlar olduğu görülür".⁽¹²⁹⁾

Hazırkı vaxtda at silsiləsi təkamülçülər baxımından tamamilə ümitsiz deyilə biləcək bir vəziyyətdədir. Çünki atın uydurma təkamülü əcdadlarının eyni dövrdə, hətta yan-yanə yaşadığı ortaya çıxmış, beləcə ardıcıl ata-nəsil əlaqəsiylə izah olunması mümkün olmayan bir vəziyyət yaranmışdır. Həmçinin atların diş və sümük strukturlarında bu silsiləni etibarsız hala salan bir çox xüsusiyyət müəyyənləşdirilmişdir. Bütün bunların ortaya qoyduğu açıq bir həqiqət vardır. At silsiləsinə aid edilən canlılar arasında təkamülü bir əlaqə yoxdur. Bu növlər də, digər bütün canlılarda olduğu kimi, fosil (daşlaşmış qalıntı) təbəqələrində birdən ortaya çıxır. Necə ki, təkamülçülər də bütün səylərinə baxmayaraq, bu növlər arasında keçid xüsusiyyətlər göstərə bilməmişlər. Qəti həqiqət, at silsiləsinin bir xurafatdan ibarət olduğudur. İndi isə darvinistlərin bir müddət israrla irəli sürdükləri at silsiləsiylə əlaqədar əsassızlıqlara daha yaxından nəzər salaq.

At silsilələrindəki ziddiyyətlər və təkamülçülərin etirafları

Təkamülçülərin, muzey və dərsləklərdə əks etdirilən rəsmi əksinə, at silsiləsi bir çox meyar baxımından ziddiyyətlidir. İlk öncə təkamülçülər, silsilənin başlanğıcı olduğu irəli sürülən *Eohippus* (və ya digər adıyla *Hyracotherium*) ilə, dırnaqlıların uydurma əcdadı olan qədim dırnaqlılar (condylarth) arasında heç bir əlaqə qura bilmirlər.⁽¹³⁰⁾

Daha sonra at silsilələrindəki ziddiyyətlər gəlir. Bu silsiləyə daxil edilən canlıların bəzilərinin bir yerdə yaşadığı ortaya çıxmışdır. Bununla əlaqədar təəccüblü bir xəbər, "National Geographic" jurnalının yanvar 1981-ci il buraxılışında dərc olunmuşdu.

Xəbərə görə tədqiqatçılar, ABŞ-ın Nebraska əyalətində bir vulkan partlaması nəticəsində lava altında qalmış və skeletləri dövrümüzdə qədər qorunmuş minlərlə canlının fosillərini (daşlaşmış qalıntılarını) ələ keçərmişlər. Fosillərin (daşlaşmış qalıntılarının) yaşı 10 milyon il idi. “*National Geographic*”də dərc olunan bu xəbər, atın təkamülü ssenariləriylə əlaqədar təəccüblü bir sənəd meydana gətirirdi. Çünki şəkilləri dərc olunan bu canlılar arasında üç dırnaqlı və tək dırnaqlı atların bir yerdə olduğu görülürdü.⁽¹³¹⁾ Bu tapıntı at silsiləsindəki fosillərin (daşlaşmış qalıntılarının) təkamül keçirərək bir-birlərindən meydana gəldikləri iddiasının yanlışlığını ortaya çıxarırdı. Eyni dövrdə və eyni ərazidə yaşamış bu canlılar həm təkamülə dəlil ola biləcək heç bir keçidin yaşanmadığını göstərir, həm də təkamül keçirmiş ata-nəvə kimi göstərilən canlıların əslində eyni dövrdə yaşadığını ortaya qoyur. Bu kəşf, təkamülçülərin illərlə dərslərdə və muzeylərdə təbliğatını apardıqları at silsiləsinin tamamilə xəyal gücü və ön mühakimələrə görə yaradıldığının yeni bir göstəricisi idi.

Darvinizm adına daha da böyük bir ziddiyyət, *Mesohippus* və onun uydurma əcdadı arasında da mövcuddur. 1999-cu ildə nəşr etdiyi “*Icons of Evolution*” (Təkamülün İkonları) adlı kitabıyla darvinizmi tənqid etməsiylə tanınan Jonathan Wells, *Miohippusun* fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydlərində əslində *Mesohippusdan* əvvəl ortaya çıxdığı halda ondan sonra da növünü davam etdirdiyini yazır.⁽¹³²⁾

Təəccüblü bir şəkildə, bilavasitə O. C. Marshın özü həmin dövrdə Cənub-Qərbi ABŞ-da yaşayan üç dırnaqlı atların varlığından bəhs etmiş və bunların bu baxımdan nəslə tükənmiş *Protohippusa* bənzədiklərini yazmışdır.⁽¹³³⁾

At silsiləsindəki təhriflər, uydurma təkamülü ata ilə onun nəslə kimi göstərilən növün, eyni vaxtda və eyni ərazidə olmasıyla məhdudlaşmır. Dünya üzərində özlüyündə, atların təkamül prosesi nəticəsində meydana gəldiklərini göstərə biləcək tək bir bölgə yoxdur. Fosil (daşlaşmış qalıntı) parçaları müxtəlif qitələrdən təkamülçü ön mühakimələrə uyğun şəkildə bir araya gətirilmiş, bunlar daha sonra təkamülçü iddialarının dəstəklənməsində istifadə olunmuşdur. Halbuki, bu, obyektiv elmlə uyğun gələn bir münasibət deyil.

Təkamülçülər at silsiləsini meydana gətirərkən dırnaq sayı və ölçü ilə yanaşı diş quruluşuna da əsaslanmış, amma bu dəlil əleyhlərinə çevrilmişdir: At silsiləsindəki sıralamada, atların uydurma təkamülü əcdadlarının, kollarla bəslənmədən otlə bəslənməyə keçdiyi, dişlərinin də bu dəyişikliyə uyğun şəkildə təkamül keçirdiyi iddia edilmişdir. Halbuki, təkamülçü paleontoloq Bruce MacFadden 6 at növünə aid, 5

milyon illik dişlər üzərində apardığı çalışmaları, at silsiləsindəki canlıların dişlərində ardıcıl dəyişikliklərin baş vermədiyini göstərmişdir.⁽¹³⁴⁾

Digər tərəfdən atların qabırğa və bel fəqərələrində olan sümüklərin sayında enişli-yoxuşlu bir vəziyyət, yəni tam bir "təkamülsüzlük" müşahidə olunur. Məsələn, uydurma təkamüli at silsilələrində, qabırğa sümüklərinin sayı əvvəlcə 15-dən 19-a yüksəlir, daha sonra isə 18-ə enir. Bel fəqərələri də uydurma əcdadlarda əvvəlcə 6-dan 8-ə yüksəlir, sonra yenə 6-ya düşür. Müasir atların qabırğa sümüklərində də fərqlərin olduğu məlumdur. Ancaq istər müasir atlarda, istərsə də onların uydurma təkamüli əcdadlarında görülən bu vəziyyətin təkamül prosesinə oturdulması qeyri-mümkündür. Çünki qeyd olunan strukturlar canlınin hərəkətlərinə, hətta həyatına təsir edə biləcək əhəmiyyətli strukturlardır. Məntiqi baxımdan belə həyati strukturların təsadüfi mərhələlərlə artıb azaldığı bir prosesdən keçən bir növün, nəslini davam etdirə bilməyəcəyi açıqdır.

At silsiləsiylə əlaqədar son bir ziddiyyət, ölçüdə kiçikdən böyüyə doğru müşahidə olunan artışı təkamüli bir uğur kimi şərh olunmasıdır. Ümumiyyətlə müasir atların ölçülərinə nəzər salındığında bu təkamülçü şərhin mənasızlığı asanlıqla aydın olur. Müasir atların ən böyüyü kleydesdal (ingiliscə Clydesdale), ən kiçiyi isə fallabelladır. Fallabellanın yerdən olan hündürlüyü cəmisi 43 santimetr qədərdir.⁽¹³⁵⁾ Hazırkı vaxtda yaşayan atların ölçüləri arasında belə böyük fərqlər olmasına baxmayaraq, təkamülçülərin keçmişdəki at cinslərini tam ölçülərinə görə təkamüli sıraya düzməyə çalışmaları, əlbəttə ki, axmaqlıqdır.

Bir sözlə, at silsiləsinin ön mühakiməyə əsaslanan bir təkamül nağılı olduğu tamamilə aydın olmuşdur. Bunu açıq şəkildə ortaya qoymaq isə darvinizmin çöküşünün susqun şahidlərinə, yəni təkamülçü paleontoloqlara düşdü. Onlar, təkamül nəzəriyyəsinin tələb etdiyi ara-keçid formaların fosil (daşlaşmış qalıntı) təbəqələrində mövcud olmadığını Darvinin dövründən indiyədək bilirdilər. Ernst Mayr 2001-ci ildə; *"bəlkə də, heç bir şey paleontoloqlara fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydlərindəki boşluqlar qədər təsir göstərməmişdir"* deyərkən,⁽¹³⁶⁾ paleontoloqlar arasında Darvinin nəzərdə tutduğu saysız ara-keçid formasından çoxdan ümid kəsildiyini ifadə edirdi. Bəlkə də, buna görə at silsiləsi digər təkamülçülər tərəfindən həyəcanla müdafiə olunduğu halda, paleontoloqlar bu silsilənin əsassızlığından on illərlə əvvəl danışmağa başladılar. Məsələn, David Raupun 1979-cu ildəki bu sözləri at silsiləsinin tamamilə mənasız və əsassız olduğunu göstərirdi:

Təkamül ilə bağlı məlumatlarda hələ də təəccüblü şəkildə boşluqlardan ibarət çoxlu sıçrayışlar vardır və qəribə şəkildə, hal-hazırda Darvinin zamanında olduğundan daha az sayda keçid forması nümunələrinə sahibik. Bunu demək istəyirəm ki, fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydlərində Darvinçi dəyişmənin klassik nümunələri, məsələn, atın Şimali Amerikadakı təkamülü, əlimizdəki məlumatlar artdıqca dəyişdirilmək və ya zibilə atılmaq məcburiyyətində qalmışdır. Əlimizdə nisbətən az məlumat olduğu dövrlərdə gözəl bir inkişaf kimi görünən şey, artıq daha kompleks və daha yavaş inkişafa malikdir. Yəni Darvinin problemi yüngülləşməmişdir.⁽¹³⁷⁾

Dünyanın ən məşhur muzeylərindən biri olan Amerikan Təbiət Tarixi Muzeyindən təkamülçü paleontoloq dr. Niles Eldredge, bilavasitə öz muzeyində sərgilədiyi at silsilələri ilə əlaqədar təkamülçü iddiaların yalnız xəyal gücünə əsaslandığını təxminən 20 il əvvəl qəbul etmişdi. Eldredge, bu uydurma silsilənin dərsliklərə girəcək şəkildə elmi bir həqiqət kimi göstərilməsini də tənqid etmişdi:

Etiraf edirəm ki, dərsliklərə narahat edici miqdarda bir çox şey sanki bir həqiqətmiş kimi daxil oldu. Məsələn, bunun ən geniş yayılmış nümunəsi 50 il əvvəl hazırlanmış olan və hələ də aşağı mərtəbədə sərgilənən atın təkamülü sərgisidir. Bu, sayısız dərslikdə danılmaz bir həqiqət kimi göstərilmişdir. Mən indi bunu təəssüf verici bir şey hesab edirəm, çünki bu cür hekayələri ortaya atan insanların, bunların (fosillərin) bir hissəsinin spekulativ təbiətindən, şəxsən özlərinin xəbərdar olduğunu düşünürəm.⁽¹³⁸⁾

Bütün bu mütəxəssislərin sözləri at silsiləsi ilə əlaqədar iddiaların çürüklüyünü açıq şəkildə göstərir. Halbuki, at silsiləsi, indiki vaxtda belə hələ də dünyanın dörd bir tərəfində, muzeylərdə insanlara göstərilir və özlərinə atın təkamül prosesi nəticəsində meydana gəlmiş bir növ olduğu nağılı izah edilir. Ancaq necə də qəribədir ki, elmi xalqa tanımaq və sevdirmək məqsədiylə yaradılan bu binalarda sərgilənən şey, əslində elm tarixinin ən böyük yanlışlarından biridir. Bu insanların baxdıqları şey əslində on illərlə əvvəl yox olmuş bir darvinizm xurafatının simvolundan başqa bir şey deyil.

Atın qıçları ilə əlaqədar atrofiyaya uğrama iddiaları və həqiqətlər

Atın dırnaqlarının zaman keçdikcə azaldığını iddia edən təkamülçülər, müasir atların qıçlarında görülən əldarağı sümüklərini bu iddialarına dayaq kimi göstərir. Buna görə də uydurma təkamül prosesində üç ədəd olan dırnaq sayı azalaraq müasir

atların qıçındakı əldarağı sümüklərini meydana gətirmişdir. Halbuki, əldarağı sümükləri, təkamülçülərin iddia etdiyi kimi atrofiyaya uğramış bir orqan deyil. Əldarağı sümüklərinin qıç sümüyünü möhkəmləndirərək, sürətli qaçış əsnasında artan təzyiqi azaltmada rol oynadığı məlumdur. Həmçinin bura müxtəlif əzələlər yapışır. Digər tərəfdən at yeriyərkən ağırlığını daşıyan, həyati əhəmiyyətdəki elastik bir qurşaq şəklindəki anatomik bağı qoruyan, bir növ meydana gətirir.⁽¹³⁹⁾

Atların qıçı mükəmməl bir yaradılış dəlilidir. Fransa Elmlər Akademiyasının keçmiş rəhbəri Pierre–Paul Grasse, at dırnağındakı üstün xüsusiyyətləri bir az texniki bir dillə izah etdikdən sonra, bunun təsadüfi bir proses nəticəsində təmin edilə bilməyəcək bir davamlılıq göstərdiyini ifadə etmişdir. Buna görə də atın qıçındakı oynaqların meydana gəlməsində, təzyiq azaldıcı yastıqlarda, hərəkəti asanlaşdıran yağlarda, anatomik bağlarda və sümüklərin quruluşunda üstün bir quruluş nəzərə çarpır:

[At dırnağı], üçüncü barmaq sümüyünü qoruyacaq bir şəkildə qıça bərkidilmiş vəziyyətdədir və bəzən ağırlığı bir tonu keçən təzyiqləri kauçuk ya da yaya sahib olmadan azalda bilər. Bu yalnız təsadüflə meydana gəlmiş ola bilməz: Dırnaq dərindən araşdırıldığında bir çox orqanik yeniliyi və uyğunluğu bir yerdə saxladığı görülür. Buynuzvari maddədən hazırlanmış səth, yəni dik keratofil lamina (türkcə dik keratofil lamina), keratojen təbəqənin podofil laminası (türkcə keratojen tabakanın podofil laminası) ilə birləşər. Sümüklərin sıralanmış uzunluqları, bunların oynaq meydana gətirəcək şəkildə bir yerə gətirilişi, oynaqvari səthlərin qıvrımları və formaları, sümüklərin strukturları (sümüklü təbəqələrin istiqaməti və nizamlanması); anatomik bağların, qoruyuculu və sürüşkən tendonların (türkcə muhafazalı və kaygan tendonların), tampon yastıqların (türkcə tampon yastıqların), qayıqabənzər sümüyün, yağlayıcı serum mayesinə sahib sinovial membranların varlığı... **Bunların hamısının inşasında, mahiyyət etibarilə xaotik və əskik olan təsadüfi hadisələrin yaradıb mühafizə edə bilməyəcəyi bir davamlılıq müşahidə olunur.** Bu təyində, harmoniyaların daha çox təsir edici olduğu ümumi quruluşun incəliklərinə də girmirəm; bunlar tək dırnaqlı qıçlardakı sürətli hərəkət mexanikasında yaranacaq problemlərə çıxış yolları təmin edir.⁽¹⁴⁰⁾

Grassenin bu ifadələri atın qıçının nə qədər mükəmməl bir quruluşa sahib olduğunu açıq şəkildə göstərir. Ancaq atın qıç quruluşu haqqında bilinənlər,

Grassenin dövründəkilərlə məhdudlaşmır. Yaxın dövrdə atın qıçı üzərində aparılan çalışmalardan biri xüsusilə diqqət çəkicidir.

Florida Universitetindən olan tədqiqatçılar, 2002–ci ildə həyata keçirdikləri bir çalışmada, atların qıçındakı bir sümükdə (üçüncü əldarağı sümüyü) olduqca xüsusi bir quruluş olduğunu kəşf etmişlər. Buna görə də, təxminən 25 sm. uzunluğundakı sümük üzərində yerləşən və qan damarlarının keçməsinə təmin edən, paxla böyüklüyündə bir dəlik, təzyiqli xüsusi olaraq uzaqlaşdıracaq şəkildə nizamlanmışdır. Laboratoriya sınaqlarında süni yollarla dəfələrlə sümüyü qırmağa çalışan elm adamları, tək bir sınaqda belə sümüyün (normalda olduğu kimi) dəlik nahiyəsindən qırılmadığını gördülər. Sümüyün dəliyin ətrafındakı nahiyəsi elə nizamlanmışdı ki, təzyiqli geniş bir səthə paylayır, atın qıçının bu nöqtədən qırılmasının qarşısını alırdı. Bu quruluş o qədər təqdir topladı ki, təyyarə mühəndisi olan dos. dr. Andrew Rapoff, bunu təyyarə gövdələrində, kabellərin keçirildikləri dəliklərdə təqlid edə bilmək məqsədiylə NASA–dan maliyyə yardımı aldı və bu istiqamətdə çalışmalara başladı.⁽¹⁴¹⁾

Göründüyü kimi atın qıçında, dünyanın ən müasir texnologiyalarına sahib mühəndislərin normalda ağıllarına gəlməyən, təyyarə sənayesində təqlid edilə biləcək xarakterdə xüsusiyyətlər vardır. Grassenin də ifadə etdiyi kimi belə xüsusi strukturların təsadüfə əsaslanan bir izahı mümkün deyil. Açıq olan həqiqət, atın qıçında təsadüflərlə meydana gələ bilməyəcək üstün xüsusiyyətlərin görüldüyü, yəni atın bütün xüsusiyyətləriylə Uca Allahın yaratdığı üstün bir yaradılış möcüzəsi olduğudur. Nəticədə, 20–ci əsr boyunca bir çox təkamülçü qaynaqda çox əhəmiyyətli bir dəlil kimi göstərilən "at silsilələri" bu gün çökmüş vəziyyətdədir. Atlar heç bir "təkamül" göstərmədikləri kimi, sahib olduqları mürəkkəb anatomiyaları ilə yaradılış həqiqətinin əhəmiyyətli bir nümunəsini meydana gətirirlər.

Darvinizmin "atın təkamülü" nağılı da digərləri kimi çürümüşdür.

BİR ZAMANLAR

"PULCUQLU KƏPƏNƏKLƏR" HEKAYƏSİ VARDI

Biston betularia, bəlkə də, bütün heyvanlar aləminin ən tanınmış növlərindən biridir. *Geometridae* ailəsinə bağlı olan bu kəpənək növü, öz şöhrətini, Darvindən indiyədək təkamül nəzəriyyəsinin ən öndə gələn bir uydurmadan ibarət "müşahidə edilmiş nümunəsinin" olmasına borcludur.

Biston betularia növünə aid variasiyaya uğramış bilinən iki ayrı canlı vardır. Məşhur olan açıq rəngli canlı, yəni *Biston betularia f. typica*, krem rəngindədir və üzərində tünd rəngli kiçik ləkələr vardır. Kəpənək də, məhz bu tünd rəngli ləkələrindən ötrü xalq arasında "pulcuqlu kəpənəklər" (peppered moth) deyə tanınır. 19-cu əsrin ortalarında isə kəpənəyin variasiyaya uğramış ikinci variantı müşahidəçilərin diqqətini çəkməyə başladı. Bu canlı tamamilə tünd rənglidir və bu qaraya yaxın rəngindən ötrü də *Biston betularia carbonaria* deyə adlandırılmışdır. *Carbonaria*, tünd rəngi ifadə edir. Eyni forma, "tünd rəngli" mənasını verən "melanik" sözüylə də ifadə edilir.

19-cu əsr İngiltərəsində bəhs olunan tünd forma getdikcə yayıldı. Bu yayılmağa "melanizm" adı verildi və darvinistlər buna əsaslanaraq da ən azı bir əsr boyunca böyük bir ısrarla istifadə edəcəkləri bir hekayə yazdılar. Bu hekayə guya bütün dövrlərin ən məşhur "təkamül dəlili" olaraq qeydə alındı. Biologiya kitablarının demək olar ki, hamısında, ensiklopedik qaynaqlarda, darvinizmlə əlaqədar media nəşrlərində, muzeylərdə, sənədli filmlərdə bu hekayə izah edilirdi.

Hekayənin xülasəsi budur: İngiltərədə sənaye inqilabının başladığı anlarda, Mançester və sənayenin aparıcı rol oynadığı digər bölgələrdəki ağacların qabıqları açıq rəngli idi. Dolayısıyla bu ağacların üzərlərinə qonan tünd rəngli (melanik) güvə kəpənəkləri, bunlarla qidalanan quşlar tərəfindən asanlıqla görülərlər və dolayısıyla yaşama imkanları çox azdır. Lakin əlli il sonra sənaye tullantıları nəticəsində ağacların üzərindəki açıq rəngli şibyələrin (bir növ yosun) ölməsiylə və bir tərəfdən də ağac gövdələrinin hislənməsiylə birlikdə qabıqlar tündləşmişdi. Bu dəfə də açıq rəngli güvələr quşlar tərəfindən intensiv şəkildə ovlanmağa başlandılar. Nəticədə açıq rəngli kəpənəklər say baxımından azalarkən, tünd rəngli melanik formalar ağaclar üzərində görülüb yem olmadıqları üçün çoxaldılar.

Təkamülçülər isə, bu prosesin nəzəriyyələrinə böyük bir dəlil olduğu, açıq rəngli kəpənəklərin zaman keçdikcə tünd rəngli kəpənəklərə çevrilib təkamül keçirdikləri kimi bir yalana müraciət etdilər. Darvinist qaynaqlarda izah edilən klassik hekayəyə görə bu bir "iş başındakı təkamül" (evolution in action) vəziyyətidir.

Halbuki, bu klassik darvinist hekayə də, digərləri kimi, hazırkı dövrdə çürümüş vəziyyətdədir.

Bunu görmək üçün, hekayənin davamına baxmaq lazımdır.

Kettlewellin "yapışdırma" kəpənəkləri

Pulcuqlu kəpənəklərin tünd rəngli (melanik) formasının İngiltərədəki sənaye inqilabından ötrü meydana gəldiyi və çoxaldığı müddəası, hələ də Darvin həyatda olarkən dilə gətirilməyə başlanmışdı. Hekayə 20-ci əsrin ilk yarısında da yalnız bir şərh kimi gündəmdə qaldı. Çünki ortada hekayəni təsdiqləyəcək elmi bir təcrübə və müşahidə yox idi. Darvinist bir tibb elmləri doktoru və həvəskar bir bioloq olan H. B. D. Kettlewell, məhz bu nöqsanı aradan qaldırmaq üçün 1953-cü ildə bir neçə təcrübə aparmağa qərar verdi. İngiltərənin çöllərinə gedərək, pulcuqlu kəpənəklərin yaşadığı sahələrdə müşahidə və təcrübələr apardı. Kettlewell bərabər saydakı açıq rəngli və melanik kəpənəyi ağaclı sahələrə saldı və hansılarının quşlar tərəfindən daha çox ovlandığını müşahidə etdi. Açıq rəngli şibyələrin olduğu ağacların üzərində, tünd rənglilərin çox ovlandığını müəyyənləşdirdi.

Kettlewell bu hekayəni 1959-cu ildə qatı darvinist *"Scientific American"* jurnalında dərc olunan "Darwin's Missing Evidence" (Darvinin İtkin Dəlili) başlıqlı bir məqaləylə dünyaya çatdırdı. Məqalə, darvinizm dünyasında böyük həyəcan yaratdı. Darvinist bioloqlar bir uydurmadan ibarət olan "iş başındakı təkamül"ü sübut etdiyi üçün Kettlewelli təbrik etdilər. Kettlewellin kəpənəkləri ağac gövdələri üzərində göstərən fotoşəkilləri hər yerdə dərc olundu. 1960-cı illərə çatdıqda, (Kettlewellin hekayəsi) bütün dərsliklərdə öz yerini almışdı, dörd on illik bir müddət ərzində biologiya öyrəncilərinin zehinlərinə təsir göstərəcəkdi.⁽¹⁴²⁾

Bu məşhur hekayədəki qəribəliklər ilk dəfə 1985-ci ildə görüldü. Craig Holdrege adlı gənc bir amerikalı biologiya müəllimi, illərdir ki, şagirdlərinə öyrətdiyi pulcuqlu kəpənəklər hekayəsini bir qədər də araşdırmağa qərar vermişdi. Araşdırma əsnasında, Kettlewellin çox yaxın yoldaşı olan və onun təcrübələrinə qoşulan Sir Cyril Clarkenin

qeydlərində maraqlı bir ifadəyə rast gəldi. Clarke belə deyirdi: *"Müşahidə etdiyimiz tək şey, kəpənəklərin günü harada keçirmədikləri oldu. 25 il ərzində ağac gövdələrində və ya bizim qurduğumuz tələlərin yanındakı divarlarda yalnız iki dənə Betularia tapa bildik".*⁽¹⁴³⁾

Bu çox təəccüblü bir etiraf idi. *"Atlantic Monthly"*, *"New York Times Book Review"* kimi jurnallarda yazıçılıq edən amerikalı jurnalist Judith Hooper, pulcuqlu kəpənəklər əfsanəsini mövzu kimi götürən 2002–ci ildə nəşr olunmuş *"Of Moths and Men: The Untold Story of Science and The Peppered Moth"* (Kəpənəklər və İnsanlar: Pulcuqlu kəpənəklər və Elmin İzah edilməmiş Hekayəsi) adlı kitabında, Holdregenin göstərdiyi reaksiyanı belə izah edir:

Holdrege, "burada nələr baş verir" deyər özündən soruşdu. Uzun müddətdir ki, şagirdlərinə ağac gövdələrinə qonmuş kəpənəklərin fotosəkillərini göstərir və daha yaxşı görünənlərinin quşlar tərəfindən seçilib ovladığını izah edirdi... "Amma indi bu kəpənəyi 25 il ərzində araşdırmış biri, bunları ağac gövdəsinə qonmuş halda, yalnız iki dəfə gördüyünü bildirirdi". Şibyələrə, hisə, kamuflyajə, quşlara nə olmuşdu?. Sənaye melanizminin böyük hekayəsinə nə olmuşdu?. Bu hekayə, kəpənəklərin həmişə ağacların gövdələrinə qonduğu izahatına əsaslanırdımı?⁽¹⁴⁴⁾

Holdregenin ilk dəfə gördüyü və dilə gətirdiyi bu qəribəlik, qısa müddətdə pulcuqlu kəpənəklər əfsanəsinin iç üzünü ortaya çıxardı. Judith Hooperin ifadəsiylə, "bu ikondakı (sənaye kəpənəkləri hekayəsindəki) nöqsanları görənlərin tək cəmiyyəti Holdrege olmadığı ortaya çıxdı. Çox keçmədən pulcuqlu kəpənəklər qızğın bir elmi mübahisəni alovlandırdı".

Bəs elmi müzakirədə ortaya çıxan həqiqətlər nələr idi?

Bu mövzunu ətraflı şəkildə açıqlayan digər bir amerikalı müəllif, bioloq Jonathan Wellstir. Wells, *"Icons of Evolution"* adlı kitabında bu hekayəyə xüsusi bir bölmə ayırır. Kitabda hekayənin "təcrübi dəlili" olaraq bilinən Bernard Kettlewellin çalışmasının, əslində bir elmi rüsvayçılıq xüsusiyyətində olduğu izah edilir. Bu rüsvayçılığın bəzi təməl ünsürləri belə sıralanır:

Kettlewellin təcrübələrindən daha sonra aparılan bir çox araşdırma, bəhs olunan kəpənəklərin yalnız bir tipinin ağac gövdəsinə qonduğunu, digər bütün tiplərin üfüqi budaqların alt qisimlərini seçdiyini göstərdi. 1980–ci illərdən etibarən kəpənəklərin ağac gövdələrinə çox nadir hallarda qonduğu hər kəs tərəfindən qəbul edildi. Bu mövzuda 25 illik bir çalışma aparan Cyril Clarke və Rory Howlett, Michael Majerus,

Tony Liebert, Paul Brakefield kimi bir çox elm adamı, "Kettlewellin təcrübəsində kəpənəklərin təbii davranışları xaricində başqa cür davranmaq məsələsində çətinlik çəkdiqlərini, təcrübə nəticələrinin bundan ötrü elmi qəbul edilə bilməyəcəyini" bildirdi.

Kettlewellin təcrübəsini araşdıran tədqiqatçılar daha da təəccüblü bir nəticələ ilə qarşılaşdılar: İngiltərənin çirkənməmiş bölgələrində açıq rəngli kəpənəklərin daha çox olması gözlənilirdi halda, tünd rənglilərin nisbəti açıq rənglilərdən dörd dəfə çox idi. Yəni, Kettlewellin iddia etdiyi və demək olar ki, hər təkamülçü qaynaqda təkrarlandığı kimi, kəpənək sayındakı nisbətə ağac qabıqları arasında bir əlaqə yox idi.

İşin əsli araşdırıldıqca rüsvayçılığın dərəcəsi böyüdü: Kettlewell tərəfindən fotosəkilləri çəkilən "ağac qabığı üzərindəki güvə kəpənəkləri", əslində ölü kəpənəklər idi. Kettlewell bu ölü canlıları iynə və yapışqan ilə ağaca yapışdırmış və elə göstərmişdi. Həqiqətdə kəpənəklər ağac gövdəsinə deyil, budaqların alt qisminə qonduqları üçün belə bir şəkil əldə etmə imkanı elə də yox idi.⁽¹⁴⁵⁾

Bu həqiqətlər 90-cı illərin sonlarında elm dünyası tərəfindən öyrənilirdi. On illərdir ki, biologiya dərslərinin ən böyük təkamül vəsaiti olan sənaye kəpənəkləri əfsanəsinin bu şəkildə çökməsi, təkamülçülər arasında xəyal qırılığını yaratdı. Bunlardan biri olan Jerry Coyne xallı kəpənəklər mövzusunda saxtakarlığı öyrəndiyində kədərləndiyini bildirir.⁽¹⁴⁶⁾

Nağılın yüksəlişi və çöküşü

Yaxşı, bəs onda bu hekayə necə uydurulmuşdu? Judith Hooper, Kettlewellin və onunla birlikdə pulcuqlu kəpənəklərin təkamülü hekayəsini yaradan digər darvinistlərin darvinizmə dəlil tapmaq (və beləcə məşhur olmaq) motivasiyası içində dəlilləri təhrif etdiqlərini və "öz özlərini aldatdıqlarını" belə açıqlayır:

Əhəmiyyətli ağıllı bir arqument ola biləcək dəlilləri xəyal etdilər, amma bunun mərkəzində təhrif edilmiş elm, etibarsız metodologiya və ön mühakiməli düşüncə yatırdı. Kəpənəklərin ətrafında dövrümüzün ən tanınmış təkamülçü bioloqlarının insani ehtirasları və özlərini aldatmaları ilə dolu bir qalaq toplanmışdı.⁽¹⁴⁷⁾

Hekayənin çöküşündəki ən əhəmiyyətli faktorlardan biri də, Kettlewellin təcrübələrinin təhrif edildiyinin başa düşülməsindən sonra, digər bəzi elm adamlarının eyni mövzu üzərində apardıqları təcrübələr oldu. Pulcuqlu kəpənəklər hekayəsini son dövrdə araşdıran və əsassızlığını qəbul edən təkamülçü bioloqlardan biri, Uilyam və

Meri kolleciindən Bruce Grant idi. Judith Hooper, Grantın, Kettlewellin təcrübələrini təkrarlayan elm adamlarının çatdıqları nəticə haqqındakı şərhini belə nəql edir:

Bruce Grant, Kettlewellin (kəpənəklər haqqındakı) apardığı çoxsaylı tədqiqatlar barəsində; "belə bir şey reallaşmır" deyir. "David West sınağı. Cyril Clarke sınağı. Mən sınağı. Hər kəs sınağı. Heç kim bir nəticə əldə edə bilmədi". (Ağac gövdələrindəki) Arxa fon ahəngdarlığı təcrübələri üçünsə, Mikkola, Grant və Sargent Kettlewellin təcrübələrini təkrarladılar və onunku ilə ziddiyyət təşkil edən nəticələrə çatdılar. Bruce Grant: "Kettlewelli bir saxtakar kimi xarakterizə etməmək üçün diqqət göstərirəm" deyir, "amma çox diqqətsiz bir elm adamı idi".⁽¹⁴⁸⁾

Pulcuqlu kəpənəklər haqqındakı təkamülçü hekayənin tamamilə səhv olduğunu göstərən digər bir dəlil isə, *Biston betularianın* Şimali Amerikadakı populyasiyalarıdır. Bu mövzudakı təkamülçü müddəa, sənaye inqilabından qaynaqlanan hava çirkliliyinin kəpənək populyasiyalarını tündləşdirdiyi istiqamətində idi. Kettlewellin İngiltərədə apardığı, bir uydurmadan ibarət olan "müşahidə və təcrübələri" də bunun dəlili kimi şərh olunmuşdu. Halbuki, eyni kəpənəklər Şimali Amerikada da yaşayır və sənaye inqilabının səbəb olduğu hava çirkliliyinin burada da yaşanmasına baxmayaraq, heç bir "melanizm" müşahidə olunmamışdır. Judith Hooper bu vəziyyəti, mövzunu təhlil edən Amerikalı elm adamı Theodore David Sargentın kəşflərinə istinad edərək belə açıqlayır:

(Təkamülçülər)... həmçinin, tünd rəngli ağac gövdələri, şibyələr, hava çirkliliyi və digər mövzular haqqındakı klassik hekayəyə qarşı əhəmiyyətli problemlər meydana gətirən Şimali Amerika materiki məsələlərini də görməzlikdən gəldilər. Melanik formalar Men ştatında, Cənubi Kanadada, Pitsburqda və Nyu-York ətrafında da geniş yayılmışdır... Sargentın fikrinə görə, Şimali Amerikadakı vəziyyət klassik sənaye melanizmi fərziyyəsini çürüdür. Bu fərziyyə, sənaye (hava çirkliliyi, tündləşən səthlər) və melanizmin çoxalması arasında güclü birbaşa əlaqə olduğunu nəzərdə tutur. Sargent: "Amma bu doğru deyildi" deyir, "nə Denis Owenin original tədqiqatlarında, nə də o vaxtdan indiyədək hər hansı bir şəxs tərəfindən belə bir əlaqənin olduğu tapılmamışdır".⁽¹⁴⁹⁾

Bütün bu həqiqətlərin ortaya çıxmasıyla birlikdə, "Darvinin itkin dəlili" olaraq göstərilən pulcuqlu kəpənəklər hekayəsinin böyük bir yalandan ibarət olduğu ortaya çıxmışdır. On illərdir ki, Dünyanın dörd bir tərəfində yüz milyonlarla insan ağac qabıqlarına iynələnmiş bir neçə ölü kəpənəyin fotosəkli və daim təkrarlanan köhnə bir

hekayə ilə səhv məlumatlandırılmışdır. Həqiqətdə Darvinin ehtiyac duyduğu dəlillər hələ də itkindir; çünki belə bir dəlil yoxdur.

Londonda nəşr olunan *"The Daily Telegraph"* qəzetində 1999-cu ildə nəşr olunan bir məqalə, pulcuqlu kəpənəklər əfsanəsinin sonunun necə gəldiyini belə yekunlaşdırır:

Təkamül mütəxəssisləri, Çarlz Darvinin nəzəriyyəsi haqqındakı nümunələrinin, yəni pulcuqlu kəpənəklərin yüksəliş və çöküşünün, bir sıra elmi saxtakarlıqlara əsaslandığını gizli şəkildə etiraf edirlər. 1950-ci illərdə bu kəpənək üzərində aparılan və uzun müddətdir ki, təbii seleksiya həqiqətini isbat etdiyi düşünülmən təcrübələrin artıq dəyərsiz olduqları, çünki "doğru" (istənilən) cavabı vermək üçün dizayn edildikləri düşünülür. Hal-hazırda elm adamları hekayəsi demək olar ki, təkamül haqqındakı bütün dərsləklərdə izah edilən *Biston betularianın* tarixinin həqiqi açıqlamasını bilmədiklərini etiraf edirlər.⁽¹⁵⁰⁾

Bir sözlə, bir zamanlar bir çox təkamülçünün böyük bir hərarətlə müdafiə etdiyi "sənaye melanizmi" əfsanəsi də, digər uydurma təkamül dəlilləri kimi çürümüş oldu.

Bir zamanlar məlumat əskikliyi ucbatından və mühafizəkarlıqdan ötrü elm dünyası pulcuqlu kəpənəklərin təkamülü kimi nağıllara inanırdı.

Amma artıq bu kimi darvinist əfsanələrin hamısı çökdü.

YAXIN ZAMANA QƏDƏR "DİNO-QUŞ NAĞILLARI" VARDI

Quş tüklərinə sahib dinozavrlar və ya digər bir adla xəyali "dino-quşlar", yaşadığımız 10 il ərzində darvinist medianın ən qiymətli təbliğat vəsaitlərindən biri oldu. Bir-birinin ardınca qəzet başlıqlarında dərc olunan "dino-quş" xəbərləri, çəkilən bərpa olunmuş şəkillər və təkamülçü "mütəxəssis"lərin verdikləri iddialı açıqlamalar, keçmişdə yarı quş-yarı dinozavr canlıların yaşadığı mövzusunda bir çox insanı razı saldı.

Bu nəzəriyyə, "*Scientific American*" jurnalının, mart 2003-cü il buraxılışında tanınmış ornitoloqlar (quş alimləri) Richard O. Prum və Alan Brush tərəfindən qələmə alınan "quş tükümü, yoxsa quşmu?, hansı əvvəl gəldi?" (the feather or The Bird? Which Came First?) başlıqlı bir məqaləsiylə ən son və ən geniş şəkildə müdafiə olundu. Prum və Brush o qədər iddialı idilər ki, quşların mənşəyi haqqında təkamülçülər arasında davam edən mübahisəyə artıq son qoyduqlarını düşünür, kəşflərin guya "təəccüblü bir nəticə" ortaya qoyduğunu irəli sürürdülər. Buna görə də, "quş tükləri, quşların meydana gəlməsindən əvvəl, dinozavrlarda təkamül keçirərək meydana gəlmişdi". Prum və Brush quş tüklərinin uçmaq üçün deyil, "izolyasiya, su izolyasiyası, əks cinsi cəzb etmək, kamuflyaj və müdafiə" kimi məqsədlər üçün təkamül keçirdiyini, ən axırda isə uçmaq üçün istifadə edildiyini irəli sürürdülər.

Ancaq bu müddəa həqiqətdə elmi dəlillərdən məhrum bir fərziyyədən ibarət idi. Prum və Brush tərəfindən meydana gətirilən və "*Scientific American*" jurnalı tərəfindən yiyə durulan yeni müddəa, son bir neçə on il müddətdir ki, geniş bir şəkildə, gözü bağlı və qatı surətdə müdafiə olunan "quşlar dinozavrdır" nəzəriyyəsinin yeni, amma içi boş bir versiyasından başqa bir şey deyildi. Eləcə də, həqiqətdə, təkamülün digər ikonları kimi o da çürük idi.

Bu mövzuda fikirlərinə müraciət edilə biləcək bir adam da Şimal Karolina Universitetinin biologiya fakültəsindən Alan Feducciadır. Dr. Feduccia, quşların mənşəyi mövzusunda dünyanın ən tanınmış nüfuzlu şəxslərindən biridir. Dr. Feduccia təkamül nəzəriyyəsinə qəbul edir və quşların təkamül nəticəsində meydana gəldiklərinə inanır. Ancaq onu Prum və Brush kimi "dino-quş" tərəfdarlarından fərqləndirən cəhət, təkamül nəzəriyyəsinin bu mövzuda yaşadığı anlaşılmaqlığı qəbul etməsi və qəsdli surətdə davam etdirilən həqiqətdə isə heç bir dayağı olmayan "dino-quş" bolluğuna etibar etməməsidir.

Alan Feduccianın The American Ornithologists' Union (Amerikan Ornitoloqlar Birliyi) tərəfindən nəşr olunan və ornitologiyanın ən texniki müzakirələrinə zəmin olan "The Auk" jurnalı üçün qələmə aldığı, oktyabr 2002-ci il tarixli, "Birds are Dinosaurs: Simple Answer to a Complex Problem" (Quşlar Dinozavrdır: Mürəkkəb Bir Problemə Sadə Bir Cavab) başlıqlı yazıda çox əhəmiyyətli məlumatlar verilir. Dr. Feduccia, John Ostrom tərəfindən 1970-ci illərdə gündəmə gətirilən və o vaxtdan indiyədək hərarətlə müdafiə olunan quşların təkamül yolu ilə dinozavrlardan meydana gəlmiş nəzəriyyəsinin elmi dəlillərdən məhrum olduğunu, belə bir təkamülün mümkün olmadığını ətraflı şəkildə izah edir.

Feduccia, Çində olduğu irəli sürülən "dino-quş"lar haqqında isə çox əhəmiyyətli bir həqiqəti açıqlayır: Tüklü dinozavr olaraq irəli sürülən sürünən fosillərinin (daşlaşmış qalıntılarının) üzərində olan "tüklər"in primitiv olsa da, quş tükü olduğu dəqiq deyil. Əksinə "dino-fuzz" deyilən bu fosil (daşlaşmış qalıntı) izlərinin quş tükləri ilə bir əlaqəsinin olmadığını göstərən bir çox dəlil vardır. Feduccia belə yazır:

Primitiv quş tüklərinə sahib olduğu irəli sürülən fosillərin (daşlaşmış qalıntıların) çoxunu tədqiq etmiş kəslər olaraq, mən və digər bir çox mütəxəssis, bu strukturların primitiv quş tükləri (protofeathers) olduğuna dair inandırıcı bir dəlil görmürük. Bir çox Çin fosili (daşlaşmış qalıntısı), "dino-fuzz" olaraq adlandırılan qəribə bir haləyə malikdir, amma hər nə qədər bu material quş tükləri ilə homoloq (bənzər) sayılsa da, bu istiqamətdəki arqumentlər inandırıcılıqdan çox uzaqdır.⁽¹⁵¹⁾

Feduccia, bu təsbitindən sonra, "Scientific American"dakı məqalənin yazıçısı Prumun bu mövzuda ön mühakiməli davrandığını da belə ifadə edir:

Prumun fikri bir çox paleontoloq tərəfindən paylaşılır: Quşlar dinozavrdır; dolayısıyla dromaeosaurlar (teropod dinozavrlar) üzərində qorunmuş hər hansı bir ipvari quruluş, mütləq primitiv quş tükü olmalıdır.⁽¹⁵²⁾

Feducciaya görə bu ön mühakiməni çürüdən səbəblərdən biri, quşlarla arasında heç bir əlaqə qurula bilməyəcək fosillərdə də (daşlaşmış qalıntılarda da) bəhs olunan "dino-fuzz" izlərinə rast gəlinməsidir. Eyni məqalədə Feduccia belə söyləyir:

Ən əhəmiyyətlisi, dino-fuzz hal-hazırda artıq çox sayda kateqoriyada kəşf edilir. Bunların bəziləri hələ yayımlanmamışdır, amma xüsusilə də Çində tapılan bir *pterosaur*da (uçan sürünən) və bir *therizinosaur*da (ətyeyən bir dinozavr qrupu) bunlar tapılmışdır. Ən təəccüblü vəziyyət isə, dino-fuzza çox bənzəyən dəri liflərinin Yura dövrünə aid bir *ichthyosaur*da da tapılmış və ətraflı şəkildə təsvir edilmiş olmasıdır

(*Ichthyosaurlar*, nəsli tükənmiş dəniz sürünənləridir). Bəhs olunan canlılardakı şaxələnmiş liflərin bəziləri, görünüş baxımından, "primitiv quş tükləri" (protofeather) deyilən və (Çinli paleontoloq) Xu tərəfindən müəyyənləşdirilən strukturlara çox bənzərdir. Uydurma "primitiv quş tüklərinin" archosaurlarda (Mezozoy erasına aid sürünənlərdə) belə geniş bir şəkildə yayılması, özlüyündə bunların quş tükləri ilə heç bir əlaqələrinin olmadığını göstərən bir dəlildir.⁽¹⁵³⁾

Feduccia, keçmişdə də fosillərin (daşlaşmış qalıntıların) ətrafında bəzi strukturlar olduğunu, ancaq fosilə (daşlaşmış qalıntıya) aid olduğu güman edilən bu strukturların sonradan qeyri-üzvi maddələr olduğunu müəyyənləşdirildiyini xatırladır:

İnsanın ağına, Solnhofen fosillərində (daşlaşmış qalıntılarında) tapılan və dendritlər olaraq bilinən kol bənzəri izlər gəlir. Bitkiyə bənzər formalarına baxmayaraq, bu strukturların əslində, fosil (daşlaşmış qalıntı) yataqlarında, çatlaqlardan və ya fosillərin (daşlaşmış qalıntıların) sümüklərindən oksidlənərək sızan manqan məhlulunun təsiriylə yaranan qeyri-üzvi strukturlar olduğu artıq məlumdur.⁽¹⁵⁴⁾

Bu mövzuda diqqət çəkici digər nöqtə isə, "tüklü dinozavr" olaraq gündəmə gətirilən fosillərin (daşlaşmış qalıntıların) hamısının Çində tapılmış olmasıdır. Görəsən bu fosillər (daşlaşmış qalıntılar) niyə dünyanın başqa heç bir yerində deyil də, Çində ortaya çıxır?. Həmçinin Çindəki fosil (daşlaşmış qalıntı) yataqları, yalnız "dino-fuzz" kimi naməlum bir quruluşu deyil, həmçinin quş tüklərini də ən yaxşı şəkildə mühafizə edə biləcək bir quruluşa sahib olduğu halda, niyə təkamülçülərin tüklü olduğunu iddia etdikləri teropod və dinozavrların üzərində tük və ya lələk olur? Bunun cavabı çox açıqdır: Çünki bu canlılar quş tükünə sahib deyillər. Feduccia da eyni qəribəliyə belə diqqət çəkir:

Həmçinin, bədənin xarici səthinin mühafizə oluna bildiyi başqa yataqlarda tapılan başqa teropodların və digər dinozavrların heç bir "dino-fuzz"a sahib olmadıqları, əksinə hər hansı bir quş tükü bənzəri quruluşdan tamamilə məhrum olub, həqiqi sürünən dərisinə sahib olduqları niyə açıqlanmalıdır. Eləcə də, niyə dino-fuzza sahib Çinli dromaeosaur fosilləri (daşlaşmış qalıntıları), normalda gözləniləcəyi şəkildə quş lələyinə sahib deyillər (əgər bunlar həqiqətən də mövcud olsa, asanlıqla mühafizə olunmuş ola biləcəkləri halda?).⁽¹⁵⁵⁾

Yaxşı, bəs onda Çində tapılan guya "tüklü dinozavrlar" olan bütün bu şeylər nədir? Sürünənlər ilə quşlar arasında ara-keçid formaları kimi göstərilməyə çalışılan bu canlıların həqiqi kimliyi nədir?

Feduccia, "tüklü dinozavr" olaraq göstərilən canlıların bir qisminin "dino-fuzz"a sahib nəsli tükənmiş sürünənlər, bəzilərinin də həqiqi quşlar olduğunu açıqlayır:

Aydındır ki, əslində Çinin Yixian və Jiufotang bölgələrindəki Təbaşir dövrünə aid göl yataqlarında iki fərqli fosil (daşlaşmış qalıntı) faktı vardır; biri "dino-fuzz" fosilləri (daşlaşmış qalıntıları) göstərən (belə ki, bunun yaxşı bir nümunəsi bir uydurmadan ibarət olan "tüklü dinozavr"ların tapılan ilk nümunəsi olan *Sinosauropteryx*dir) qrupdur. Digəri isə həqiqətən quş tüklərinə sahib olanlardır. "*Nature*" jurnalının üz qabığında göstərilən və tüklü dinozavrlar olaraq təqdim edilən ancaq sonradan əhəmiyyətsiz, uçma qabiliyyəti olmayan quşlar olduğu aydın olan fosillər kimi.⁽¹⁵⁶⁾

Yəni bütün dünyaya "tüklü dinozavr" və ya "dino-quş" olaraq göstərilən fosillər (daşlaşmış qalıntılar), ya toyuqlar kimi uça bilməyən bəzi quşlara, ya da "dino-fuzz" deyilən ancaq quş tükləri ilə əlaqəsi olmayan təbii bir quruluşa sahib sürünənlərə aiddir. Ortada quşlar və sürünənlər arasında "ara forma" meydana gətirəcək tək bir fosil (daşlaşmış qalıntı) belə yoxdur. (Feduccia yuxarıda saydığı bu iki təməl qrupla yanaşı bir də "tez-tez rast gəlinən dimdikli quş *confuciusornis*", bəzi enantiornitheslər və yeni müəyyən olunan toxum yeyən bir quş olan *Jeholornis* primadan bəhs edir ki, bunların da heç biri "dino-quş" deyil.)

Dolayısıyla Richard O. Prum və Alan Brushun "*Scientific American*" jurnalında dərc olunan məqalələrində irəli sürülən, "quşlar dinozavrdır" müddəasının fosillərlə (daşlaşmış qalıntılarla) sübut edildiyi iddiası, həqiqətlərlə tamamilə ziddir.

Təkamülçülərin gizlətmək istədiyi yaş problemi və "cladistics" yanılması

İstər Richard O. Prum və Alan Brushun "*Scientific American*" jurnalında dərc olunan məqalələrində, istərsə də "dino-quş" bolluğunu qızıqdıran bütün təkamülçü qaynaqlarda israrla görməzlikdən gəlinən, hətta gizlənən çox əhəmiyyətli bir həqiqət vardır:

Qəribə bir şəkildə "dino-quş" və ya "tüklü dinozavr" dedikləri fosillərin (daşlaşmış qalıntıların) yaşları, 130 milyon ildən əvvələ gedib çıxmır. Halbuki, "yarı quş" olaraq göstərmək istədikləri bu canlılardan ən azı 20 milyon il daha yaşlı olan, həqiqi bir quş

onsuz da vardır, məhz bu quş *Arxeopteriksdir*. Bilinən ən qədim quş olma xüsusiyyəti daşıyan *Arxeopteriks*, qüsursuz uçma qabiliyyətinə sahib əzələlərə, uçma qabiliyyətinə sahib tüklərə və normal bir quş skeletinə sahib bir quşdur. 150 milyon il əvvəl göydə müvəffəqiyyətli bir şəkildə süzülmüşdür. Vəziyyət belə olduğu halda, *Arxeopteriksdən* xeyli vaxt sonrakı tarixlərdə yaşamış canlıların quşların primitiv əcdadları olaraq göstərilməsi tək sözlə axmaqlıqdır.

Yaxşı, bəs onda təkamülçülər belə bir cəfəngiyyəti necə müdafiə edirlər?

Darvinistlər bunu müdafiə etmək üçün öz ağıllarına görə bir "üsul" tapmışlar: Bu üsulun adı "Cladistics"dir. Bu termin, son 20–30 ildir ki, paleontologiya dünyasında tez–tez istifadə olunan yeni bir fosil (daşlaşmış qalıntı) şərh etmə üsuludur. Cladistics üsulunu müdafiə edənlər, tapılan fosillərin (daşlaşmış qalıntıların) yaşlarının tamamilə görməzlikdən gəlinməsini, yalnız əldəki fosillərin (daşlaşmış qalıntıların) xarakterik xüsusiyyətlərinin bir–biri ilə müqayisə edilməsini və bu müqayisə nəticəsində ortaya çıxan bənzərliklərə görə təkamülü nəsil ağacları qurulmasını müdafiə edirlər.

Bu fikri müdafiə edən təkamülçü bir internet saytında, yaşı *arxeopteriksdən* xeyli gənc olan *velosiraptorun*, *arxeopteriksin* əcdadı sayılmasının guya ki, niyə "məntiqli" olduğu belə açıqlanılır:

İndi belə bir sual verə bilərik: *Velosiraptor*, *arxeopteriksdən* sonra gəlmiş olmasına baxmayaraq, onun necə əcdadı ola bilər?

Çünki fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydlərindəki boşluqlardan ötrü, fosillər (daşlaşmış qalıntılar) həmişə "tam vaxtında" tapıla bilməzlər. Məsələn, gec təbaşir mərhələsi məxsus, Madaqaskarda tapılmış *Rahonavis* adlı yeni bir fosil (daşlaşmış qalıntı), quşlarla *Velosiraptor* kimi bir sürünən arasında keçid forması kimi dayanır, amma 60 milyon il gec tapılmışdır. Amma heç kim bunun gec tapılmasının itkin halqa olmasına maneə təşkil etdiyini söyləmir, çünki çox uzun bir müddət yaşamış ola bilər. Bu kimi nümunələr "xəyali əlaqələr" olaraq adlandırılır; **bu heyvanların daha əvvəl də mövcud olduqlarını fərz edirik**, onların ola biləcək əcdadlarına sahib olduğumuz və ola biləcək nəvələrinə də sahib olduğumuz zaman.⁽¹⁵⁷⁾

Cladisticsin qısa izahı olan bu açıqlama, bu üsulun nə qədər böyük bir təhrif olduğunu da göstərir. Əvvəlcə bunu ifadə etməliyik: Yuxarıda ifadə edilən *Velosiraptor*, quşların dinozavrlardan təkamül yolu ilə meydana gəldiyi nağılında uydurma ara–keçid forması kimi təqdim edilən fosillərdən (daşlaşmış qalıntılardan) biridir. Ancaq bu fosil (daşlaşmış qalıntı) də digərləri kimi, təkamülçülərin birtərəfli

şərhlərindən başqa bir şey deyil. Xəyali *Velosiraptor* şəkillərində görülən tüklər tamamilə təkamülçülərin xəyalını əks etdirir; həqiqətdə isə bu canlının tükləri olduğuna dair heç bir dəlil yoxdur. Həm də, yuxarıdakı sitatda gördüyümüz kimi təkamülçülər açıq şəkildə fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydlərinin nəticələrini, öz nəzəriyyələrinə görə təhrif edirlər. 70 milyon illik bir fosilə (daşlaşmış qalıntıya) sahib bir növün, əslində 170 milyon il əvvəl də yaşadığını fərz etmənin və buna görə də təkamüli bir qohumluq əlaqəsi qurmağın, həqiqətləri təhrif etməkdən başqa bir mənası yoxdur.

Cladistics əslində, təkamül nəzəriyyəsinin fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydləri qarşısındakı məğlubiyyətinin gizli bir etirafı və yeni bir ölçüsüdür. Yekunlaşdırmaq lazım gəlsə;

1) Darwin, fosil (daşlaşmış qalıntı) qeydləri ətraflı şəkildə araşdırıldığında, bildiyimiz növlərin hamısının arasını dolduracaq "ara-keçid formalarının" tapılacağını irəli sürmüşdür. Nəzəriyyənin gözlədiyi budur.

2) Ancaq paleontologiya elminin göstərdiyi 150 illik səy, ara-keçid formalarının olduğunu göstərməmiş, bu canlıların izinə rast gəlinə bilməmişdir. Bu, nəzəriyyə üçün böyük bir məğlubiyyətdir.

3) Ara-keçid formalar tapıla bilmədiyi kimi təkamülçülərin yalnız bənzərliklərindən ötrü bir-birlərinin əcdadı olduğunu elan edə biləcəkləri canlıların yaşları da bir-biriylə ziddiyyət təşkil edir. Daha "primitiv" kimi görünən bir canlı, daha "inkişaf etmiş" kimi görünən bir canlıdan daha gec ortaya çıxır.

Məhz bu son nöqtə, təkamülçüləri cladistics deyilən əsassız üsulu meydana gətirməyə məcbur etmişdir.

Cladisticslə birlikdə darvinizm, "elmi tapıntılara əsaslanan, bunlardan yola çıxan" bir nəzəriyyə olmadığını, əksinə "elmi tapıntıları təhrif edən, bu tapıntıları öz fərziyyələrinə görə dəyişdirən" bir yalan olduğunu açıq şəkildə gözlər önünə sərmişdir.

Bir zamanlar Sovet İttifaqında tətbiq olunan Lisenkoizm (genetika qanunlarını rədd edən və irsiyyətin Lamarkın nəzəriyyəsinə görə meydana gəldiyini müdafiə edən Trofim Lisenko tərəfindən meydana gətirilən və Stalinin dövründə SSRİ-nin rəsmi elmi doktrinası olan cəfəngiyyət) kimi. Beləliklə də, darvinizmin Lisenkoizm kimi elmdən uzaq olduğu da aydın olmuşdur.

Quşlar ilə dinozavrlar arasındakı keçilməz fərqlər

Yalnız Prum və Brushun müddəası deyil, "quşlar dinozavrdır" nəzəriyyəsinin hər bir versiyası çürükdür. Çünki quşlar və dinozavrlar arasında heç bir təkamül prosesiylə ört-basdır edilə bilməyəcək "struktur etibarilə bir fərqlilik" vardır. Bir çox kitabımızda ətraflı şəkildə nəzərdən keçirdiyimiz bu fərqlərin bəzilərini qısaca yekunlaşdıraq:

1) Quşların ağciyər quruluşu, sürünənlərdən və bütün digər quru onurğalılardan tamamilə fərqli bir quruluşdadır. Quşlarda, quru onurğalılardan əksinə, hava ağciyər içərisində tək istiqamətdə hərəkət edir və beləcə quş daim oksigen alıb karbon qazını buraxa bilir. Quşlara məxsus bu quruluşun standart quru onurğalılardan ağciyərindən təkamül yolu ilə meydana gəlməsi qeyri-mümkündür, çünki ara bir quruluşda canlının nəfəs alması və dolayısıyla həyatını davam etdirməsi mümkün deyil.⁽¹⁵⁸⁾

2) Alan Feduccia və Julie Nowicki tərəfindən 2002-ci ildə quşlar və sürünənlərin embrionları arasında aparılan müqayisələr, iki canlı qrupunun ayaq quruluşlarının çox böyük fərqlilik göstərdiyini və aralarında təkamüli bir əlaqə yaradılmasının qeyri-mümkün olduğunu sübut etmişdir.⁽¹⁵⁹⁾

3) İki canlı qrupunun kəllələri arasındakı aparılan ən son müqayisələr də eyni nəticəni verir. Andre Elzanowski 1999-cu ildə apardığı bir araşdırma nəticəsində; "dromaeosauridlərin çənələrində və üst çənələrində heç bir spesifik quş bənzərliyi olduğu görülməmişdir" nəticəsinə gəlmişdir.⁽¹⁶⁰⁾

4) Dişlər, quşlar ilə sürünənləri bir-birindən ayıran fərqlərdən biridir. Keçmişdə yaşamış bəzi quşların dimdiklərində dişlər olduğu məlumdur. Uzun müddət təkamülə saxta bir dəlil kimi göstərilən bu vəziyyətin heç də elə olmadığı, çünki quş dişlərinin çox özünəməxsus olduğu isə zamanla aydın olmuşdur. Feduccia bu mövzuda belə yazır:

Bəlkə də, teropodlar və quşlar arasındakı ən təəccüblü bənzərlik, dişlərinin quruluşu və dişlərinin çıxma xüsusiyyətidir. Quş və teropod dişləri arasındakı dramatik fərqlərə diqqət yetirilməməsi olduqca təəccüblüdür; xüsusilə də məməli paleontologiyasının böyük ölçüdə diş morfologiyasıyla əlaqədar olduğunu xatırladığımızda. Qısa şəkildə ifadə etmək lazımdırsa, quş dişləri (məsələn, *Archaeopteryx*, *Hesperornis*, *Parahesperornis*, *Ichthyornis*, *Cathayornis* və Mezozoy erasına digər bütün quşlarda görüldüyü kimi) bir-birlərinə diqqət çəkici şəkildə bənzər və teropodlarınkindən diqqətə çarpan şəkildə fərqlidir... Forma, inkişaf və

yenilənmə baxımından, quşların və teropodların diş strukturları arasında heç bir ortaq, köçürülmüş xüsusiyyət yoxdur.⁽¹⁶¹⁾

5) Quşlar istiqanlı, sürünənlər isə soyuqqanlı canlılardır. Bu, çox fərqli iki ayrı maddələr mübadiləsinin olması deməkdir və aradakı çevrilmənin təsadüfi mutasiyalarla baş verməsi qeyri-mümkündür. Dinozavrların istiqanlı olduqları istiqamətindəki müddəa isə, bu çətinliyi aradan qaldırmaq üçün ortaya atılmışdır. Ancaq hər hansı bir dəlilə əsaslanmayan bu müddəanın əsassızlığını göstərən bir çox dəlil vardır.⁽¹⁶²⁾

Bütün bunlar quşların mənşəyi haqqındakı təkamülçü müddəanın heç bir elmi dayağı olmadığını göstərir. Darvinist media bəlkə də, qısa bir müddət daha "dinoquş" bolluğunu davam etdirə bilər, amma bunun tamamilə elmdən kənar bir təbliğat kompaniyası olduğu ortaya çıxmış vəziyyətdədir. Quşların və təbiətdəki bütün canlıların mənşəyinə materialist doqmadan xilas olaraq baxan hər kəs isə, açıq bir həqiqəti görəcek: Canlılar, təbii faktorlarla və təsadüflərlə əsla izah oluna bilməyəcək qədər çox kompleks xüsusiyyətlərə sahibdirlər. Bunun tək izahı, yaradılış həqiqətidir.

Bütün canlıları, hər cür formada yaratmağa qadir, üstün bir elm sahibi olan Allah bir anda və qüsursuz şəkildə yaratmışdır. Allah Quranda belə buyurur:

Məgər insan onu nütfədən yaratdığımızı görmür?. Budur, o indi açıq-aşkar düşmən kəsilmişdir. O Bizə bir məsəl çəkdi, lakin yaradılışını unutdu. O dedi: "Çürümüş sümükləri kim dirildə bilər?". De: "Onları ilk dəfə yaradan Özü onları dirildəcəkdir. O, hər cür yaratmağa qadirdir. (Yasin surəsi, 77-79)

Son söz

Tanınmış elmi filosof Tomas Kuhn, *"The Structure of Scientific Revolutions"* (Elmi İnqilabların Strukturu) adlı əsərində "paradiqma" anlayışı üzərində dayanır. Paradiqma, elm dünyasının müəyyən bir dövrdə qəbul etdiyi "konseptual dünya görüşü"dür. Elm adamları bəzən bir paradiqmaya möhkəm şəkildə bağlanırlar; amma bunun səhv olduğu zaman keçdikcə, yeni elmi tapıntılar sayəsində aydın olur. Məsələn, bir zamanlar elm dünyasının ortaq fikri olan, Ptolemeyin dünya mərkəzli kainat modeli, çox güclü bir paradiqma olmasına baxmayaraq, Kopernikin tapıntıları nəticəsində dağılmış və yerinə fərqli bir paradiqma qəbul edilmişdir. Tomas Kuhna görə elm dünyasında arada bir belə böyük paradiqma dəyişiklikləri yaşanılır və buna "elmi inqilab" adı verilir.

Kuhn, elm adamlarının böyük hissəsinin mövcud bir paradiqmanı qorumaq üçün çalışacağına, digər bir sözlə mühafizəkar davranacağına da diqqət çəkir. Bu səbəblədir ki, elmi inqilabları reallaşdıranlar, Kuhna görə, "nüfuzlu elm adamları" sayılan kəslər deyil, elm dünyasının daha kənarında qəbul edilənlər və ya bu dünyaya yeni daxil olan gənc beyinlərdir. Kuhn, tanınmış elm adamı Max Planckın bir sözüne belə cavab verir: Plancka görə "elmi bir həqiqət, rəqiblərini razı salaraq və onların işığı görməsini təmin edərək qələbə qazanmaz; əksinə bu rəqiblər ölür və onların yerinə gələn yeni nəsillər (yeni elmi həqiqətə) aşına olar".

Müasir dövrün elm dünyasında da bir inqilab yaşanır. Darvinizm elmi cəhətdən çökmüşdür, amma "elm dünyasının nüfuzlu şəxsləri" olaraq görülən kəslərin çoxu bunu qəbul etməmək, "ışığı görməmək" üçün müqavimət göstərirlər. Bu tamamilə ideoloji və doqmatik bir müqavimətdir. Amma getdikcə zəifləyirlər və ictimaiyyət də bunu görür. Elm dünyasının önünə açılan işığın adı isə "yaradılış həqiqətidir". Bu mövzunu araşdıran elm adamları həyatın darvinizmin iddia etdiyi kimi təsadüfi təbiət güclərinin məhsulu olmadığını, əksinə çox üstün məlumat sahibi bir Yaradıcının əsəri olduğunu müdafiə edirlər. Bu üstün yaradıcı, bütün aləmlərin Rəbbi olan Uca Allahdır. Bu həqiqət, hər keçən gün daha çox elm adamı tərəfindən qəbul edilir və darvinizmin elmi çöküşü daha açıq şəkildə özünü göstərir.

ABŞ-dakı təkamül əleyhdarı hərəkatın ən əhəmiyyətli adlarından biri olan Berkli Kaliforniya Universiteti professoru Phillip E. Johnson, darvinizmin çox yaxında tarixin zibilliyinə atılacağından əmindir. Johnson, ABŞ-ın fərqli ştatlarında darvinizm

əleyhindəki elmi dəlillərin də dərsliklərə daxil edilməsinə izin verən yeni qanuni tənzimləmələrdən bəhs etdikdən sonra bu şərh verir:

(Ancaq) hadisələri dəyişdirəcək böyük dönüş nöqtəsi, məktəb tədris proqramlarında deyil, dəlilləri bilən və az–çox müstəqil bir zəhnə sahib olan insanların düşüncələrində və yazılarında reallaşır. Darvinistlər dəlillər baxımından məğlub olduqlarını, müvəffəqiyyət qazanmadıqlarını bilirlər və həmçinin də ictimaiyyətin dəstəyini itirdiklərini də bilirlər. Ümitsiz bir şəkildə məğlubiyətlərini, məsələn, pulcuqlu kəpənəklərin ağac gövdələrinə qonmadıqlarını (və əsl) təbii seleksiyanın genetik məlumatda artım təmin etmədiyini qəbul etməyi təxirə salmağa çalışırlar. Bir tərəfdən də məğlubiyətlərini gizlətməkdə təcrübə qazanırlar.⁽¹⁶³⁾

Türkiyədəki darvinistlər də, inandıqları nəzəriyyənin necə və niyə tənqid olunduğunu düşünməlidirlər. Qərbdəki həmkarları bu kitabda nəzərdən keçirdiyimiz bütün dəlilləri görməyə başlamışlar, ancaq yenə də bəziləri bir şəkildə bunları görməzlikdən gəlmək, darvinizmi, bunlara baxmayaraq, ayaqda saxlaya bilmək üçün səy göstəririlər. 1950–ci illərdə, elmi inkişaflardan xəbərsiz şəkildə, darvinizmin xəyali "keçmiş gözəl günləri"ndə yaşamağa çalışan bəzi kəslər özlərindən təkamülə aid bir dəlil göstərmələri istənildikdə, hələ də, çox hərarətli bir şəkildə, əsassızlığı sübut edilmiş Miller təcrübəsindən, insan embrionundakı uydurma "qəlsəmələr"dən, pulcuqlu kəpənəklər hekayəsindən və ya xəyali at silsilələrindən bəhs edirlər. Kembri partlayışı, sadələşdirilə bilməz komplekslik, genetik məlumatın mənşəyi kimi həqiqətlərin görməzlikdən gəlinməsi üçün səy göstəririlər. 50–ci, 60–cı illərdə oxunmuş keçmiş kitabların və darvinist təbliğat vəsaitlərinin təsiriylə, hələ də bu çürük nəzəriyyəyə inanmaqda israr etmənin heç bir faydası yoxdur. Türkiyədəki darvinistləri də belə bir vəziyyətə düşməkdən çəkinməyə, elmi dəlilləri görməzlikdən gəlmədən, ön fikirlərdən xilas olaraq həqiqətləri görməyə dəvət edirik.

Darvinizmin aludəçilərinin etmələri lazım olan şey, bu nəzəriyyəyə kor–koranə inanmaqdan imtina etməkdir. Elmin nəticələrini araşdırmalı və bu nəticələri ön mühakiməsiz şəkildə qiymətləndirməlidirlər. Əgər əllərində təkamül nəzəriyyəsinin lehində dəlillər varsa, bunu açıqlamaladırlar. Amma bu açıqlamalarının əsassızlığı ortaya çıxdığında, kor–koranə təkamül nəzəriyyəsinə bağlı qalmamalı və həqiqəti görməlidirlər.

Əgər bu axtarışlarında səmimi olsalar, darvinizmin ən qatı müdafiəçiləri də, bu nəzəriyyənin böyük bir aldanış olduğunu görəcəklər. Bu, elmi cəhətdən ortaya çıxmış bir həqiqətdir.

Həmçinin darvinizmin bu elmi çöküşü, əslində bizə Quranda xəbər verilən adətullahın (Allahın qanunlarının) bir təcəllisidir. Allah Quranda "batil"ın (yəni yalanın və saxtanın) "haqq"ın gəlməsiylə (yəni həqiqətin ortaya qoyulmasıyla) puç olub gedəcəyini belə xəbər verir:

De: "Haqq gəldi, batil puç olub getdi. Həqiqətən də, batil puçluğa məhkumdur!".
(İsra surəsi, 81)

Darvinizm də batil, yəni yanlış, saxta və hiyləgər bir təlimdir. Bir zamanlar məlumat əskikliyindən, elm səviyyəsinin zəifliyindən istifadə edərək təsirli olmuş və bir çox insanı aldada bilmişdir. Amma həqiqətin ortaya qoyulması, elmin həqiqi tapıntılarının ön mühakiməsiz şəkildə insanlar tərəfindən araşdırılmasıyla birlikdə, bu aldatmaca çökmüşdür.

Darvinistlərin bugünkü gündə etməyə çalışdıqları şey, batili yaşatmaq üçün haqqı rədd etmək, gizlətmək və ya görməzlikdən gəlməkdir. Amma bu səhv bir yoldur, bu şəkildə özlərini həm aldatmış, həm də hörmətdən salmış olurlar. Allahın Quranda bildirdiyi ayədən, darvinistlər də ibrət götürməlidirlər:

Özünüz də bilə–bilə haqqa batil donu geyindirməyin və haqqı gizlətməyin.
(Bəqərə surəsi, 42)

Həqiqəti gördükdən sonra müqavimət göstərməmək və doğru olana yönəlmək doğru bir hərəkətdir. Bir insan indiyə qədər məlumat əskikliyindən ya da özünə edilən təlqinlərdən ötrü təkamül yalanına inanmış ola bilər. Amma əgər səmimi bir insandırsa, bir aldatmacanın arxasınca gedərək dünyada və axirətdə alçalmağındansa, haqqı araşdırıb tapmalı və ona tabe olmalıdır. Səmimiyyət və dürüstlüyün dünyada da, axirətdə də qarşılığının gözəl olacağı unudulmamalıdır.

Bibliografiya

- 1- Søren Løvtrup , *Darwinism: The Refutation of A Myth*, Croom Helm, New York, 1987, səh.422
- 2- Robert D. Martin, *Primatların Orijini ve Evrim*, Princetown Üniversitesi Yayınları, 1990, səh.82
- 3- David Pilbeam, *American Scientist*, Sayı 66, May-İyun, 1978, səh.379
- 4- Jonathan Wells, California Berkeley Üniversitesi'nde biyoloji lisansı ve moleküler biyoloji doktorası yapmış bir bilim adamıdır. Ayrıca Yale Üniversitesi'nde de ikinci doktorasını yapmıştır. Halen Seattle'daki Discovery Institute'da çalışmalarını sürdürmektedir.
- 5- Evrimin bir din olarak tanımlanması bazı okuyuculara garip gelebilir, ama son derece yerindedir. Din, bir insanın inandığı ve hayata bakışını belirleyen temel prensipleri ifade eder. İnsana materyalist bir bakış veren ve bilime değil inanca dayanan evrim teorisi de bir dindir. Bu teoriyi din olarak tanımlayanlar arasında Julian Huxley veya Pierre Teilhard de Chardin gibi bazı evrimcilerin de yer aldığını belirtmek gerekir.
- 6- Benjamin D. Wiker, "*Does Science Point to God? Part II: The Christian Critics*", The Crisis Magazine, İyul-Avqust 2003, <http://www.crisismagazine.com/julaug2003/feature1.htm>
- 7- CHARLES DARWIN TO J.D. HOOKER, Down [Mart 29, 1863].
<http://ibiblio.org/gutenberg/etext00/2llcd10.txt>
- 8- "The Crucible of Life", *Earth*, Fevral 1998
- 9- "Origin of Life on Earth", *National Geographic*, Mart 1998
- 10- Jonathan Wells, *Icons of Evolution, Science or Myth, Why Much of What We Teach About Evolution is Wrong*, Washington, DC, Regnery Publishing, 2000, səh. 21
- 11- Jeremy Rifkin, *Darwin'in Çöküşü*, Ufuk Kitapları, İstanbul 2001, səh.133
- 12- Paul Davies, C.W. [renowned physicist] & Adams Phillip [journalist], "More Big Questions," ABC Books: Sydney, Australia, 1998, səh.53-54, 47-48, 48
- 13- Michael J. Behe, *Darwin'in Kara Kutusu, "Evrin Teorisi"ne Karşı Biyokimyasal Zafer*, Aksoy Nəşriyyat, 1998, səh.8
- 14- Michael J. Behe, *Darwin'in Kara Kutusu*, səh.14
- 15- Gerald L. Schroeder, *Tanrı'nın Saklı Yüzü*, Gelenek Nəşriyyat, Aprel 2003, İstanbul, səh.67-68
- 16- Michael J. Behe, *Darwin'in Kara Kutusu*, səh.15
- 17- W. R. Bird, *The Origin of Species Revisited*, Nashville: Thomas Nelson Co., 1991, səh. 325
- 18- *Encyclopedia Britannica 2002*, Expanded Edition DVD-ROM, "Cuvier, Georges, Baron"
- 19- *Encyclopedia Britannica 2002*, Expanded Edition DVD-ROM, "Cuvier, Georges, Baron"

- 20- Charles Darwin, *The Origin of Species by Means of Natural Selection*, The Modern Library, New York, səh. 234
- 21- Alan Feduccia, *The Origin and Evolution of Birds*, Yale University Press, 1999, səh. 81
- 22- N. Eldredge, and I. Tattersall, *The Myths of Human Evolution*, Columbia University Press, 1982, səh. 45-46
- 23- Hickman, C.P. [Professor Emeritus of Biology at Washington and Lee University in Lexington], L.S. Roberts [Professor Emeritus of Biology at Texas Tech University], and F.M. Hickman. 1988. *Integrated Principles of Zoology*. Times Mirror/Moseby College Publishing, St. Louis, MO. 939; (səh. 866)
- 24- *Fossils and Evolution*, Dr TS Kemp - Curator of Zoological Collections, Oxford University, Oxford Uni Press, səh.246, 1999
- 25- David Berlinski, *Commentary* , Sent. 1996 səh. 28
- 26- Gerald Schroeder, "Evolution: Rationality vs. Randomness",
<http://www.geraldschroeder.com/evolution.html>
- 27- Stephen J. Gould, "An Asteroid to Die For," *Discover*, Oktyabr 1989, səh. 65
- 28- Gregory A. Wray, "The Grand Scheme of Life", *Review of The Crucible Creation: The Burgess Shale and the Rise of Animals by Simon Conway Morris, Trends in Genetics*, Fevral 1999, vol. 15, no. 2
- 29- Jonathan Wells, *Icons of Evolution*, səh. 31
- 30- Niles Eldredge, Ian Tattersall, *The Myths of Human Evolution*, səh.126-127
- 31- Lewontin, Richard C., *Human Diversity*, Scientific American Library: New York NY, 1995, səh.163
- 32- Henry Gee, *In Search of Deep Time*, New York, The Free Press, 1999, səh. 116-117
- 33- Bernard Wood, Mark Collard, "The Human Genus", *Science*, vol. 284, No 5411, 2 Aprel 1999, səh. 65-71
- 34- Pat Shipman, "Doubting Dmanisi", *American Scientist*, Noyabr- Dekabr 2000, səh.491
- 35- Roger Lewin, *Bones of Contention*, səh.312
- 36- John R. Durant, "The Myth of Human Evolution", *New Universities Quarterly* 35 (1981), səh. 425-438
- 37- G. A. Clark, C. M. Willermet, *Conceptual Issues in Modern Human Origins Research*, New York, Aldine de Gruyter, 1997, səh. 76
- 38- Jonathan Wells, *Icons of Evolution: Science or Myth, Why Much of What We Teach About Evolution is Wrong*, səh. 225
- 39- Paul S. Taylor, *Origins Answer Book*, 5-ci nəşr, 1995, səh. 35
- 40- John Whitfield, "Oldest member of human family found", *Nature*, 11 İyul 2002

- 41- D.L. Parsell, "Skull Fossil From Chad Forces Rethinking of Human Origins", *National Geographic News*, 10 İyul 2002
- 42- John Whitfield, "Oldest member of human family found", *Nature*, 11 İyul 2002
- 43- "Face of Yesterday: Henry Gee on the dramatic discovery of a seven-million-year-old hominid", *The Guardian*, 11 İyul 2002
- 44- Henry Gee, *In Search Of Deep Time, Beyond the Fossil Record to a New History of Life*, səh. 5
- 45- Henry Gee, *In Search Of Deep Time*, səh.32
- 46- F. Clark Howell, "Thoughts on the Study and Interpretation of the Human Fossil Record," səh.1-39 in W. Eric Meikle, F. Clark Howell & Nina G. Jablonski (editors), *Contemporary Issues in Human Evolution* , Memoir 21 (San Francisco: California Academy of Sciences, 1996), səh. 3, 31
- 47- Tom Abate, *San Francisco Chronicle*, 19, Fevral 2001. <http://www.sfgate.com/cgi-bin/article.cgi?file=/chronicle/archive/2001/02/19/BU141026.DTL>
- 48- *Encyclopædia Britannica*. "Modern Materialism"
- 49- Werner Gitt. *In the Beginning Was Information*. CLV, Bielefeld, Germany, səh. 107, 141
- 50- George C. Williams. *The Third Culture: Beyond the Scientific Revolution*. (ed. John Brockman). New York, Simon & Schuster, 1995. Səh. 42-43
- 51- Phillip Johnson's Weekly Wedge Update, "DNA Demoted" Aprel 30, 2001,
http://www.arn.org/docs/pjweekly/pj_weekly_010430.htm
- 52- Phillip Johnson's Weekly Wedge Update, "DNA Demoted" Aprel 30, 2001 ,
http://www.arn.org/docs/pjweekly/pj_weekly_010430.htm
- 53- Charles Darwin, *The Origin of Species & The Descent of Man*, The Modern Library, New York, səh. 398
- 54- Charles Darwin, *Letter to Asa Gray*, Sent. 10, 1860, in Francis Darwin (editor), *The Life and Letters of Charles Darwin* , Vol. II (New York: D. Appleton and Company, 1896), səh.131
- 55- "HAECKEL'S FRAUDULENT CHARTS"; http://www.pathlights.com/ce_encyclopedia/17rec03.htm
- 56- L. Rutimeyer, "Referate," *Archiv fur Anthropologie*, 1868
- 57- Francis Hitching, *The Neck of the Giraffe: Where Darwin Went Wrong*, New York: Ticknor and Fields 1982, səh. 204
- 58- *Science*, 5 Sentyabr 1997
- 59- *Science*, 5 Sentyabr 1997
- 60- Elizabeth Pennisi, "Haeckel's Embryos: Fraud Rediscovered", *Science*, 5 Sentyabr 1997

- 61- Ken McNamara, "Embryos and Evolution", *New Scientist*, 16 Oktyabr 1999
- 62- Jonathan Wells, *Icons of Evolution: Science or Myth?*, səh. 84
- 63- Jonathan Wells, *Icons of Evolution: Science or Myth?*, səh. 85
- 64- Jonathan Wells, *Icons of Evolution: Science or Myth?*, səh. 86
- 65- Charles Darwin, Letter to Asa Gray, Sent. 10, 1860, in Francis Darwin (editor), *The Life and Letters of Charles Darwin*, Vol. II (New York: D. Appleton and Company, 1896), səh.131
- 66- Dawkins'in "kör saatçi" tezinin çürülmesi için bkz. Lee Spetner, *Not By Chance: Shattering the Modern Theory of Evolution*, Judaica Press, 1997; Michael J. Behe, *Darwin's Black Box: The Biochemical Challenge to Evolution*, The Free Press, 1996; Phillip E. Johnson, *Darwin on Trial*, 199, 2nd.ed., InterVarsity Press, 1993
- 67- Richard Dawkins, *The Blind Watchmaker*, London: Penguin Books,1986; səh.93-94
- 68- Michael Denton, "The Inverted Retina: Maladaptation or Pre-adaptation?", *Origins & Design*, 19:2, Issue 37, 1999
- 69- Michael Denton, "The Inverted Retina: Maladaptation or Pre-adaptation?", *Origins & Design*, 19:2, Issue 37, 1999
- 70- Walls, G.L. (1963). *The Vertebrate Eye*. New York: Hafner Publishing Company; səh.652
- 71- Michael Denton, "The Inverted Retina: Maladaptation or Pre-adaptation?", *Origins & Design*, 19:2, Issue 37, 1999
- 72- McIlwain, T.J. (1996). *An Introduction to the Biology of Vision*. Cambridge: Cambridge University Press; səh. 14
- 73- Michael Denton, "The Inverted Retina: Maladaptation or Pre-adaptation?", *Origins & Design*, 19:2, Issue 37, 1999
- 74- Charles Darwin, *The Origin of Species, III. ed. Chapter 13: Mutual Affinities of Organic Beings: Morphology: Embryology: Rudimentary Organs*
- 75- <http://www.cerrah.net/apandist.htm>
- 76- www.geocities.com/CapeCanaveral/Lab/6562/evolution/designgonebad.html
- 77- S. R. Scadding, "Do 'Vestigial Organs' Provide Evidence for Evolution?", *Evolutionary Theory*, Cild 5, May 1981, səh. 173
- 78- Paul A. Nelson, "Jettison the Arguments, or the Rule? The Place of Darwinian Theological Themata in Evolutionary Reasoning", *Access Research Network*, 1988, http://www.arn.org/docs/nelson/pn_jettison.htm
- 79- George Schaller, H. Jinchu, P. Wenshi, and Z. Jing, *The Giant Pandas of Wolong*, Chicago: University of Chicago Press, 1986, səh.4, 58

- 80- Endo, H., Yamagiwa, D., Hayashi, Y. H., Koie, H., Yamaya, Y, and Kimura, J., *Nature*, vol. 397, 1999, səh. 309-310
- 81- Endo, H., Yamagiwa, D., Hayashi, Y. H., Koie, H., Yamaya, Y., and Kimura, J., *Nature*, vol. 397, 1999, səh. 309-310
- 82- Gretchen Vogel, "Objection #2: Why Sequence the Junk?", *Science*, 16 Fevral 2001
- 83- Wojciech Makalowski, "Not Junk After All", *Science*, Volume 300, Number 5623, 23 May 2003,
- 84- <http://www.arn.org/docs/odesign/od182/ls182.htm#anchor569108>
- 85- "Does nonsense DNA speak it's own dialect?", *Science News*, Vol. 164 , 24 Dekabr,1994
- 86- Hubert Renaud and Susan M. Gasser, "Heterochromatin: a meiotic matchmaker," *Trends in Cell Biology* 7 (May 1997): səh. 201-205
- 87- Emile Zuckerkandl, "Neutral and Nonneutral Mutations: The Creative Mix-Evolution of Complexity in Gene Interaction Systems,' *Journal of Molecular Evolution* 44 (1997): S2-8.
- 88- Hubert Renaud and Susan M. Gasser, "Heterochromatin: a meiotic matchmaker," *Trends in Cell Biology* 7 (May 1997): 201-205.
- 89- Bencil DNA tezi: Evrimcilerin, kodlamayan DNA'nın sözde evrimsel oluşumunu açıklamada başvurduğu bir tez. Bu tez, canlıların işlevini yitirmiş DNA parçaları arasında bir tür rekabet olduğunu savunan hayali iddiadır. Bu yazıda da gösterildiği gibi, Cryptomonad'lar üzerinde yapılan bu çalışmayla çürütülmüştür.
- 90- Beaton, M.J. and T. Cavalier-Smith. 1999. Eukaryotic non-coding DNA is functional: evidence from the differential scaling of cryptomonad genomes. *Proc. R. Soc. Lond. B.* 266:2053-2059
- 91- Sandell LL, Zakian VA. 1994. Loss of a yeast telomere: arrest, recovery, and chromosome loss. *Cell* 75: 729-739.
- 92- Ting SJ. 1995. A binary model of repetitive DNA sequence in *Caenorhabditis elegans*. *DNA Cell Biol.* 14: 83-85.
- 93- Vandendries ER, Johnson D, Reinke R. 1996. Orthodenticle is required for photoreceptor cell development in the *Drosophila* eye. *Dev Biol* 173: 243-255.
- 94- Keplinger BL, Rabetoy AL, Cavener DR. 1996. A somatic reproductive organ enhancer complex activates expression in both the developing and the mature *Drosophila* reproductive tract. *Dev Biol* 180: 311-323.
- 95- Kohler J, Schafer-Preuss S, Buttgerit D. 1996. Related enhancers in the intron of the beta1 tubulin gene of *Drosophila melanogaster* are essential for maternal and CNS-specific expression during embryogenesis. *Nucleic Acids Res* 24: 2543-2550.
- 96- R. Nowak, "Mining Treasures from 'junk DNA ", *Science* 263 (1994): 608.
- 97- "DNA; Junk or Not", *The New York Times*, 4 Mart 2003
- 98- Gretchen Vogel, "Objection #2: Why Sequence the Junk?", *Science*, 16 Fevral 2001

- 99- Hirotune, S., Yoshida, N., Chen, A., Garrett, L., Sugiyama, F., Takahashi, S., Yagami, K., Wynshaw-Boris, A., and Yoshiki, A. 2003. An expressed pseudogene regulates the messenger-RNA stability of its homologous coding gene. *Nature* 423: 91-96.
- 100- Lee, J. T. 2003. Molecular biology: Complicity of gene and pseudogene [News and Views]/78 Emile Zuckerkandl, "Neutral and Nonneutral Mutations: The Creative Mix-Evolution of Complexity in Gene Interaction Systems,' *Journal of Molecular Evolution* 44 (1997): S2-S8. *ature* 423: 26-28.
- 101- "The Birth of an Alternatively Spliced Exon: 3' Splice-Site Selection in Alu Exons ", Galit Lev-Maor, et al. *Science*, Volume 300, Number 5623, Issue of 23 May 2003, səh. 1288-1291
- 102- *Science*, 23 May 2003
- 103- George Turner, "How Are New Species Formed?", *New Scientist*, İyun 14, 2003, səh.36
- 104- Norman Macbeth, *Darwin Retried*, Boston, Gambit INC., 1971, səh.36.
- 105- Norman Macbeth, *Darwin Retried*, səh.35-36
- 106- Edward S. Deevy, "*The Reply: Letter from Birnam Wood*", *Yale Review*, 56 (1967), səh.636
- 107- Ernst Mayr, *Animal Species and Evolution*, Cambridge, Harvard University Pres, 1963, səh.285-286.
- 108- Ernst Mayr, *Animal Species and Evolution*, səh.290.
- 109- Lane P. Lester, Raymond G. Bohlin, *Natural Limits to Biological Change*, səh.13-14
- 110- Jonathan Wells, *Icons of Evolution*, səh.159-175
- 111- Lane Lester, Raymond G. Bohlin, *Natural Limits to Biological Change*, 2nd ed, Probe Books, 1989, səh.67,70
- 112- Garry E. Parker, *Creation: The Facts of Life*, San Diego, Creation of Life Publishers, 1980, səh.76
- 113- Pierre-Paul Grassé, *Evolution of Living Organisms*, Academic Press, New York, 1977, səh. 88
- 114- Jonathan Wells, *Icons of Evolution* (Regnery, 2000), səh. 178
- 115- Lane Lester, Raymon G. Bohlin, *Natural Limits to Biological Change*, Probe Books, 1989, səh. 170-171
- 116- Henry Morgenau & Roy Abraham Varghese, *Kosmos Bios Teos*, Gelenek Nəşriyyat, Oktyabr 2002, İstanbul, səh.161.
- 117- Scott Gilbert, John Opitz, and Rudolf Raff, "Resynthesizing Evolutionary and Developmental Biology", *Developmental Biology* 173, Article No. 0032, 1996, səh. 361
- 118- Personal letter (written 10 April 1979) from Dr. Collin Patterson, Senior Paleontologist at the British Museum of Natural History in London, to Luther D. Sunderland; as quoted in *Darwin's Enigma* by Luther D. Sunderland, Master Books, San Diego, USA, 1984, səh. 89
- 119- T. S. Kemp, *Fossils and Evolution*, Oxford University Press, 1999, səh. 19

- 120- Pierre-P Grassé, *Evolution of Living Organisms*, New York: Academic Press, 1977, səh.103
- 121- Nicholas Wade, "Why Humans and Their Fur Parted Ways", *The New York Times*, 19 Avqust 2003
- 122- Henry Gee, *In Search Of Deep Time: Beyond The Fossil Record To A New History Of Life*, The Free Press, A Division of Simon & Schuster, Inc., 1999, səh. 103
- 123- O. C. Marsh, "Recent Polydactyle Horses", *American Journal of Science* 43, 1892, səh. 339-354
- 124- Gordon Rattray Taylor, *"The Great Evolution Mystery"* New York, Harper & Row, 1983, səh. 230
- 125- Heribert Nilsson, *Synthetische Artbildung* Lund, Sweden: Vertag CWE Gleenrup, 1954, səh. 551-552
- 126- Boyce Rensberger, *Houston Chronicle*, 5 Noyabr 1980, 4-cü Bölmə, səh. 15.
- 127- Milner, *The Encyclopedia of Evolution*, 1993, səh. 222
- 128- Garret Hardin, *Nature and Man's Fate*, (New York, Mentor, 1961), səh. 225-226.
- 129- Francis Hitching, *The Neck of the Giraffe-Where Darwin Went Wrong*, NY: Ticknor and Fields, 1982, səh. 16-17, 19, 28-30
- 130- Kofahl, R.E., *Handy Dandy Evolution Refuter*, Beta Books, San Diego, California, 1997, səh.159
- 131- Voorhies M.R., "Ancient Ashfall Creates a Pompei of Prehistoric Animals," *National Geographic*, Vol. 159, No. 1, January 1981, səh.67-68,74 ; "Horse Find Defies Evolution" *Creation Ex Nihilo* 5(3):15, January 1983, <http://www.answersingenesis.org/docs/3723.asp>
- 132- Jonathan Wells, *"Icons of Evolution: Science or Myth? Why much of what we teach about evolution is wrong"*, səh.199; Royal Truman, "A review of Icons of Evolution"
www.answersingenesis.org/home/area/magazines/tj/docs/tj_v15n2_icons_review.asp
- 133- O.C. Marsh, 'Recent polydactyle horses,' *American Journal of Science*, 43:339–354, 1892.
- 134- Bruce J. MacFadden *et al.*, Ancient diets, ecology, and extinction of 5-million-year-old horses from Florida, *Science* **283**(5403):824–827, 5 Fevral 1999.
- 135- Horse and horsemanship,' *Encyclopædia Britannica*, 20:646655, 15th ed. 1992
- 136- Ernst Mayr, *What Evolution Is*, New York: Basic Books, səh. 163
- 137- D.M. Raup, 'Conflicts between Darwin and paleontology,' *Field Museum of Natural History Bulletin* **50**:22, 1979
- 138- Sunderland L.D., *Darwin's Enigma*, 1988, səh.78
- 139- J. Bergman and G. Howe, 'Vestigial Organs' Are Fully Functional Creation Research Society Books, Kansas City, səh.77, 1990;
- 140- Paul-Pierre Grasse., *Evolution of Living Organisms*, səh. 51-52

- 141- Florida Üniversitesi: "From the Bone of a Horse, a New Idea for Aircraft Structures, 2 Dekabr 2002, <http://www.napa.ufl.edu/2002news/horsebone.htm> ; "Uzay ve Havacılık Mühendisleri Atın Kemik Tasarımını Taklit Ediyor" <http://www.harunyahya.net/V2/Lang/tr/Pg/WorkDetail/Number/969>
- 142- Judith Hooper, *Of Moths and Men*, W.W. Norton & Company, Inc., New York, 2002, s.xvii
- 143- Judith Hooper, *Of Moths and Men*, s.xviii
- 144- Judith Hooper, *Of Moths and Men*, s. xviii
- 145- Jonathan Wells, *Icons of Evolution: Science or Myth? Why Much of What We Teach About Evolution is Wrong*, səh. 141-151
- 146- Jerry Coyne, "Not Black and White", a review of Michael Majerus's *Melanism: Evolution in Action*, *Nature*, 396 (1988), səh. 35-36
- 147- Judith Hooper, *Of Moths and Men*, s. xviii
- 148- Judith Hooper, *Of Moths and Men*, səh.296
- 149- Judith Hooper, *Of Moths and Men*, səh.293
- 150- Robert Matthews, "Scientists Pick Holes in Darwin's Moth Theory", *The Daily Telegraph*, London, 18 Mart 1999
- 151- Alan Feduccia, "Birds are Dinosaurs: Simple Answer to a Complex Problem", *The Auk*, Oktyabr 2002, vol. 119 (4), səh. 1187–1201
- 152- Alan Feduccia, "Birds are Dinosaurs: Simple Answer to a Complex Problem", *The Auk*, Oktyabr 2002, vol. 119 (4), səh. 1187–1201
- 153- Alan Feduccia, "Birds are Dinosaurs: Simple Answer to a Complex Problem", *The Auk*, Oktyabr 2002, vol. 119 (4), səh. 1187–1201
- 154- Alan Feduccia, "Birds are Dinosaurs: Simple Answer to a Complex Problem", *The Auk*, Oktyabr 2002, vol. 119 (4), səh. 1187–1201
- 155- Alan Feduccia, "Birds are Dinosaurs: Simple Answer to a Complex Problem", *The Auk*, Oktyabr 2002, vol. 119 (4), səh. 1187–1201
- 156- Alan Feduccia, "Birds are Dinosaurs: Simple Answer to a Complex Problem", *The Auk*, Oktyabr 2002, vol. 119 (4), səh. 1187–1201
- 157- <http://www.geocities.com/CapeCanaveral/Hall/2099/DinoKabin.html>
- 158- Michael J. Denton, *Nature's Destiny*, Free Press, New York, 1998, səh. 361
- 159- David Williamson, "Scientist Says Ostrich Study Confirms Bird 'Hands' Unlike Those Of Dinosaurs", *EurekaAlert*, 14-Aug-2002, http://www.eurekaalert.org/pub_releases/2002-08/uonc-sso081402.php

- 160- A Elzanowski 1999. "A comparison of the jaw skeleton in theropods and birds, with a description of the palate in the Oviraptoridae". *Smithsonian Contributions to Paleobiology* 89:311–323
- 161- Alan Feduccia, "Birds are Dinosaurs: Simple Answer to a Complex Problem", *The Auk*, Oktyabr 2002, vol. 119 (4), səh. 1187–1201
- 162- MORELL, V.."A Cold, Hard Look at Dinosaurs", *Discover*, 1996, 17(12):98–108.++
- 163- Phillip Johnson, "A Step Forward in Ohio", *Touchstone*, Volume 16, Issue 1, Yanvar-Fevral 2003, səh. 11; <http://www.touchstonemag.com/docs/issues/16.1docs/16-1pg11.html>

Tarix boyunca bir çox elm adamı, istər dövrlərinin geri qalmış elm səviyyəsi, istərsə də sahib olduqları bəzi ön mühakimələrdən ötrü bir çox elmi yanılmaya aludə oldu. Tarixdə yaşanmış elmi yanılmalara veriləcək ən təəccüblü nümunə, həyatın mənşəyi haqqında ortaya atılmış iddialardan biriydi. Çünki bu iddianın göstərdiyi təsirlər və məntiqsizliyi digər yanılmalardan daha böyük oldu. Bu yanılma, təkamül inancıyla materialist dünyagörüşünün birləşdiyi "Darvinizm" idi.

Bir zamanlar qeyri-kafi elm səviyyəsindən ötrü qəbul edilmiş darvinizmin maskası, 21-ci əsrdə tamamilə salınmış, köhnə və çürük bir nəzəriyyə olduğu ortaya çıxmışdır. Bu kitabda bir dəfə daha dəlilləriylə birlikdə göstərilən bu açıq həqiqəti gördükdən sonra müqavimət göstərməmək və həqiqəti qəbul etmək doğru bir hərəkətdir. Bir insan məlumat əskikliyindən ya da özünə edilən təlqinlərdən ötrü təkamül yalanına inanmış ola bilər. Amma əgər səmimi bir insandırsa, bir aldatmacanın arxasınca gedərək dünyada və axirətdə alçalmağındansa, haqqı araşdırıb tapmalı və ona tabe olmalıdır. Darvinizmin aludəçilərinin etmələri lazım olan şey, bu nəzəriyyəyə kor-koranə inanmaqdan imtina etməkdir. Elmin nəticələrini nəzərdən keçirməli və bu nəticələri ön mühakiməsiz şəkildə qiymətləndirməlidirlər.

Səmimi olduqları təqdirdə, darvinizmin ən qatı müdafiəçiləri belə, bu nəzəriyyənin böyük bir aldanış olduğunu görəcəklər. Səmimiyyət və dürüstlüyün dünyada da, axirətdə də qarşılığının gözəl olacağı unudulmamalıdır.